

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1907

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

42-ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ-42

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	Σελ. 3
Ἀπομνημονεύματα Ἀνδρέου Συγγρού	5
Ἱστορία τριῶν Ἀξέων ὑπὸ Σ. Σακελλαροπούλου καθηγ.	16
Ὁ κατὰ τῆς Ἐλευθερίας ἀγὼν ὑπὸ Κ. Σάββα καθηγ.	22
Ἡμερολόγιον Φιλέλληνας ὑπὸ Α. Βικέλα	32
Αἱ συντάξεις τῶν Ἑλλήνων ὑπαλλήλων ὑπὸ Π. Ε. Πρωτοκαπαδάνη βουλευτοῦ	49
Γινώμιαι τοῦ Ρώμου (μετάφρασις Θ. Φ. . . . .)	52
Μινὰ διήγημα Λέοντος Φραγκιῆ (μετάφρασις *)	58
Χρονικά	58
Ἀναγνωστέριον : Ἄρθρα περιοδικῶν—Νέα βιβλία	69

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΟΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

42 - ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΕΙΑΣ - 42

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ 1 ΔΡΑΧΜ.

Η ΜΕΛΕΤΗ

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων» τὸ Διοικητικὸν αὐτοῦ Συμβούλιον περιέλαβεν εἰς τὸ πρόγραμμά του τὴν ἔκδοσιν περιοδικοῦ. Δὲν ἔσπευσεν ὁμως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ περι τοιαύτης ἐκδόσεως σχεδίου. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη περιορίσθη εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν μικρῶν μηνιαίων βιβλίων του. Δι' αὐτῶν ἐπρόκειτο νὰ φανῆ ἄν, καθιστῶντες προσιτὰς εἰς τοὺς πολλοὺς γνώσεις ὠφελίμους καὶ πρακτικὰς, ἠδυνάμεθα διὰ τῆς ποικιλίας τῆς ὕλης καὶ τῆς ἀπλότητος τοῦ ὕφους νὰ ἐξεγείρωμεν τὴν ὄρεξιν τῆς ἀναγνώσεως καὶ συγχρόνως νὰ τὴν ἐκανοποιήσωμεν. Ἡ δημοσίευσίς τῶν βιβλίων τούτων ἦτο δοκιμὴ. Ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας ἐκρέματο ἡ τύχη, ἡ ὑπαρξίς αὐτῆ τοῦ Συλλόγου. Ἡ δοκιμὴ ἐπέτυχε. Μαρτυροῦν τοῦτο καὶ ἡ συνεχὴς ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη κατὰ μῆνα ἐμφάνισις τῶν βιβλίων, τῶν ὁποίων μετ' οὐ πολὺ συμπληροῦται ἡ ἑκατοντάς, καὶ ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν μέχρι τοῦδε διασπαρέντων. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη ἐνεθάρρυνε τὸ Συμβούλιον πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ. Δοκιμὴ καὶ τοῦτο. Ἄς ἐλπίζωμεν ὅτι θὰ στεφθῆ ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας.

Δὲν λησμονοῦμεν κατὰ πόσον καὶ τὰ Ὠφέλιμα Βιβλία καὶ πᾶν ὅ,τι ἄλλο ἐπεχείρησεν ὁ Σύλλογος ὀφείλου τὴν ἐπιτυχίαν των ἐξ ἑνὸς εἰς τὴν εὐμενῆ ἀρωγῆν τῶν ἐπιλέκτων συνεργατῶν ἡμῶν, καὶ ἐξ ἄλλου εἰς ὅλους, ὅσοι ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του περιέβαλαν τὸν Σύλλογον διὰ τῆς

στοργῆς των καὶ τὸν ἐνίσχυσαν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου του. Εἰς τὴν διπλὴν ταύτην ὑποστήριξιν βασιζόμεν καὶ τὰς περὶ ἐπιτυχίας τῆς «Μελέτης» ἐλπίδας.

Δὲν ἐθεωρήθη σκόπιμον νὰ προαναγγελωμεν, — οὔτε σήμερον ἔτι καθορίζομεν — τὸ περιεχόμενον τοῦ περιοδικοῦ. Ἴσως τοῦτο ἀρκούντως διαφαίνεται καὶ ἀπὸ τὰς πρώτας σελίδας τῆς «Μελέτης». Ὅπωςδὴποτε δὲν θὰ παρεκκλίνῃ ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ καὶ θεμελιώδους προγράμματος τοῦ Συλλόγου, ἔχουσα πάντοτε ὡς ὑπογραμμὸν τὸν διατυπούμενον εἰς τὸ καταστατικὸν σκοπὸν: «τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν μόρφωσιν τοῦ Ἑθνους».

Ἄλλ' ἡ «Μελέτη» τολμᾷ ν' ἀποβλέψῃ καὶ πέραν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἰς τὸν Σύλλογον ἡμῶν, τὸν λαβόντα ἔξωθεν τόσας ἐνδειξεις εὐμενείας καὶ εὐρισκόμενον εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ πλείστων φίλων τῆς Ἑλλάδος, ἐπιτρέπεται ἢ ἐλπίς, ὅτι τὸ περιοδικὸν του θὰ δυνήθῃ νὰ καταλάβῃ θέσιν ἔντιμον εἰς τὴν χορείαν τῶν ξένων συναδέλφων του καὶ νὰ χρησιμεύσῃ ὄχι μόνον ὡς μέσον ἐπαφῆς πρὸς τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων, ἀλλὰ καὶ ὡς ὄργανον ἴσως ἐξυπηρετήσεως ἔθνικῶν συμφερόντων.

Ὁ ἀείμαστος Ἀνδρέας Συγγρός εἶχε ἀρχίσῃ ἀπὸ τοῦ 1891 νὰ γράφῃ ἰδιοχείρως τὰ Ἀπομνημονεύματά του. Ἐκ τοῦτων, κατ' εὐμενῆ παραχώρησιν τῆς σεβαστῆς χήρας τοῦ ἐθνικοῦ ἐδεργέτου, δημοσιεύομεν τὰ ἀναγερόμενα εἰς τὴν καταγωγὴν, τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ τὰ νεανικά του ἔτη.

Θὰ εἶναι βεβαίως καὶ τροπικὴ καὶ διδακτικὴ ἢ ἀνάγνωσις τῶν σελίδων αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι, ἐν ᾧ μὲ τόσην ἀπλότητι καὶ χάριτι ἀπεικονίζουσιν τὰ ἤδη παλαιότερων χρόνων, δίδουσιν συγχρόνως πιστὴν εἰκόνα τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἀνετράφη, ἐξεπαιδεύθη καὶ ἤρχισε τὸ εὐρὸν στάδιόν του εἰς τῶν μεγαλειωποτέρων ἀνδρῶν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Σημ. τ. Συντ.

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΑΝΔΡΕΟΥ ΣΥΓΓΡΟΥ

Ὁ βλος μου ὑπῆρξε πολυκύμαντος. Ἀπὸ τοῦ μηδενὸς σχεδὸν ὄρμηθίς καὶ εἰσελθὼν εἰς τῆς ζωῆς τὴν πάλιν, θέλα συνάρσει ἠδυνήθην νὰ παλαίσω ἐπιτυχῶς καὶ νὰ φθάσω ἐκεῖ ὅπου οὐδέποτε εἶχον φαντασθῆ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σταδίου μου.

Ἀναλογιζόμενος τὰς ποικίλας περιπετείας τοῦ βλου μου ἐσκέφθην ὅτι ἡ ἀφήγησις τούτων ἠδύνατο νὰ εὐχαριστήσῃ, ἂν ὄχι ἄλλο, τὴν περιέργειαν τοῦλάχιστον πολλῶν ἐκ τῶν γνωστῶν μου, τῶν ὁποίων τινὲς πολλάκις μὲ ἠρώτων περὶ διαφόρων συμβεβηκότων τοῦ βλου μου, πρὸ πάντων δὲ περὶ τῶν αἰτίων τῆς ὑλικῆς μου προόδου.

Πολλάκις ὑπέκυφα εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ νὰ γράψω καὶ ἐγὼ ἀπομνημονεύματα, καὶ πολλάκις ἤρχισα νὰ γράψω καὶ μετέπειτα κατέστρεψα τὰς γραφείσας σελίδας ἐκ φόβου μὴ καὶ μετὰ θάνατον παρεξηγηθῶ, ὡς ἐπιδιώκων ἀδικαιολόγητον ὑστεροφημίαν.

Σήμερον πάλιν εὐρισκόμενος εἰς διάθεσιν συγγραφικὴν ἐσκέφθην ὅτι καὶ ἂν γράψω ἀνούσια πράγματα καὶ οὐδένα ἐνδιαφέροντα, ἀρκεῖ τοῦτο νὰ μὲ διασκεδάξῃ χωρὶς οὐδένα νὰ βλάπτῃ οὐδὲν δὲ μ' ἐμποδίζει καὶ πάλιν τὰ γραφέντα ὡς καὶ ἄλλοτε νὰ καταστρέψω. Καὶ ἄλλο τι παρακινοῦν με εἰς τὸ γράφειν εἶναι ὅτι ἐν τῇ ἀφηγηθῆσθαι τὰ κατ' ἐμὲ καὶ τὰς καθ' ἑκάστην ἐποχὴν

ιδέας και σκέψεις μου ἐγδέχεται νὰ εὕρω κατόπιν τινὰς αὐτῶν σφαλέρως ἐκ τῶν ὑστέρων και νὰ δυνηθῶ οὕτως εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον, καθ' ὅσον ὁ Θεὸς θελήσῃ νὰ μὲ διατηρήσῃ περαιτέρω ἐν τῇ ζωῇ, νὰ ἐπιφέρω διόρθωσιν τῶν ἐσφαλμένων.

Α'

Εἶμαι Χίος τὴν καταγωγὴν, ἐκ πατρὸς δηλαδή και μητρὸς Χίων γεννηθεὶς. Εἶχον διαρκῶς μάλιστα τὴν ἀδυναμίαν νὰ ἐναθρύνωμαι ἐπὶ τούτῳ, πιστεύων ὅτι ἡ πολυπαθὴς ἐκείνη νῆσος ἀνέδειξεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν νῦν χρόνων ἀνδρας διακριθέντας εἰς ἅπαντα τὰ ἐπαγγέλματα.

Και τοῦτο, διότι ἡ φυλὴ αὕτη κατ' ἐμέ, μελετήσαντα ἐπισταμένως τὰ κατὰ τὴν Χίον και τοὺς Χίους ἀπὸ τοῦ παρελλόντος αἰῶνος και ἐπέκεινα, εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτῆς πλεῖστα πλεονεκτήματα. Τὸ κλίμα π. χ. ὅπου ἀνεπτύσσοντο ἀνδρες ὑγιεῖς καλλόλου. Και ἐπειδὴ νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιεῖ, και αἱ διανοητικαὶ αὐτῶν δυνάμεις ἦσαν ἀκμαῖαι—εἰς ὃ ἐπεβοήθει ἀνατροφή τείνουσα εἰς μόρφωσιν πνευματικὴν πεφωτισμένην. Ἀγωγῆς ἐτύγχανον οἱ Χίοι, δι' ἧς ὁ ἀνθρωπος ἐξ ἀπαλῶν δυνύχων ἐξοικειοῦται εἰς τὴν πίστιν, εἰς τὸ σέβασθαι τοὺς θεσμοὺς—και τοὺς κακῶς κειμένους—εἰς τὸ γινῶθαι σαυτὸν και κατὰ συνέπειαν ἐκτιμᾶν και τιμᾶν τοὺς ἀνωτέρους και, ἐν γένει, εἰς τὸ καθίστασθαι μέλος τῆς κοινωνίας ὠφέλιμον.

Ὅταν ὁ πατήρ μου μοι ἐξέθετε τὰς λεπτομερείας τῆς κατὰ δῆμους αὐτοδιοικήσεως τῶν χρόνων ἐκείνων διὰ δημογεροντιῶν ἐκτελουσῶν καθήκοντα νομοθέτου και δικαστοῦ, κηδεμόνος και ἐπόπτου τῆς τε δημοσίας ἐκπαιδεύσεως και τῶν ἡθῶν και τῆς κοινωνικῆς και ἰδιωτικῆς περιουσίας, ὡς παῖς μόνον ἀντελαμβανόμεν καὶ ἐνόμιζον ὅτι αἱ ἀφηγήσεις τοῦ πατρὸς μου ἐκείναι μόνον σκοπὸν εἶχον τὴν διασκέδασίν μου. Ἀφ' ὅτου ὅμως ἐφθασα εἰς ἡλικίαν ὄριμον, ἐνόησα ὅτι σκοπὸν εἶχον νὰ μοι ἐμπνεύσωσι τὸν σεβασμὸν πρὸς τὰ πάτρια. Και σήμερον ὅχι μόνον τοῦτο ἀλλὰ και τὸν μέγαν θαυμασμὸν μου προκαλοῦσι περὶ τοῦ πῶς ἀνθρωποι, μὴ τυχόντες βεβαίως παιδείας ἢ τῆς περιωρισμένης τῶν χρόνων ἐκείνων, μὴ σπουδᾶσαντες οὔτε πολιτικᾶς ἐπι-

στήμας, οὔτε νομικά, οὔτε καὶ ἀρχὰς πολιτικῆς οἰκονομίας, διὰ μόνου τοῦ φυσικοῦ αὐτῶν νοῦ εἶχον καταρτίσει τέλειον διοικητικόν, δικαστικόν και οἰκονομικὸν ὄργανισμόν, και τοῦτο ἔχοντες ἀπέναντι αὐτῶν κύριον ἀνθαίρετον και ἀμαθῆ.—Προσθέτω ὅμως, διὰ νὰ εἶμαι δίκαιος ἔχοντας κατ' ἐμὲ ἐμφύτους και τὰς ἀρετὰς τῆς μεγαθυμίας και τῆς τιμιότητος.

Οἱ γονεῖς μου, εἶπον, ἦσαν Χίοι, γεννηθέντες και ἀνατραφέντες ἐκεῖ. Ὁ πατήρ μου εἶχε πατέρα ἔμπορον αἰνῶν και βάρβακος ἐκ τοῦ χωρίου Λιθί. Ὁ πάππος μου τὸν πατέρα μου, ἐκπαιδευθέντα πρὶν εἰς τὸ τότε ἐν Χίῳ ἀκμάζον γυμνάσιον, ἐπεμψε κατόπιν εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἡγούμενον τῆς Μονῆς τοῦ χωρίου Λιθί διὰ νὰ τὸν προγυμνάσῃ εἰς τὰ ἱερατικά (τὰ τυπικά δηλ., ἐπειδὴ βεβαίως παιδείαν ἐκέκτητο ὁ ἀνεψιὸς πολὺ ἀνωτέραν τῆς τοῦ θεοῦ) και νὰ τὸν χειροτονήσῃ ἀναγνώστην, διάκονον και καλεξῆς, τὸν καταστήσῃ δὲ και κληρονόμον του. Ἀλλ' ἄλλως ἐπέπρωτο.

Ὁ πατήρ μου μετὰ ὀλιγόμηνον παρὰ τῇ θεῷ μου διαμονὴν ἐξέκοιψε και μεταβάς εἰς τὴν πόλιν, δὲν ἠξέούρω πῶς, ἐπέτυχε νὰ σταλῇ γραμματεὺς εἰς τὸν ἔκτοτε ἀκμάζοντα ἔμπορικὸν οἶκον τῶν Ροδοκανάκηδων ἐν Λιθόρνῃ. Ἐκεῖ μετέβη ταξειδεύσας ἀπὸ Χίου εἰς Λιθόρνον ἐπὶ 7ῆς ἡμέρας και ἤρχισε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνατεθέντων εἰς αὐτὸν καθηκόντων μετ' ἐπιμελείας μὲν, ἀλλ' ὅχι ὡς φαίνεται και μετ' εὐχαριστήσεως, διότι εἰς ἄλλο ἔτεινεν, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη. Ὁρέγετο παιδεύσεως ἐπιστημονικῆς και δὴ ἰατρικῆς, ἡ δὲ Πίζα τότε ἦν οἷς πρὸς τὴν ἰατρικὴν αὐτῆς σχολὴν και ὁ πειρασμὸς ἦτο πολὺ πλησίον. Ἐγραψε πρὸς τὸν πατέρα του εἰς Χίον τὴν ἐπιθυμίαν του αὐτήν, ἀλλ' ἐκεῖνος τὸν εἶχε κηρύξει ἀποσυνάγωγον και ὃ παραιτήσαντα τὸ ἱερατικὸν στάδιον παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ, και στερηθέντα οὕτω τῆς δῆθεν πλουσίας κληρονομίας τοῦ θεοῦ του.

Κατέφυγε τότε εἰς τὸν προϊστάμενον αὐτοῦ Μανώλην Ροδοκανάκην, ἐκέτευσε, ἔκλαυσε και τέλος τὸν ἐπεισε νὰ τῇ δανείσῃ τὸ ἀναγκαῖον χρηματικὸν ποσὸν διὰ τὰ ἐξοδα τῶν σπουδῶν του ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ ταῦτα, ὅπως και τὰ ἀπέδωκε. Ἐὰ ἐξοδά του ἐν ταῦτοις ὠρίσθησαν· ἐν Πίζῃ εἰς δέκα μονάδας (φράγκα 55)

κατὰ μῆνα! Δι' αὐτῶν ὤφειλε νὰ ζήσῃ, νὰ ἐνδυθῇ, νὰ πληρώσῃ ἐγγραφὰς κλπ. Τοῦτο ὅμως συνέβαινε κατὰ τὸ 1812.

Μετὰ τετραετεῖς σπουδὰς ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς μετὰ πολλῶν, καθ' ἃ μοι ἔλεγεν, ἐπαίνων.

Ἐίχον δὲ τὴν ἀφατον ἡδονὴν μετὰ 75 ἔτη καὶ πλέον νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν πόλιν τῆς Πίζης καὶ τὴν αἰθουσαν, ὅπου ἐξητάσθη ὁ πατήρ μου, διατηρουμένην ἔκτοτε καθ' ὅλα ἀμετάβλητον. Εἶπον ὅτι ἡσθάνθη ἡδονὴν ἀφατον κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου ἐκείνην, καὶ τοῦτο, διότι ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ τις ὅποιον αἰσθημα κυριεῦει πάντα ἄνθρωπον ἀξιούμενον, τῇ θεῷ εὐδοκίᾳ, νὰ ζήσῃ καὶ ἀναπνεύσῃ τὸν αὐτὸν ἀέρα ἐν τῇ αὐτῇ δωματίῳ, ἐν ᾧ ὁ γεννήτωρ του διήλθε βεβαίως μίαν τῶν συγκινητικωτέρων καὶ ἐπισημοτέρων ἡμερῶν τοῦ βίου του, ἔχει δὲ καὶ ὁ υἱὸς τὴν συναίσθησιν ὅτι χάρις τῇ Θεῷ καὶ ταῖς πατρικαῖς εὐλογίαις καὶ εὐχαῖς δὲν ὑστέρησε τοῦ πατρὸς.

Δὲν ἤρκεσθη ὅμως ὁ πατήρ μου εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ἐν Πίζῃ, ἀλλ' ἐπιμείνας, ἐπέτυχε παρὰ τοῦ Μανουὴλ Ροδοκανάκη νέον δάνειον καὶ μετέβη εἰς Παρισίους πρὸς πρακτικὰς περαιτέρω μελέτας.

Τὰ μηνιαῖα ἔξοδα ὠρίσθησαν εἰς 12 μονάδας (φράγκα 15).

Ἀληθῶς διδακτικὴ δι' ἐμὲ Ἰλαροτραγῳδία ἦτο ἡ παρὰ τοῦ πατρὸς μου ἐξιστόρησις τῶν οἰκονομικῶν μέτρων, ἅτινα ἤναγκάσθη νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκῶν του κατὰ τὴν διετη εἰς Παρισίους διαμονήν του διὰ ταιούτων γλίσχρων μέσων.

Κατόπκει δωμάτιον εἰς ἕκτον πάτωμα, οὐδέποτε ἐγεύθη ἐν ξενοδοχείῳ, ἀλλὰ τὴν Κυριακὴν καὶ Πέμπτην ἐκάστης ἐβδομάδος ἠγόραζε κρέας, τὸ ὅποιον ἔβραζεν εἰς τὴν ἐν τῇ δωματίῳ του ἐστίαν καὶ ἔτριγε τὴν πρώτην μὲν ἡμέραν περμιόν, ψυχρὸν δὲ κατὰ τὰς λοιπάς. Καὶ τοῦτο ἀπαξ τῆς ἡμέρας, τοῦ δευτέρου αὐτοῦ γεύματος, ὡς καὶ τοῦ πρωΐνου προγεύματος, γινομένου δι' ἄρτου καὶ γάλακτος. Ἦννοεῖται ὅτι σπανιότατα εἰσῆλθεν εἰς καφενεῖον, οὐδέποτε δὲ εἰς θέατρον, ἢ δὲ περιβολή του ἦτο Σωκρατικὴ, διαφερούσης τῆς Περυνῆς ἀπὸ τῆς χειμερινῆς μόνον κατὰ τὴν προσθήκην ἐνὸς τρίβωνος (pau-tello) τότε ἐν χρήσει.

Πρὸς ἐκγύμνασίν του εἰς τὴν χειρουργικὴν παρελάμβανε κατ' οἶκον πολλάκις μέλη πτωμάτων, ὀξόντων ἤδη, καὶ τοῦτο ἵνα ἀποφύγῃ δὲν ἠξέυριω ποῖα ἐπιβάλλόμενα, φαίνεται, τότε τέλη εἰς τοὺς σπουδαστάς.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ διηγήσεις ὁμολογῶσι ὅτι μεγάλως μὲ ὠφέλησάν ἠθικῶς. Μοιραίως δὲ ἐδέησε νὰ ὑποδληθῶ καὶ ἐγὼ σχετικῶς εἰς αὐστηρῶς οἰκονομικὸν βίον κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σταδίου μου, χωρὶς οὐδόλως νὰ ἀποθαρρυνθῶ.

Ἰσφθασε τέλος ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν πατρίδα του Χίον, καὶ τότε εἶχε χρεῖαν χρημάτων δι' ἀγορὰν ἐργαλείων, ἐνδυμάτων καὶ τέλος διὰ νὰ γνωρίσῃ τοὺς Παρισίους, δηλ. τὰ θέατρα αὐτῶν, τοὺς περιπάτους των, τὴν πέραν τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ Σηκουάνα πόλιν καὶ ἐν γένει νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πατρίδα ἐκ Παρισίων ὡς Παρισινὸς κατὰ τὴν ἔκφρασίν του.

Δι' ὅλα ταῦτα ἐδανείσθη φρ. 1300 καὶ οὕτω συνεπληρώθη τὸ χρέος του εἰς φρ. ἐν συνόλῳ 5,500 ἦτοι μονάδας 1000 (γρ. 3,000 κατὰ τὴν τότε ἀξίαν τοῦ ταλλήρου πρὸς γρόσια).

Ὅταν συλλογίζομαι ὅτι σήμερον τὰ ἔξοδα ἐνὸς μαθητοῦ ἀνέρχονται εἰς τὸ αὐτὸ τοῦλάχιστον ποσὸν ἐνιαυσίως, ἐξηγῶ καὶ τὸν λόγον δι' ὃν οἱ τότε σπουδασταὶ ἐμορφούντο πολὺ τελειότερον τῶν νῦν. Ἰεῖναι ἀληθῆς ὅτι ἔκτοτε ὁ βίος ἐν γένει πολὺ ὑπερετιμήθη, ἀλλ' ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι καὶ σήμερον βιῶν τις ὡς σπουδαστῆς καὶ μόνον σπουδαστῆς ἢ ἀξώδευε πολὺ ὀλιγώτερα.

Μετὰ τριῶν καὶ ἡμίσεος μηνῶν ταξείδιον πλήρες περιπετειῶν, καθ' ἃ λεπτομερῶς μοι διηγήθη ὁ πατήρ μου, ἀλλὰ τῶν ὀποίων ἢ ἐπανάληψις καθίσταται περιττή, μηδὲν νέον διδάσκουσα σήμερον, τοῖς πᾶσιν ὄντων γνωστῶν τῶν τότε μέσων τοῦ ταξειδεῦειν ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Ἰσπερίαν, ἔφθασε τέλος εἰς τὴν πατρίδα του Χίον καὶ ἤρχισεν ἐξασκῶν τὸ τῆς ἰατρικῆς ἐπάγγελμα.

Ἄστεια δὲ πάμπολλα συνέβαινον κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σταδίου του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπιστήμονες ἰατροὶ δὲν ὑπῆρχον, ἐκτὸς ἐνὸς καὶ μόνου τοῦ Μαρίνου Κλάδου, σπουδᾶσαντος ἐν Ἰταλίᾳ, ἀλλὰ πρὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ μηδὲν μελετήσαντος, μὴ ὑπαρχόντων ἄλλως τε καὶ τῶν μέσων τῆς ἐπικοινωνίας καὶ τῆς παρακολουθήσεως τῶν ἐπιστημονικῶν προόδων. Ἐὸ ἀστειότερον πάντων ἦτο ἡ ἐκπληξίς ἐκ τῆς χρήσεως τῶν

βδελλών και τῆς ἀφαιμάξεως τότε σχεδόν ἐν καταχρήσει, παραδεχομένων τῶν ἰατρῶν τῆς Ἑσπερίας και δὴ τῶν Παρισίων τὸ θεραπευτικὸν σύστημα τοῦ Broussais.

— Καλὲ μάβετενε, ἔλεγον εἰς τὰς συναναστροφὰς ἄνδρες και γυναῖκες, ἦρτεν ὁ Ἰζιγγρὸς ὁ γιατρὸς και βουφᾶ τὸ αἷμα τῶν ἀρρώστῳ μὲ κάτι σκουλήκια... (ἐν παρόδῳ τὰ σκουλήκια αὐτὰ τὰ ἐπρομηθεύετο ἐκ Σμύρνης). Ἴί ἰὰ δοῦμεν ἀκόμα!

Ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι ὀπισσῶποτε ἐπετύγγανε και ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου ἐκέρδησε τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν κατοίκων και προώδευε σπουδαίως, κατέστη δὲ και περιζήτητος γαμβρός. Σημειωτέον ὅτι τότε οἱ ἰατροὶ και οἱ ἀνεπιστήμονες ἀκόμη, ἀπὸ ἀμαθῶν φαρμακοποιῶν ἐπαγγελλόμενοι τὸν ἰατρὸν, ἠξιοῦντο ἐν τῇ κοινωνίᾳ σπουδαίων διακρίσεων. Ὡς παράδειγμα φέρω τὸ νὰ ὀρίζωνται εἰδικὰ στασιδία εἰς τὰς ἐκκλησίας διὰ τοὺς ἰατροὺς και τὰς συζύγους των, αἵτινες ἀμα ὑπανδρευόμεναι ἀπέκτων τὸν τίτλον τῆς «Μαδονῆς» (ἀπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ ma donna) ἀποβάλλουσαι τὸ βαπτιστικὸν των ὄνομα. Ἰατρὸς και Μαδονῆ κατὰ τὰς ἑορτάς, καὶ ὡς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐγίνετο χρῆσις λαμπάδων, ἐδέχοντο ἀπὸ τῆς ἐφοροεπιτροπῆς εἰδικὰς λαμπάδας πολυτελεστέρας τῶν λοιπῶν.

Οὕτως οἱ προπάτορές μας ἐδίδασκον τοὺς πολίτας και τὸν ὄχλον νὰ τιμᾶ τὴν ἐπιστήμην πολυτρόπως και ν' ἀπονέμῃ αὐτῇ τὸν δέοντα σεβασμόν. Δὲν ἐτίμιον τὸ πρόσωπον, ἀλλ' ἐν τῇ προσώπῳ τὴν ἐπιστήμην ἢ τὴν ἀνωτέραν διάνοιαν. Δὲν εἶχεν ἀκόμη τότε γείνη κακὴ χρῆσις τῆς ἰδέας τῆς ἰσότητος. Ἐπιστεύετο, κατ' ἐμὲ εὐλόγως, ὅτι ἡ ἰσότης ἐν ταῖς κοινωνίαις σημαίνει ἰσότητα μόνον ἀπέναντι τοῦ νόμου και τῆς δικαιοσύνης, ὄχι δὲ ἰσότητα ἐν πᾶσι και σύγχυσις τοῦ ἐκ τῆς φύσεως ἢ ἄλλως προικισθέντος και τῆς ἐντεῦθεν ἀπορρεούσης ἀναγκαίας ὑπεροχῆς τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ θέσεως πρὸς τοὺς ὀπισσῶποτε ὑποδεεστέρους τὴν διάνοιαν, τὴν μάθησιν, τὴν ἀγωγὴν κ.τ.λ.

Ὅσον θέλουσιν ὡς σοφιστεύονται οἱ τὰ ἐναντία διδάσκοντες σήμερον ἡ ἀνισότης ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν αὐτὴν, εἰς τὰ ζῆα, εἰς τὰ δένδρα, εἰς τὰ ἔντομα ἔτι μᾶλλον εἶναι φυσικὴ συνέπεια ὑπάρξεως κοινωνίας οἰασδῆποτε, ἀπὸ τῶν ἀγρίων φυλῶν μέχρι τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων. Πλείστους ἔσους λόγους ἔχῳ πρὸς

ὑποστήριξιν τῆς προκειμένης ἀληθείας, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἐδῶ ἴσως και τὰ ἀνω σημειωθέντα τυγχάνουσιν ἔξω τοῦ προκειμένου.

Οὕτω περιζήτητος ὢν γαμβρός ὁ πατήρ μου, ἐξέλεξεν ὡς νύμφην πολύφερνον τὴν μητέρα μου.

Ἡ μήτηρ μου τὸ γένος Νομικοῦ, θυγάτηρ μονογενῆς, ὀρφανῆ πατρός, εἶχε μητέρα ἐξακολουθήσασαν μετὰ τὴν χηρείαν τῆς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ συζύγου τῆς, μεταξेमπόρου, και τῆς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀκμαζούσης φαίνεται βιομηχανίας τῶν ἐκ μετάξης «γαῖτανιῶν», χρησιμευόντων πρὸς καλλωπισμὸν τῶν τε ἀνδρικῶν και γυναικείων ἱματισμῶν ὀλης τῆς Ἀνατολῆς. Φαίνεται ὅτι ἐκ τοῦ ἐμπορίου τούτου ἐπορίζετο ἡ μάμμη μου κέρδη σπουδαῖα, διότι κατὰ τὴν μνηστειαν τῆς θυγατρὸς τῆς ὑπεσχέθη εἰς τὸν πατέρα μου προῖκα ἐκ γροσ. 100,000, ἦτοι ταλλήρων 33,000 και πλέον, ποσὸν τὸ ὀποῖον τότε ἐθεωρεῖτο κολοσσιαῖον. Ἐτὴν περιουσίαν αὐτὴν ἡ μάμμη μου δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἐκ κληρονομίας τοῦ πάππου μου, διότι οὗτος εἶχε και δύο υἱοὺς ἐκ πρώτου γάμου κληρονόμους αὐτοῦ.

Θέλομεν ὀμως ἰδεῖ ἐκ τῶν ὀστέρων, ὅτι οὔτε οὔτοι οὔτε ἡ μήτηρ μου και κατὰ συνέπειαν ὁ πατήρ μου ἐπέπρωτο νὰ καρπωθῶσι τι ἐκ τῶν περιουσιῶν αὐτῶν. Ἐπέπρωτο εἰς τὸν πατέρα μου και εἰς ἐμὲ νὰ ζήσωμεν και νὰ προαχθῶμεν ἐκ μόνου τοῦ ἰδρώτος τοῦ προσώπου ἡμῶν, ἀνευ ἀρωγῆς οὔδεμιᾶς οὔτε ἐκ κληρονομίας οὔτε ἐκ προικῶς, διὸ και πολλάκις ἐδόξασα μετ' εὐχαριστιῶν τὸν Θεόν.

Τοῦτο εὐχομαι νὰ συμβῇ εἰς ὄσους ἀγαπῶ και συμπαθῶ. Κατὰ τὴν μακρὰν πειρὰν μου οὔδεμιᾶν εἶδον κληρονομίαν περιερχομένην εἰς οἴουςδῆποτε κληρονόμους, ἦτις νὰ μὴ ἐξατμισθῇ ἂν ὄχι τάχιστα, ὕπερ τὸ σὺνηθες, ἀφεύκτως εἰς πρώτην ἐπερχομένην γενεάν. Ὡκτειρον δὲ πάντοτε τοὺς νέους ἐκείνους, οἵτινες βάσιν και πρώτιστον ὄρον τοῦ γάμου αὐτῶν ἐτίθεντο τὸ ποσὸν τῆς προικῶς. Εἶδον φοβερὰς τῶν τοιούτων γάμων τὰς συνεπείας: τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ συζύγου, τὰς οἰκογενειακὰς ἔριδας και τέλος τὴν ἐξάτμισιν τῆς προικῶς. Δυστυχῆ δὲ τὰ πλάσματα τὰ ἐκ τοιούτων γάμων προερχόμενα και πρὸ πάντων τὰ θήλας, εἰθισμένα κατὰ τὰς πρώτας τοῦ βίου αὐτῶν ἡμέρας εἰς ἀνεσιν, νὰ μὴ ἔχῳσι ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτῶν ἡλι-

κίαν και εις μυρία ὄσα ἀτοπήματα ἐξ ἀνάγκης νὰ ὑποπίπτωσιν!

Ἐνυμφεύθη λοιπὸν ὁ πατήρ μου τὴν μητέρα μου κατὰ τὸ 1820 ἄγουσαν ἡλικίαν ἐτῶν 13. Εἰς τὰς νήσους, καὶ μάλιστα τοῦ Αἰγαίου, ἀκόμη καὶ σήμερον ὑπανδρεύονται αἱ κόραι τόσον μικραὶ τὴν ἡλικίαν. Εἶδον πρὸ ὀλίγων ἐτῶν περιοδεύων εἰς Ἀντίπαρον γυναῖκα δεκαπενταετῆ ἔχουσαν ἤδη τέκνον ἑνὸς ἔτους καὶ φέρουσαν ἕτερον ἐν τῇ κοιλίᾳ.

Ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν μόλις ἑνὸς ἔτους ἐπῆλθεν ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου καὶ ἐπέπρωτο αὐτοῖς νὰ ἴδωσι καὶ δοκιμάσωσι παντοίας συμφορὰς καὶ τὰς παρεπομένας αὐταῖς πτωχείαν καὶ δυστυχίαν.

Β

Δὲν θεωρῶ ἄσκοπον νὰ ἀφηγηθῶ ἐδῶ τὰ τῆς καταστροφῆς, ὅπως οἱ γονεῖς μου πολλάκις μοὶ τὰ διηγήθησαν.

Ἦτο, ἂν καλῶς ἐνθυμοῦμαι, ἡ πέμπτη ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου καὶ «εἶχαν βάλει εἰς τὴν φωτιὰν τὰ ἀγκιναροκούκκια μὲ τὸ λάδι», ὅποτε ἐκηρύχθη ὅτι ἐφάνη ἡ Τουρκικὴ ἀρμάδα διευθυνομένη εἰς Χίον, ὅπως τιμωρήσῃ ἐπαναστατικὰ κινήματα συμβάντα τότε ἐκεῖ τῇ ὑποκινήσει Σαμίων τινῶν. Ἦς περαιτέρω λεπτομερείας ἔγραψαν πολλοί· ἐγὼ περιορίζομαι εἰς ἀπομνημόνευσιν τῶν συμβάντων εἰς τοὺς γονεῖς καὶ τινὰς τῶν συγγενῶν μου.

Ἄμα τούτου ἀκουσθέντος, ἀπόγνωσις κατέλαβε πάντας καὶ ὄδυρμοὶ καὶ κοπετοὶ ἠκούσθησαν ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων. Ἐκαστος ἐσκέπτετο περὶ σωτηρίας διὰ τῆς φυγῆς. Ἀδίκως ἀκόμη καὶ νῦν μέμφονται τοὺς Χίους ἐπὶ τῇ φυγῇ ἐκείνῃ. Οὐδὲν ἠδύναντο ἀοπλοὶ καὶ εἰρηνικοὶ πολῖται ἄλλο νὰ πράξωσιν ἢ σωτηρίαν ὅπως ὅπως οὕτω νὰ ζητήσωσι, καὶ τὸ «κόψε με, Ἄγα μου, ν' ἀγιάσω» εἶναι εἰρωνεῖα ἀσύγγνωστος.

Ἡ μάμμη μου, ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου συνοδευόμενοι ἀπὸ τοὺς δύο ὀμοπατέριους ἀδελφοὺς τῆς μητρὸς μου ἐφορτίωθησαν ἕκαστος κατὰ τὰς δυνάμεις του μόνον τὰ χρήματα εἰς χρυσὸν καὶ ἀργυρον καὶ τὰ πολύτιμα εἶδη, τὰ «διαμαντικά», τὰ ἐν τῇ οἴκῳ εὑρεθέντα, καὶ μὲ μόνην τὴν στολήν, ἣν εὑρέθησαν φέροντες, ἐκλείδωσαν τὴν οἰκίαν (ἐνομίζετο ὅτι τὰ πράγματα

ἤθελον συμβιβασθῆ καὶ ταχέως ἕκαστος θέλει ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἐστίαν του) καὶ ἀπῆλθον φεύγοντες εἰς τὰ χωρία, ὅπως κρυπτόμενοι περιμένωσι τὴν τύχην τῆς νήσου καὶ τὴν ἰδικὴν των.

Ὅδοιποροῦντες κακὴν κακῶς ἐφθίασαν τὸ ἐσπέρας εἰς χωρίον τι τῶν Μαστιχοχωρίων καὶ ἐκεῖ ἐπερίμεναν εἰδήσεις δι' Ἑλῆς τῆς νυκτός· ἀλλ' ἀντὶ εἰδήσεων εἶδον τὸν καπνὸν τῆς πυρπολουμένης πόλεως καὶ ἐνόησαν ὅτι ἡ μόνη αὐτῶν σωτηρία ἐνέκειτο εἰς τὴν περαιτέρω φυγὴν. Ἀλλὰ ποῦ καὶ πῶς;

Ἀπεφασίσθη ὁ μὲν πατήρ μου νὰ μεταβῆ εἰς παράλιον χωρίον καὶ ἐκεῖ νὰ ζητήσῃ καὶ εὕρῃ πλοιάριόν τι, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ κρυβῶσιν ἐν τῇ χωρίῳ καὶ νὰ περιμένωσι τὴν ἐπιστροφήν του καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκδρομῆς του. Ἐκρύβθησαν ὅθεν ὄλοι ἐντὸς ἀχυρῶνος, τοῦ ὀποίου ἡ θύρα καὶ ὁ ἡμισυς χῶρος ἐφράχθησαν δι' ἀχύρων· ἐφωτίζοντο ἀπὸ ὀπῆς τινος τῆς στέγης καὶ ἐκεῖ διημέρευον, τὴν δὲ νύκτα ἐξήρχοντο καὶ ἐλάμβανον ὀλίγην τροφήν καὶ ἀνέπνεον ἐν ὑπαίθρῳ ἐναγωνίως περιμένοντες.

Σημειωτέον ὅτι ὁ ἀποβιβάσθεις Τουρκικὸς στρατός, συγκείμενος ἀπὸ «Ταγκαλάκια» τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως εἰσῆλασεν εἰς τὰ χωρία θύων, σφάζων καὶ αἰχμαλωτίζων. Ἀλλ' ἡ σφαγὴ καὶ ὁ αἰχμαλωτισμὸς περιωρίζετο εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως ὅχι δὲ καὶ εἰς τοὺς χωρικοὺς. Τούτων ἐφείδοντο καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας, καθ' ἣν εἶχον ἀνωτέραν διαταγὴν. Οἱ δὲ χωρικοὶ μὲ κίνδυνον τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς ἔσωζον ὄσους καὶ ὅπως ἂν ἠδύναντο καὶ μετημφιεσμένους εἰς χωρικοὺς τοὺς ἐφυγάδευον νύκτωρ.

Πολλάκις μοὶ διηγήθη ἡ μήτηρ μου, ὅτι ἤκουσε διαρκούσης τῆς ἡμέρας Τούρκους λέγοντας εἰς τὸν κρύπτοντα αὐτὴν καὶ τοὺς περὶ αὐτὴν: — Πρόσεξε, ἂν ἔχῃς κανένα κρυμμένον, νὰ τὸ εἰπῆς, διότι θὰ φᾶς τὸ κεφάλι σου.

Οὗτος ὁμοῦς ἠρνεῖτο ἐπιμόνως. Ἀλλ' αἱ ἡμέραι ἢ μία μετὰ τὴν ἀλλήν παρήρχοντο καὶ ὁ πατήρ μου δὲν ἐφαίνετο ἐπιστρέφων καὶ ἡ ἀπελπίσις τοὺς κατελάμβανεν. Ὁ δὲ χωρικός, μολογόντι, ἐννοεῖται, ἠμείβετο ἀδρῶς, ἤρχισε ν' ἀνυπομονῆ καὶ νὰ φοβῆται μὴ προδοθῆ, ἐδήλωσε δὲ ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ τοὺς κρύψῃ περαιτέρω, διότι μάλιστα ἤκουσεν ἐν τῇ χωρίῳ ψιθύρους προδοτῶν καὶ βεβαίως θὰ ἀνακαλυφθῶσι καὶ θὰ χαθῶσι καὶ οἱ

κρυπτόμενοι και αυτός. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν τὴν προσεχῆ νύκτα νὰ μεταμφιεσθῶσιν ὅλοι εἰς χωρικοὺς και χωρικάς και νὰ φύγωσιν ἀλλαχοῦ εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Διὰ νὰ ἀπαλλαγῶσι δὲ τοῦ βάρους ἀργυρῶν νομισμάτων ἔσκαψαν διὰ ξυλαρίου μικρὸν λάκκον και ἔθαψαν δύο σάκκους ταλλήρων, περὶ τὰ 500 — θέλομεν ἰδῆ περαιτέρω πόσον τὰ τάλληρα αὐτὰ τοῖς ἐφάνησαν σωτήρια.—και ἐκάλυψαν τὸν λάκκον μὲ χῶμα. Δὲν ἐνθυμοῦμαι διατὶ ἀντὶ νὰ φύγωσι νύκτωρ, ἐξηλθον τῆς κρύπτῃς περὶ τὰ ἐξημερώματα, ἀλλ' ὀλίγα βήματα εἶχον προδῆ και συνήντησαν μπουλούκια Τούρκων στρατιωτῶν, οἵτινες ἀμέσως τοὺς ἀνεγνώρισαν και ἐκ τῆς ἀπαλότῃτος τοῦ δέρματος χειρῶν και προσώπου και ὅπως δῆποτε ἐκ τῶν κινήσεων, ὅτι δὲν ἦσαν χωρικοί, και τοὺς συνέλαβον και τοὺς ἔφυξαν και, ἀνακαλύψαντες ὅτι ἔφερον θησαυρούς, τοὺς μὲν δύο θείους μου ἐσύλησαν και ἀπεκεφάλισαν αὐτοὺς, τὴν δὲ μάμμη μου μόνον ἐσύλησαν. Ἀλλὰ τοσοῦτον, φαίνεται, ἐπλήσθησαν ἐκ τῆς πλουσίας λείας των, ὥστε τὴν ἀπέπεμψαν ἐλευθέραν εἰπόντες αὐτῇ: «Ἀλλάχ μπὶν μπὶν μπερεκιέτ βερσίν». Ἦν δὲ μητέρα μου ἐκράτησαν δούλην μὲ σκοπὸν, τῇ εἶπον, νὰ τὴν μεταφέρωσιν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν και τὴν δώσωσι δῶρον εἰς τινὰ ἐκεῖ ἄρχοντα κατὰ τὴν τότε Τουρκικὴν συνήθειαν νὰ πέμπωσιν οἱ κατώτεροι πρὸς τοὺς ἀνωτέρους ὡς δῶρον κορασίδας δούλας.

Ἡ δυστυχῆς μάμμη μου ἐβρήκει, ἐκέτεε τοῦλάχιστον νὰ τῇ ἐπιτραπῆ νὰ συνοδεύσῃ εἰς τὴν δουλείαν τὴν κόρην της, ἀλλ' εἰς μάτην. «Δὲν ἀξίζεις», ἀπεκρίνοντο «οὔτε ἐνὸς λουλέ καπνόν», και ἔσυραν τὴν μητέρα μου, ἣτις ἠναγκάσθη νὰ βαδίσῃ κυριολεκτικῶς ἐπὶ τοῦ πτώματος ἐνὸς τῶν ἀδελφῶν της. Ὅπως ἀπηλπισμένη ἡ μάμμη μου ἐνεθυμήθη, ὅτι εἶχε στεγνὴν φιλίαν μετὰ τινος ὀνομαζομένου Μπουλιάγκου προξενίσκου Ἀγγλου, και συνάμα ἤκουσεν, ὅτι οἱ Τούρκοι ἐσεδάσθησαν τὰ προξενεῖα και ὅτι εἰς αὐτὰ εὔρον ἄσυλον τινὲς τῶν Χίων. Ἐδραμεν εἶπεν ὁδοιποροῦσα ἐπὶ πολλὰς ὥρας εἰς τὴν πόλιν τῆς Χίου και μετέβη εἰς τὸ ρηθὲν Προξενεῖον και διηγήθη τὰ δυστυχίματά της. Ὁ πρόξενος ἐκάμφθη και ὄχι μόνον ἐχορήγησεν ἄσυλον ἐν τῇ οἰκίᾳ του, ἀλλὰ ὑπεσχέθη νὰ ἐξετάσῃ και εἰ δυνατόν ἀνεύρη και ἐξαγοράσῃ τὴν μητέρα μου, προσέθηκεν ὅμως ὅτι

χρειάζονται χρήματα. Ἡ μάμμη μου τῷ εἶπεν ὅτι μηδὲν τῇ ἀφῆκαν. Ἀλλ' ἐνεθυμήθη τὰ δύο κρυβέντα σακκίδια πλήρη ταλλήρων και τῇ ἐπρότεινε νὰ τῇ δώσῃ καθάσῃ συνοδόν, ὅπως μεταβῆ και τὰ ζητήσῃ. Ὁ πρόξενος τότε ἐπέισθη νὰ ζητήσῃ και εὔρη και ἐξ ἰδίων ἐξαγοράσῃ τὴν μητέρα μου, ἣν οἱ Τούρκοι εἶχον μεταφέρει ἐκ τοῦ χωρίου εἰς τὴν πόλιν πρὸς ἐπιβίβασιν εἰς πλοῖον, εὐτυχῶς δὲ κάποιος ἐπρόλαβε και εἰδοποίησε τὸν πρόξενον περὶ τῆς ἀφίξεώς της μετὰ πολλῶν ἄλλων σκλάβων. Ὁ πρόξενος μετὰ πολλὰς δυσκολίας ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου της, μὴ θέλοντος ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ τὴν πωλήσῃ, τὴν ἐξηγόρασεν ἀντὶ 500 γροσίων!!! Σημειωτέον ὅτι τοιοῦτο τίμημα κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἦτο ἕκτακτον διὰ μίαν δούλην. Εἶναι ἱστορικὸν ὅτι Χίαι δούλη τότε ἐπωλήθη διὰ μίαν «λουλαδιὰν καπνοῦ». Ἀμα τῇ ἀποδόσει εἰς τοὺς κόλπους τῆς μάμμης μου τῆς ἀγαπητῆς αὐτῆς θυγατρὸς και μητρὸς μου και μετὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν, ἐννοεῖται, χαρὰν και ἀγαλλίασιν, ἐπήλθεν ἡ σκληρὰ ἀνάγκη θεραπείας ἀπάντων τῶν χρηζόντων πρὸς συντήρησιν και ἀπότισιν τοῦ πρὸς τὸν Μπουλιάγκου χρέους αὐτῶν. Πᾶσα ἐλπίς ἐστηρίζετο εἰς τὰ παραχωθέντα ἐν τῇ κρύπτῃ τάλληρα. Ἐδέησεν εἶπεν ἡ μάμμη μου συνοδευομένη ὑπὸ καθάσῃ τοῦ Προξενεῖου ἐκείνου νὰ μεταβῆ εἰς τὸ ἀπαίσιον δι' αὐτὴν χωρίον, ἐν ᾧ και ἡ κρύπτῃ, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ παραχωθέντος χρήματος.

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον και εἶπον εἰς τὸν ξενίσαντα αὐτοὺς χωρικὸν τὸν σκοπὸν αὐτῶν, ἐκίνησεν οὗτος τὴν κεφαλὴν μετὰ δισταγμοῦ λέγων, ὅτι οἱ Τούρκοι και τὰ προσκεφάλαια αὐτὰ, ἐφ' ὧν ἀνεπαύοντο, ἔφαξαν κατασχίσαντες αὐτὰ και τὰ ἄχυρα ἐπίσης λεπτομερέστατα και ἐν γένει πᾶσαν γωνίαν, ὥστε ματαιοπονίαν και ἀνευ ἐλαχίστης ἐλπίδος ἐθεώρει τὴν εὔρεσιν τῶν περὶ ὧν ἐπρόκειτο χρημάτων. Μ' ὄλον τοῦτο ἡ θεὰ Πρόνοια ἄλλως εἶχε βουληθῆ. Τὰ σακκίδια ἄθικτα ἀνευρέθησαν και ἐθεράπευσαν τοῦλάχιστον προσωρινῶς τὰς πρωτίστας ἀνάγκας.

Ἔπεται συνέχεια

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΡΙΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Πρύτανις—Σύγκλητος—Κοσμήτωρ.

ἔχουν καὶ αἱ λέξεις τὴν ἱστορίαν των. Ἡ ἱστορία μάλιστα τῶν λέξεων εἶναι πολλάκις περισσότερο ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων. Ὅχι μόνον διότι ὁ βίος πολλῶν ἐξ αὐτῶν εἶναι πολὺ μακρὸς, βίος αἰώνων, ἀλλὰ καὶ διότι αἱ λέξεις ἔχουν καὶ μίαν ἄλλην ιδιότητα, νὰ ἀποθνήσκουν καὶ ἔπειτα μετὰ μακρὸν χρόνον πάλιν νὰ ἀναζοῦν καὶ νὰ λαμβάνουν ἐνίοτε ἄλλην σημασίαν. Πάσχουν δηλαδὴ αἱ λέξεις τὸ ἐναντίον τῆς λεγομένης μετεμψυχώσεως, διότι ἡ μὲν μετεμψύχωσις ἐνομιζέτο ὅτι εἶναι μετάβασις τῆς αὐτῆς ψυχῆς εἰς ἄλλο σῶμα, ἐν ᾧ αἱ ἀναβιοῦσαι λέξεις διατηροῦν τὸ αὐτὸ σῶμα, τὸν αὐτὸν τύπον, ἀλλὰ προσλαμβάνουν ἄλλην ψυχὴν, ἄλλην ἔννοιαν. Ἡ ιδιότης αὕτη τὴν ὅποιαν ἔχουν αἱ λέξεις εἶναι σπουδαιότατη διὰ τὴν ἀνθρωπίνην καθόλου ἱστορίαν καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν.

Θὰ προσπαθῶμεν δι' ὀλίγων νὰ ἐξιστορήσωμεν τριῶν μόνον λέξεων τὸν βίον, ἐκείνων τὰς ὅποιας ἐσημειώσαμεν εἰς τὴν ἐπικεφαλίδα τῆς μικρᾶς ταύτης πραγματείας.

✱

Ἡ λέξις πρύτανις (τῆς ὅποιας ἀναφέρεται ὁ διαλεκτικὸς τύπος πρότανις), οἰαδῆποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἐτυμολογία αὐτῆς, ἐσήμαινεν ἀρχηγός, ἡγεμῶν, βασιλεύς. Ὁ Πίνδαρος ὀνομάζει τὸν Δία πρύτανιν τῶν ἀστραπῶν καὶ τῶν κεραυνῶν, καὶ τὸν βασιλέα Ἰέρωνα πρύτανιν πολλῶν ἀγυιῶν. Ὁ Αἰσχύλος λέγει τῶν Δία μακάρων πρύτανιν, εἰς δὲ ἐκ τῶν παλαιῶν ἐπιγραμματοποιῶν ὀνομάζει τὸν πέλεκυν πρύτανιν τῆς τέχνης. Εἶναι λοιπὸν φυσικὸν ὅτι καὶ τοὺς πολιτικοὺς ἀρχοντας πλείστων

πόλεων ἐκάλουν πρυτάνεις οἱ παλαιοί, ἐξ οὗ καὶ ὁ δημόσιος οἶκος, ὁ οἶκος τῆς πόλεως τῶν ἐλευθέρων πολιτειῶν ἐλέγετο πρυτανεῖον. Ἰδίως ὁμοῦ καὶ κατ' ἐξοχὴν εἶναι γνωστοὶ καὶ συχνότερον ἀναφέρονται οἱ πρυτάνεις τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων. Οἱ πρυτάνεις εἰς τὰς Ἀθήνας ἦσαν ἐν εἶδος μονίμου ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς τῶν Πεντακοσίων. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῶν Ἀθηνῶν ἡ Βουλὴ ἀπετελεῖτο ἐκ 500 βουλευτῶν, ἦτοι ἐκ 50 βουλευτῶν ἐκάστης ἐκ τῶν δέκα φυλῶν. Ὁρίζετο λοιπὸν διὰ κλήρου ἢ σειρά, καθ' ἣν ἐκάστη ἐκ τῶν φυλῶν ἐπρυτάνευε, τῆς πρυτανευούσης δὲ ταύτης φυλῆς οἱ 50 βουλευταὶ ἐλέγοντο πρυτάνεις καὶ αὐτοὶ εἶχον τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων τῆς Βουλῆς ἐπὶ μίαν πρυτανεῖαν ἦτοι ἐπὶ 35 ἢ 36 ἡμέρας τοῦ ἔτους. Ἐκ τῆς μονίμου ταύτης ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς προΐστατο διὰ κλήρου ἐκλεγόμενος εἰς ἐπιστάτης, ἔχων τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐπὶ μίαν ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα. Ὁ ἐπιστάτης τῶν πρυτάνεων ἐκράτει τὰς κλεῖδας τῶν ναῶν, ὅπου ἐφυλάσσοντο τὰ δημόσια χρήματα, καθὼς καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Κράτους, ὧφειλε δὲ νὰ παραμένῃ εἰς τὸ πρυτανεῖον. Ἦτο λοιπὸν ὁ πρόεδρος τῆς Ἀθηναϊκῆς Πολιτείας. Οὕτως εἶχον περίπου τὰ πράγματα κατὰ τοὺς καλοὺς χρόνους τῶν Ἀθηνῶν. Μετὰ τὴν τελείαν ἐξαφάνισιν καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς σκιάς τῆς ἀθηναϊκῆς αὐτονομίας καὶ τὴν ἀπονέκρωσιν τοῦ ἀρχαίου βίου, ἐξέλιπεν ἐντελῶς ἡ ἀρχὴ τῶν πρυτάνεων, ἀπέθανε δὲ καὶ ἡ λέξις. Πότε ἀκριβῶς τοῦτο συνέβη εἶναι μὲν δύσκολον νὰ καθορισθῇ, πάντως ὁμοῦ ὄχι πρὸ τοῦ ἔκτου αἰῶνος μ. Χ.

✱

Ἐπὶ δεκατρεῖς σχεδὸν αἰῶνας ἡ λέξις Πρύτανις εἶχε ταφῆ εἰς τὴν λήθην καὶ μόνον εἰς τὰ βιβλία ἐσφίζετο, ὅτε ἔξαφνα ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ ἀνεφάνη ὡς λέξις ζωντανὴ κατὰ τὸ ἔτος 1805. Τότε δηλαδὴ συνετάχθη εἰς κράτος ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον ἡ Ἑπτάνησος Πολιτεία, ἀφ' οὗ ὑπὸ τῶν Ῥώσων καὶ τῶν πρὸς αὐτοὺς συμμαχοῦντων Γούρκων ἐξεβλήθησαν ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων οἱ δημοκρατικοὶ Γάλλοι, οἵτινες εἶχον καταλάβῃ τὰς νήσους καὶ πρὶν ἀκόμη ὀριστικῶς καταλυθῆ ἡ Βενετικὴ Πολιτεία. Εἰς τὰ συντάγματα λοιπὸν καὶ σχέδια συνταγμάτων τῆς Ἑπτάνησου πολιτείας ἀνεγράφη ἡ λέξις πρύτανις, ὡς

ὄνομα ἰδίας ἀρχῆς¹. Κατὰ τὸ ἄρθρον 126 τοῦ συντάγματος τοῦ 1803 «ἡ ἐγχώριος διοίκησις ἐκάστης ἐκ τῶν ἑπτὰ νήσων ἀποτελεῖται ὑπὸ ἐνὸς προέδρου ὀνομαζομένου πρυτάνεως, ὅστις δὲν πρέπει οὔτε νὰ κατὰγῆται οὔτε νὰ εἶχεν ἐγκατάστασιν εἰς τὴν νῆσον τῆς ὁποίας εἶναι πρύτανις, καὶ ὑπὸ δύο ἐντοπίων κυβερνητῶν». Τὸν τίτλον τοῦτον τοῦ πρυτάνεως ἔχει ὁ προϊστάμενος τῆς ἐγχωρίου διοικήσεως ἐκάστης ἐκ τῶν νήσων, αἵτινες συναπετέλουν τὴν Πολιτείαν, καὶ κατὰ τὸ σύνταγμα τοῦ 1800 (ἄρθρον 14) μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι κατ' αὐτὸ ὁ πρύτανις εἶναι ὁ πρόεδρος τοῦ γενικοῦ ἢ μεγάλου συμβουλίου τῆς νήσου.

*

Τὰ ἑπτανησιακὰ συντάγματα δὲν παρέλαβον ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν πολιτευμάτων μόνον τὴν λέξιν πρύτανις, καὶ τὴν λέξιν σύγκλητος, περὶ τῆς ὁποίας θὰ κάμωμεν λόγον κατωτέρω, ἀλλὰ καθιστῶσι καὶ προβούλους καὶ ἀναγράφουσι καὶ τὸν ὀστρακισμόν. Εἶναι δὲ τοῦτο μίᾳ ἀκόμη ἀπόδειξις ὅτι ὁ λαὸς τῶν Ἰονίων νήσων εὐθὺς ὡς ἀποκατεστάθη εἰς πολιτείαν αὐτόνομον εἶχε πλήρη καὶ τελείαν τὴν συνείδησιν τῆς ἐλληνικῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως. Δὲν ἠρκέσθη μόνον νὰ ἀναγράψῃ εἰς τὰ πολιτεύματά του τὴν Ὀρθόδοξον Ὁρησκείαν ὡς Ὁρησκείαν ἐπικρατοῦσαν καὶ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ὡς ἀπαραίτητον εἰς πάντα πολίτην ἐπιθυμοῦντα νὰ ἀναλάβῃ δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἀλλ' ἠθέλησε καὶ τοὺς πρυτάνεις καὶ τοὺς προβούλους καὶ τὴν σύγκλητον καὶ τὸν ὀστρακισμόν νὰ ἐπαναφέρῃ, ἐλληνικοὺς δηλαδὴ πολιτειακοὺς ὄρους, ἂν καὶ τὰ πολιτεύματα ἐκεῖνα ἦσαν ἕνεκα τῶν ἱστορικῶν περιστάσεων, εἰς ἃς ὑπέκειτο τότε ἡ Ἑπτάνησος, συντεταγμένα εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν.

Ἡ συνθήκη τοῦ Γιλσίτ (1807) ἐξηφάνισε τὴν Ἑπτάνησον Πολιτείαν, ἥτις μετὰ ἑπταετῆ βίον ὑπήχθη ὑπὸ τὸ σκῆπτρον

¹ Τὰ διάφορα τῶν Ἰονίων νήσων συντάγματα καὶ σχέδια συνταγματικῶν ἐπὶ τῆς Ἑπτάνησου Πολιτείας καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰονίου Κράτους τοῦ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας ἀνετυπώθησαν εἰς τὸ Ἰταλικὸν πρωτότυπον ἐν Κερκύρᾳ, τυπογρ. Ἑρμοῦ (Χ. Νικολαίδου Φιλαδελφείως) 1819. Ἡ δὲ ἐπίσημος ἐλληνικὴ μετάφρασις τοῦ ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας συντάγματος τοῦ 1817 ἐδημοσιεύθη ἐπίσης ἐν Κερκύρᾳ, ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τῆς Διοικήσεως 1818.

τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος, ὁμοῦ δὲ μετὰ τῆς Πολιτείας ἐξηφανίσθησαν καὶ οἱ πρυτάνεις καὶ οἱ πρόβουλοι καὶ ὁ ὀστρακισμὸς, μόνον δὲ ἡ σύγκλητος ἐπέζησε, καὶ ἀνεγράφη ἡ λέξις μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτῆς σημαινομένου θεσμοῦ καὶ εἰς τὸ σύνταγμα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ ἔτος 1817 παρεχώρησεν ἡ Ἀγγλικὴ προστασία εἰς τὸ Ἰόνιον Κράτος.

*

Σύγκλητοι (ἐκ τοῦ συγκαλῶ) ὀνομάζοντο εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας αἱ ἑκτακτοὶ ἐκκλησίαι τοῦ δήμου, φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Ἰταλίας ὀνομάζον συγκλήτους τὰ πολιτικὰ αὐτῶν συνέδρια καὶ ὅτι ἐκ τούτου καὶ ἡ ἄλλως καλουμένη γερούσια τῆς Ῥώμης (senatus) ὀνομάζεται συνήθως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἢ ἀπλῶς σύγκλητος ἢ σύγκλητος βουλή. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ λέξις ἀναζῆ διὰ τοῦ ἄρθρου 18 τοῦ συντάγματος τοῦ 1803 τῆς Ἑπτάνησου Πολιτείας ἔχοντος ὡς ἐξῆς: «Αἱ γενικαὶ συναθροίσεις τῶν συνταγματικῶν εὐγενῶν ἐκάστης νήσου ὀνομάζονται σύγκλητοι, ἀποφασίζουσι δὲ κατὰ πλειονοψηφίαν καὶ ἡ ψηφοφορία ἐνεργεῖται διὰ καλῶν καὶ σφαιριδίων». Τὸ δὲ ἄρθρον 43 τοῦ αὐτοῦ συντάγματος ὠριζεν ὅτι «Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀνατίθεται ὑπὸ τῶν συγκλήτων τῶν ἑπτὰ νήσων εἰς μίαν νομοθετικὴν συνέλευσιν τοῦ ἔθνους, ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ δύο ἔτη ἐκλεγομένην, ἥτις ὀνομάζεται Νομοθετικὸν Σῶμα τῆς Πολιτείας». Τὸ δὲ ἄρθρον 18 τοῦ κεφ. Γ' τοῦ συντάγματος τοῦ 1817 διελάμβανε κατὰ τὴν ἐπίσημον ἐλληνικὴν μετάφρασιν ὅτι «Ὁ ἴδιος ὀργανισμὸς τῶν συγκλήτων, δηλαδὴ τῶν Εὐγενῶν Ἐκλεκτῶν, εἰς αὐτὰς τὰς νήσους, καθὼς διαδηλοῦται εἰς τὸ Πολίτευμα τοῦ 1803, διασώζεται καὶ ἐπιδεδιορθοῦται, ἐξαιρουμένων ὅμως τῶν μεταβολῶν ἢ ἐπιδιορθώσεων, ὁποῦ εἰς τὸ ἐξῆς ἢμπορεῖ νὰ δοκιμάσῃ ἀπὸ τινος νόμου ἐπὶ τούτῳ ἐπικυρωμένον, ἢ κατ' ὅσον ἐδῶ μέσα ἐφεξῆς θὰ διαταχθῇ».

*

Παρήλιον ἔτη πολλά, ἐμεσολάβησαν μεγάλα γεγονότα, τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος δι' ἀγώνων ὑπερανθρώπων ἀνέκτησεν ἐν μέρει τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1836 (12 Ἰανουαρίου 1837) ἐξεδόθη τὸ πρῶτον Β. Διάταγμα περὶ συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου. Κατὰ τὸ Διάταγμα τοῦτο «ἡ διεύθυνσις

καὶ ἀστυνομία τοῦ Πανεπιστημίου ἀνατίθεται εἰς ἓνα *Πρύτανη* (Recteur)». Ἡ λέξις *Πρύτανης* ἀναφαίνεται οὕτω διὰ τρίτην φοράν μὲ ἔννοιαν πάλιν διάφορον, καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ὑπάρχει σήμερον ἐν τῇ ζωῇ. Τὸ πρῶτον ἐκεῖνο Διάταγμα ὠνόμαζε καὶ ἐν Συμβούλιον τοῦ Πανεπιστημίου, τοὺς δὲ προϊστάμενους τῶν Σχολῶν ἐκάλει *Σημάντορας*, οἵτινες ἔπειτα μετωνομάσθησαν *Σχολάρχαι*. Ἀλλὰ κατὰ τὴν 10/22 Ὀκτωβρίου 1841 ἄλλο Διάταγμα τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος θέλοντος νὰ δώσῃ καταλληλοτέραν ὀνομασίαν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Πανεπιστημίου, ὠρίσε τὰ ἑξῆς: «Ὁ μέχρι τοῦδε ὀνομαζόμενος Προπρύτανης θέλει ὀνομαζέσθαι ἀπὸ τοῦδε Ἀντιπρύτανης, ἢ Σχολαρχία Κοσμητεία, οἱ Σχολάρχαι Κοσμήτορες, τὸ δὲ Ἀκαδημαϊκὸν Συμβούλιον Ἀκαδημαϊκὴ Σύγκλητος». Διὰ τοῦ Διατάγματος τούτου ἀνεκλήθη μὲν εἰς τὴν ζωὴν ἡ λέξις *Σύγκλητος*, ἀνεφάνη δὲ πάλιν καὶ μία παλαιότητα λέξις, ἡ λέξις *Κοσμήτωρ*.

»

Ἡ λέξις *Κοσμήτωρ* (ἐκ τοῦ κόσμος — κοσμῶ) εἶναι τύπος ποιητικὸς ἀντὶ τοῦ *Κοσμητής*, σημαίνει δὲ τὸν κοσμοῦντα ἢ παρατάσσοντα εἰς μάχην τὸν στρατόν, καὶ ἐπομένως τὸν ἀρχηγόν, τὸν ἡγεμόνα. Εἰς τὸν Ὅμηρον εἶναι πολὺ συνήθης ἢ ἔκφρασις *κοσμήτωρ* ἢ *κοσμήτορες* λαῶν. Πῶς συνέβη νὰ ἀναζητηθῇ ἡ παλαιότητα, ἡ ὁμηρικὴ αὕτη λέξις ὅπως δι' αὐτῆς δηλωθῇ ὁ προϊστάμενος ἐκάστης ἐκ τῶν σχολῶν τοῦ Πανεπιστημίου; Εἰς τὰ ξένα Πανεπιστήμια ὁ προϊστάμενος ἐκάστης σχολῆς ὀνομαζέται διὰ τῆς λατινικῆς λέξεως *decanus* (ἐκ τοῦ *decem*, δέκα). Ἡ λέξις αὕτη εἶναι τοῦ μεταγενεστέρου λατινισμοῦ καὶ σημαίνει ὅτι ἡ ἑλληνικὴ λέξις *δεκάρχης* ἢ *δεκαρχεύς*. Ἐσήμαινε δὲ ἢ τὸν προϊστάμενον δέκα στρατιωτῶν (εἰς τὸν στρατόν) ἢ τὸν προϊστάμενον δέκα μοναχῶν (εἰς τὰ μοναστήρια). Κατὰ τὴν πρώτην σύστασιν τῶν Πανεπιστημίων ἐλήφθη ἡ μοναχικὴ αὕτη λέξις πρὸς δήλωσιν τοῦ ἡγέτου τῶν καθηγητῶν τῶν συναποτελούντων τὴν Σχολήν. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι οἱ πρῶτοι παρ' ἡμῶν θελήσαντες νὰ μετονομάσωσι τοὺς πρότερον ὀνομασθέντας *σημάντορας* καὶ ἔπειτα *σχολάρχας*, νομίσαντες ὅτι ἡ λατινικὴ λέξις *decanus* παράγεται ἐκ τοῦ *decus*, τὸ

ὁποῖον σημαίνει κόσμος, στολισμός, ἐνόμισαν καλὸν νὰ ὀνομάσωσιν αὐτοὺς *κοσμήτορας*.

Παραφθορὰ τῆς λατινικῆς λέξεως *decanus* εἶναι καὶ ἡ γαλλικὴ λέξις *doyen*, ἣτις ἐπίσης σημαίνει τὸν κοσμήτορα τῶν πανεπιστημιακῶν σχολῶν. Ἐπειδὴ δὲ συμβαίνει συχνάκις κοσμητῶρ ἦτοι προϊστάμενος νὰ εἶναι ἢ ὁ κατὰ τὴν ἡλικίαν πρεσβύτερος ἢ ὁ κατὰ τὴν ὑπηρεσίαν ἀρχαιότερος, διὰ τοῦτο ἡ λέξις *doyen* προσέλαβε καὶ γενικωτέραν σημασίαν, δηλοῦσα τὸν ἔχοντα τὰ πρῶτα τῆς ἡλικίας ἢ τῆς ὑπηρεσίας ἐνὸς οἰαυδήποτε πολυμελοῦς σώματος. Κατὰ ταῦτα ὀνομάζεται συνήθως ὁ ἀρχαιότερος ἐκ τῶν πρέσβειων ἐνὸς διπλωματικοῦ σώματος *doyen*, ἦτοι προϊστάμενος. Παρ' ἡμῶν τὸν τοιοῦτον ἀντὶ νὰ ὀνομάζωμεν *κοσμήτορα* τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, τὸν λέγομεν συνήθως *πρύτανη* τοῦ διπλωματικοῦ σώματος. Θὰ ἦτο ὅμως ἀστεῖον ἂν μεταφράζοντες γαλλιστὶ τὴν ἑλληνικὴν φράσιν ἀπεδίδομεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα *recteur* ἀντὶ τοῦ *doyen*.

Ἐν Ἀθήραις κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1906.

Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

Ο ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΟΝΟΣΙΑΣ ΑΓΩΝ¹

RONALD ROSS

Ουδεμία ἴσως ἄλλη χώρα ἐγένετο ἀντικείμενον τοσοῦτων ἐχθρικών ἐπιδρομῶν, ὅσον ἡ Ἑλλάς, ἢ ἀτυχῆς αὕτη κοιτίς τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀπ' αὐτῆς ἔτι τῆς ἀρχαιότητος πλήθος βαρβάρων λαῶν ἐπέδραμον ἐν ἀδιαπτύτῃ ἀλληλουχίᾳ, σημειώσαντες τὴν διάβασιν αὐτῶν διὰ πυρὸς καὶ αἰδήρου. Ουδεμία ὁμῶς κατάκτησις διήρκεσεν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον οὐδ' ἀπετύπωσε τὴν σφραγίδα τῆς καταστροφῆς τοσοῦτον βαθέως ὅσον ἡ ἐλονοσία. Διότι, ἐν ἢ οἱ λοιποὶ κατακτεταὶ παρήλθον ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον καὶ τὰ ἴχνη αὐτῶν ἐξηλείφθησαν βαθμιαίως, ὁ ζυγὸς τῶν ἐλειογενῶν πυρετῶν διατηρεῖται εἰσέτι βαρῦς ἐπὶ τῆς πολυπαλοῦς ταύτης χώρας.

Ἡ ἐλονοσία μαστίζει τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλην τὴν μακράναιονα περίοδον τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ συγγραφαὶ καὶ ἄλλων μὲν, ἀλλ' ἰδίως τοῦ Ἱπποκράτους, ἐν αἷς περιγράφονται μετὰ Παιονιστῆς εὐκρινείας αἱ καὶ σήμερον ἔτι παρατηρούμεναι παλυειδεῖς ἐκδηλώσεις τοῦ πολυμόρφου τούτου Πριωτέως. Καὶ ἐν ἑσῶ μὲν ἢ ἀρχαία Ἑλλάς ἤκμαζε, τὸ δ' ἔδαφος αὐτῆς ἐκαλλιεργεῖτο ὑπὸ μυριάδων χειρῶν, κατεστέλλετο ἢ καταστρεπτικῇ αὐτῆς ὄρᾳσις καὶ τὸ κακὸν διετέλει περιορισμένον. Ἐπελλούσης ὁμῶς τῆς παρακμῆς καὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἀραιωθέντος ὡς ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων καὶ ἀτυχῶν πολέμων σὺν τῇ ἐλαττώσει τῆς καλλιεργίας ἤρξατο ἡ ἐλονοσία ἐπιτεινομένη καὶ δεικνύουσα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καταφανεστέραν τὴν φλοροποιὸν αὐτῆς ὄρᾳσιν. Οὕτω παραλλήλως πρὸς τὴν παρακμὴν καὶ ἀραίωσιν τῶν κατοίκων τῆς Ἑλληνικῆς γῆς ἔβαινον καὶ αἱ καταστροφαι τῆς ἐλονοσίας.

Ἐν τῷ αὐτῇ καταστάσει εὔρε τὴν Ἑλλάδα ἢ μετὰ τὴν Ἱππανάστασιν ἀναγέννησις αὐτῆς. Αἱ πρῶται ἐν τῇ ἐλευθέρῃ κρᾶτει

ἰατρικαὶ περιγραφαὶ παρέχουσιν ἤδη πιστὴν εἰκόνα τῆς αἰκτρᾶς καταστάσεως, εἰς ἣν εἶχε περιαγάγει τὴν χώραν ἢ ἔνεκα τοῦ ἑπταετοῦς ἀγῶνος τελεία παραμέλησις πάσης καλλιεργίας καὶ ἢ ὡς ἐκ τούτου ἐπελλούσα ἐπίτασις τῆς ἐλονοσίας. Ἐκτοτε ὁ πληθυσμὸς ἐπυκνώθη καὶ τὰς χέρσους ἐκτάσεις ἀντικατέστησαν καλλιεργημένοι ἀγροί, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ μᾶστιξ αὕτη ἤρξατο περιστελλομένη. Ἀλλὰ καὶ σήμερον ἔτι βαρῦς εἶναι ὁ φόρος, ὃν τὸ κράτος ἀποτίνει εἰς αὐτὴν. Κατὰ τοὺς μετριοτέρους ὑπολογισμοὺς Ἰνῆσκουσι κατ' ἔτος ἐν Ἑλλάδι δύο χιλιάδες ἄνθρωποι ἐξ ἐλονοσίας, νοσοῦσι δ' ἐξ αὐτῆς ὑπὲρ τὰς τριακοσίας χιλιάδας· μάλιστα δ' ὑπάρχουσι καὶ ἔτη, ὡς τὸ 1905, καθ' ἃ οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι αὐξάνονται ἔτι μᾶλλον, ὑπερτριπλασιαζόμενοι πολλάκις.

Ὅποια καὶ ὁπόση ἢ βλάβη, ἢ τε ἐθνικῇ καὶ οἰκονομικῇ, ἢ ἐκ τούτων ἐπερχομένη, τοῖς πᾶσι κατάδηλον καθίσταται. Ἀνεξίτηλος δὲ μένει ἢ ἐντύπωσις εἰς πάντα, ὅστις ἐπεσκέφη χωρία τῆς Θεσσαλίας, τῆς Φθιώτιδος, τῆς Κωπαίδος καὶ τῶν πολυαρίθμων λοιπῶν ἐλωδῶν ἐκτάσεων τοῦ κράτους. Ἐπὶ ἐδάφους τοσοῦτον ὑπὸ τῆς φύσεως εὐνοηθέντος καὶ ὑπὸ τοσαύτης εὐφορίας καὶ γονιμότητος προικισθέντος, ζῶσι κάτοικοι ἀσθενικοί, κατατρυχόμενοι ὑπὸ ἀδιαλείπτων καὶ ἐπιμόνων πυρετῶν, ὠχροὶ τὴν χροιάν, κάτισχνοὶ τὸ σῶμα, μετὰ σπληνὸς τὰ μέγιστα ἐξωγκωμένου. Ἐὰ τέκνα αὐτῶν γεννῶνται καχεκτικά, θνήσκοντα τὰ πλεῖστα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς, ὀλίγα δὲ μόνον φθάνουσι μέχρις ὠρίμου ἡλικίας. Ὑπάρχουσι μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὁ Μαραθῶν φέρ' εἶπειν, ἐν οἷς τὰ εἰς τὰ σχολεῖα φοιτῶντα παιδία, ὡς τοῦτο ἀπέδειξεν ἐξέτασις ἐνεργηθεῖσα πρὸ δύο μηνῶν, φέρουσι πάντα ἀνεξαιρέτως (100 %) ἐξόγκωσιν τοῦ σπληνός, μαρτύριον τοῦτο ἀψευδὲς τῆς ἐλειογενοῦς μολύνσεως. Ἐξηνητημένοι ἐκ τῶν ἀδιαλείπτων σχεδὸν προσβολῶν τῆς νόσου οἱ κάτοικοι δὲν δύνανται νὰ ἐπιδοθῶσιν ὡς ἔδει εἰς τὴν καλλιεργίαν τῆς γῆς, οὐ μικρὸν δὲ μέρος τοῦ εἰσοδήματος δαπανῶσι πρὸς ἀγορὰν κινίνης καὶ λοιπῶν φαρμάκων καὶ πρὸς τὴν ἐν γένει νοσηλείαν αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας αὐτῶν. Ὑπὸ τοιούτους ἔρους εὐνόητον εἶναι, ὅτι οὔτε ἢ γεωργία θὰ δυνηθῆ ποτε παρ' ἡμῶν νὰ προαχθῆ οὐδ' ὁ πληθυσμὸς τοῦ κράτους ν' αὐξηθῆ δεόγτως. Διὸ κυριωτάτην φροντίδα οὐ μόνον τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ καὶ

¹ Ἡ ἐλονοσία ἢ αἱ ἐλειογενεῖς νῦν ἐκδηλοῦνται ὑπὸ ποικίλων μορφῶν, ἢτοι ὡς διαλείποντες πυρετοὶ (κοινῶς θέρμη), ὡς συνεχεῖς καὶ ὑφέσιμοι, ὡς λαθραῖοι, ὡς κακοήθεις πυρετοὶ καὶ τέλος ὡς ἐλειογενῆς καχεξία.

τῶν ἰδιωτῶν ὀφείλει ν' ἀποτελέσῃ ἢ διὰ παντὸς μέσου καταπολέμησις τῆς ἐλονοσίας.

Ἡ ἐλονοσία δὲν μαστίζει μόνον τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἄλλας χώρας ἐν Ἰση μοίρᾳ λυμáίνεται, ὡς τὰς Ἰνδικὰς, ἐν Ἰνδία, τὴν Ἰταλίαν κλπ. Ἐν ταύταις ἀπὸ μακροῦ κατεβλήθησαν προσπάθειαι πρὸς μετριασμὸν τῶν ἀπὸ τῆς νόσου καταστροφῶν δι' ἐξυγιάνσεως τῶν ἐλωδῶν ἐκτάσεων καὶ δι' ἄλλων τοιούτων ἔργων· πλὴν τὸ ἀπὸ τούτων ἀποτέλεσμα δὲν ἀπεδείχθη πάντοτε ἀντάξιον τῶν προσδοκιῶν καὶ τῶν δαπανῶν, διότι ἔλειπεν ἢ κυρία βάσις, ἐφ' ἧς ἔδει νὰ στηριχθῇ ἢ συστηματικὴ ἐκστρατεία κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τουτέστιν ἡ γνῶσις τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ τρόπου τῆς μεταδόσεως τῆς νόσου.

Τὸ πρῶτον δὲ βῆμα πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς αἰτιολογίας τῆς ἐλονοσίας ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Γάλλου στρατιωτικοῦ ἰατροῦ Λ. Λανεραι, ὅστις κατὰ τὸ 1880 ἀνεκάλυψε τὸ προκαλοῦν αὐτὴν μικρόδιον, ὅπερ ἐκλήθη ἐλωδὸς πλασμιώδιον καὶ ὅπερ ἀνήκον εἰς τὴν τάξιν τῶν πρωτοζῶων ἐγκαθίσταται ἐντὸς αὐτῶν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων τοῦ πάσχοντος ἀνθρώπου.

Πλὴν καὶ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην δὲν ἐπῆλθεν ἡ κοίτη λύσις τοῦ ζητήματος, διότι ἐναπελείπετο ἔτι ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ τρόπου, καθ' ὃν τὸ μικρόδιον τοῦτο εἰσδύεται εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ὅπερ δ' ἔτι σημαντικώτερον, καὶ τοῦ μέρους ἐνθα διατρίβει πρὶν ἢ προσβάλλῃ τὸν ἀνθρώπον. Τῆς σπουδαιότητος δὲ ταύτης ἀνακαλύψεως ἡ τιμὴ ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν Ἀγγλον στρατιωτικὸν ἰατρὸν Ronald Ross, ὅστις ἐν Ἰνδίαις εὕρισκόμενος κατήρτισε κατὰ τὸ 1897 ν' ἀποδείξῃ ὅτι εἰδὸς τι κωνιώπων, οἱ ἀνωφελεῖς, ἐκμυζῶντες τὸ αἷμα τοῦ ἐλονοσοῦντος ἀνθρώπου παραλαμβάνουσι μετ' αὐτοῦ καὶ τὸ μικρόδιον τοῦτο, ὅπερ πολλαπλασιαζόμενον εἶτα ἐπὶ τοῦ τοιχώματος τοῦ στομάχου αὐτῶν, μεταβαίνει ἐκεῖθεν εἰς τοὺς σιαλογόνους ἀδένας, ἐξ ὧν, μίγνυόμενον μετὰ τοῦ σιάλου, εἰσδιβάσεται εἰς τὸ αἷμα τοῦ ὑγιοῦς ἀνθρώπου, τὸν ὅποιον τυχὸν ἐνυξεν ὁ μεμολυσμένος οὗτος ἀνωφελής. Διὰ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης κατερρίφθησαν αἱ παλαιότεραι δοξασίαι, καὶ ἄς ἐπρεσβεύετο ὅτι τὸ μικρόδιον τοῦτο διασπείρεται διὰ τοῦ ἀέρος ἢ μεταδίδεται διὰ τοῦ ὕδατος τῶν ἐλῶν. Ἀπεδείχθη δ' ὅτι τὰ ἔλη συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐλειογενῶν πυρετῶν, οὐχὶ

διότι δῆθεν περιέχουσιν αὐτὸ τοῦτο τὸ πλασμιώδιον, ἀλλὰ μόνον διότι ἐν αὐτοῖς τελεῖται ἡ ἐξέλιξις τῶν ἀνωφελῶν. Ἐκτοτε δὲ ὡς ἔλος ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν χαρακτηρίζεται οὐχὶ ὀλονδῆποτε στάσιμον ὕδωρ, ἀλλὰ μόνον τὸ περιέχον τοὺς σκώληκας τῶν ἀνωφελῶν καὶ ἄρα κατ' ἐξοχὴν αἱ συλλογαὶ ἐκεῖναι τοῦ ὕδατος, αἱ πολλάκις σμικρόταται, αἱ ὑπάρχουσαι παρὰ τὰς οἰκίας ἢ ἐν τοῖς κήποις ἢ ἐν τῇ κοίτῃ τῶν χειμάρρων καὶ ὧν ἢ ἀποξήρανσις καθίσταται εὐχερεστάτη καὶ διὰ μέσων ἀπλουστάτων.

Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη, ἣτις μετ' οὐ πολὺ μέλλει νὰ μεταβάλλῃ τὴν ὄψιν συμπάσης τῆς Ἀφρικῆς, μεγάλου δὲ μέρους καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου, προσεπόρισεν εἰς τὸν Ross δόξαν ἀφθιτον καὶ ἐξύψωσεν αὐτὸν εἰς μέγαν εὐεργέτην τῆς ἀνθρωπότητος, δικαίως τιμηθὲντα ἐπ' ἐσχάτων καὶ διὰ τοῦ βραβείου τοῦ Nobel. Ἡμεῖς δ' οἱ Ἕλληνες ὀφείλομεν αὐτῇ καὶ ἰδιαιτέραν εὐγνωμοσύνην, οὐ μόνον διὰ τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην, ἀλλὰ καὶ διότι αὐτοπροσώπως κατελήθων εἰς Ἑλλάδα ἐμελέτησεν ἐπιτοπίως τὴν νόσον, πρὸς περιορισμὸν τῆς ὁποίας πολλὴν καταβάλλει καὶ νῦν ἔτι τὴν προσπάθειαν. Τὰς πρώτας αὐτοῦ περὶ τῆς παρ' ἡμῖν ἐλονοσίας ἐντυπώσεις παρέχομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Μελέτης» ἐν μεταφράσει. Ὑπὸ θερμοτάτου δὲ φιλελληνισμοῦ διαπνεόμενος οὐδαμῶς παύεται ἐργαζόμενος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἀλλὰ διὰ διαλέξεων καὶ ἄλλων προσπαθειῶν ζητεῖ νὰ διεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἀγγλικοῦ κοινοῦ πρὸς ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἀρτισυστάτου Συλλόγου ἡμῶν πρὸς περιστολὴν τῆς ἐλονοσίας ἐν Ἑλλάδι. Ἐπίκουρον δ' εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ τοῦτο ἔχει ὁ Ross τὴν ἐν Λιβερπούλῃ σχολὴν τῆς Ἰνδικῆς Ἰατρικῆς, ἐν ἣ ἡ διδάσκει ὡς καθηγητής, καὶ ἣτις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μεγάλου Ἀγγλοῦ φιλανθρώπου Sir Alfred Jones πρωτοστατεῖ ἐν τῇ σπουδῇ καὶ τῇ ἀγῶνι πρὸς καταπολέμησιν τῶν τροπικῶν νόσων δι' ἰδίων ἀποστολῶν ἐκπεμπομένων δαπάνῃ αὐτῆς εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου καὶ διευθυνομένων ὑπ' αὐτῶν τῶν καθηγητῶν αὐτῆς.

Ἔθε ἡ ἀνάγνωσις τῆς ὄντως συγκινητικῆς ἐκθέσεως ταύτης τοῦ Ross νὰ ἐξεγείρῃ ἡμᾶς ἐκ τῆς νάρκης καὶ παρακινήσῃ εἰς καταπολέμησιν ἐχθροῦ, μεγίστας ἐπενεγκόντος ἀνέκαθεν βλάβας εἰς τὸ ἔθνος, ὅπερ οὐδέποτε ὀ ἀναλάβῃ τελείως θν μὴ λυ-

τριωθῆ ὀριστικῶς ἐξ αὐτοῦ. Ἐν θέλωμεν τὴν Ἑλλάδα εὐρωστον στρατιωτικῶς τε καὶ οἰκονομικῶς, δεόν πάση θυσίᾳ νὰ πατάξωμεν τοὺς ἐλειογενεῖς πυρετούς.

ΚΩΝΣΤ. ΣΑΒΒΑΣ

Καθηγητὴς τῆς Ὑγιεινῆς καὶ Μικροβιολογίας
ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

Η ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ Δ^ΡΟΣ RONALD ROSS¹ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΟΝΟΣΙΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Πρό τιμος ἡ Ἐταιρεία τῆς λίμνης τῆς Κωπαίδος μὲ μετεκάλεσεν, ὅπως μελετήσω τοὺς ἐλιώδεις πυρετούς, οἵτινες ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐπιπολάζουσιν εἰς τὰ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἑλλάδος κτήματα αὐτῆς. Λαθὼν τὴν ἀδειαν παρὰ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς Σχολῆς, κατήλθον εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὸν παρελθόντα Μάιον καὶ ἐξετέλεσα τὴν αἰτηθεῖσαν ἔρευναν. Ἀνεκάλυψα δέ, ὅτι εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ἐρευνηθέντων μερῶν ἐπεκράτει ἀπροσδοκῆτως μέγας βαθμὸς ἐλιώδους μολύνσεως. Πρὸς τούτοις, μέλη τοῦ ἑλληνικοῦ Συλλόγου πρὸς περιστολὴν τῶν ἐλιωδῶν νόσων, μὲ ἐβεβαίωσαν, ὅτι οὐδὲν τὸ ἐξαιρετικὸν παρέχει ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἡ Κωπαῖς καὶ ὅτι ἡ νόσος εἶναι λίαν διαδεδομένη εἰς πλείστας ἀγροτικὰς περιφερείας κατ' ἅπασαν τὴν χώραν. Ὁ Σύλλογος πρὸς περιστολὴν τῶν ἐλιωδῶν νόσων ἐν Ἑλλάδι, ὅστις ὑφίσταται ἀπὸ διετίας, πράττει τὸ κατὰ δύναμιν πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως διὰ τῶν νεωτέρων μεθόδων, παρακινύεται ὁμοῦς ὑπὸ τῆς ἐλλείψεως χρηματικῶν μέσων. Μετὰ μελέτην τοῦ ζητήματος, κατέληξα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ μικρὰ τις συνδρομὴ ἐξ Ἀγγλίας θὰ ἐπιφέρῃ μεγάλα ἀποτελέσματα, καὶ ὅτι εἴμεθα πληρέστατα δικαιολογημένοι, ἂν πειραθῶμεν νὰ ἐνεργήσωμεν μικρὰς συνεισφοράς μεταξὺ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ Ἑλλήνων καὶ ἄλλων φίλων τῆς Ἑλλάδος πρὸς συνδρομὴν σωματείου τόσον ἀξίου ὑποστηρίξεως.

¹ Malaria in Greece. Proposals for antimalarial measures. — Issued by the Liverpool School of Tropical Medicine.

Ὡς πρὸς τὴν ἐν Ἑλλάδι συχνότητα τῆς ἐλονοσίας συνέλεξα τὰς ἐξῆς λεπτομερείας: Ὁ καθηγητὴς κ. Σάββας, λατρὸς τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀντιπρόεδρος τοῦ Συλλόγου τούτου, μὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς στατιστικῆς τῶν μεγαλητέρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος (ἦτις ὁμοῦς πιθανῶς ὑπολείπεται τοῦ πραγματικοῦ) ὁ μέσος ἐτήσιος ὄρος τῶν μὲν περιπτώσεων τῆς ἐλονοσίας ἀνέρχεται περίπου εἰς 250.000, τῶν δὲ θανάτων περίπου εἰς 1760. Λέγει πρὸς τούτοις ὅτι ἡ ἐλονοσία ἐπεκράτησεν ἐν Ἑλλάδι εἰς μέγιστον βαθμὸν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος (1905), προσβαλοῦσα περίπου τὸ ἥμισυ τῶν κατοίκων αὐτῆς.

Παρὰ δὲ τοῦ κ. Καρδαμάτη, γενικοῦ γραμματέως τοῦ Συλλόγου, ἔλαθον τοὺς ἐπομένους ἀριθμοὺς σχετικῶς πρὸς τὸ παρελθὸν ἔτος:

Πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος κατ' ὑπολογισμὸν	2.433.806
Ἀριθμὸς τῶν περιπτώσεων ἐλονοσίας κατ' ὑπολογισμὸν	960.048
» » θανάτων ἐξ ἐλονοσίας » »	5.916

Εἶναι πάντοτε δύσκολον νὰ καταλήξῃ τις εἰς ἀκριβεῖς ὑπολογισμοὺς περὶ τῆς συχνότητος τῆς ἐλονοσίας εἰς οἵανδήποτε χώραν. Αἱ ἀνωτέρω ὁμοῦς πληροφορίαι φαίνονται συλλεγεῖσθαι μετὰ τῆς δεούσης φροντίδος, εἶναι δὲ βεβαίως σοβαραὶ καὶ ἐκπληκτικαὶ δι' εὐρωπαϊκὴν χώραν. Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι ἐντὸς ἐνὸς μόνου ἔτους, μεταξὺ πέντε κατοίκων τῆς χώρας, προσεβλήθησαν οἱ δύο ἐξ ἐλονοσίας. Εὐτυχῶς ἡ νόσος αὕτη, ἂν καὶ λίαν ὀχληρὰ, δὲν ἀπολήγει συχνάκις εἰς θάνατον. Ἐν τούτοις κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀναλογεῖ ἐν Ἑλλάδι εἰς θάνατος ἐξ ἐλονοσίας πρὸς 410 κατοίκους αὐτῆς. Ἐπληροφορήθη ἐπίσης ὅτι συχνάκις παρατηρεῖται εἰς τινὰς ἀγροτικὰς περιφερείας καὶ ὁ αἰμοσφαιρινουρικὸς πυρετός, ἢ μᾶλλον θανατηφόρος μορφή τῆς νόσου ταύτης.

Ἀναφέρω νῦν τὰς ἰδίας μου παρατηρήσεις: Ἡ Κωπαῖς λίμνη, ὥς γνωστόν, ἦτο εὐρεῖα ἕκτασις γλυκέος ὕδατος, κειμένη βορειοδυτικῶς τῶν Θησῶν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τοῦ Ἑλικῶνος. Πολλάκις ἀπεξηράνθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ πάλιν μετεβλήθη εἰς μέγα ἔλος κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἐσχάτως ἀπεξηράνθη καλῶς ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς ἐταιρείας τῆς Κωπαίδος,

ἢ δὲ ἐπιφάνεια τῆς εὐρείας πεδιάδος, ἢ ὅποια ἐσχηματίσθη οὕτω, χρησιμοποιεῖται πρὸς καλλιέργειαν. Εἰς τὴν ἄκρην τῆς πεδιάδος ταύτης ὑπάρχει ἀριθμὸς χωρίων, ὧν τινὰ ἠρεύνθησα μετὰ τοῦ κ. Καρδαμάτη, τῆ πολυτίμῃ συνδρομῇ τοῦ κ. Steele, ἀντιπροσώπου τῆς ἐταιρείας τῆς λίμνης Κωπαίδος ἐν Ἑλλάδι. Ἡ πρώτη μέθοδος, τὴν ὅποιαν μετεχειρίσθημεν πρὸς ἐκτίμησιν τῆς διαδόσεως τῆς ἐλονοσίας, δίδει ἀξιόπιστα ἀποτελέσματα, ὅταν ἐφαρμόζεται συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ἐπιστήμης, συνίσταται δὲ εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἐξογκώσεως τοῦ σπληνὸς ἰδίως τῶν παιδῶν. Ἐὐὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐρέυνης ἡμῶν ἔχει ὡς ἑξῆς: μετὰξὺ 373 κατοίκων ἐξετασθέντων, παρετηρήθη ἐξόγκωσις τοῦ σπληνὸς εἰς 96, ἧτοι 23 % . Πρὸς ἐκτίμησιν ὁμοίως τῆς ἀναλογίας ταύτης πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, πρῶτον μὲν ὅτι ἢ ἐξόγκωσις τοῦ σπληνὸς εἶναι ἐνδείξις ὄχι ἀπλῶς ἐλειογενοῦς μολύνσεως, ἀλλὰ τοιαύτης χρονολογουμένης ἀπὸ μακροῦ χρόνου, καὶ δεύτερον, ὅτι ἢ ἐξέτασις ἔγινε κατὰ Μάιον καὶ Ἰούνιον, δηλαδὴ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐτησίας φθινοπωρινῆς περιόδου τῆς ἐλονοσίας. Οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὑπάρχει, ὅτι ὁμοίαν ἐξέτασιν κατὰ τὸ φθινόπωρον ὁ ἀπεκάλυπτεν ἀναλογίαν μολύνσεως πολὺ μεγαλητέραν.

Ἴδου καὶ λεπτομέρειαι τινες συμπληρωτικαί: Εἰς τὸ χωρίον Μοῦλκι, κείμενον παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ἀλιάρτον, ἐπὶ τῆς πεδιάδος τῆς Κωπαίδος, ἐξητάσαμεν 80 κατοίκους καὶ ἐπὶ 38 ἐξ αὐτῶν, ἧτοι περίπου ἐπὶ τοῦ ἡμίσεος, εὔρομεν ἐξόγκωσιν τοῦ σπληνὸς. Εἰς τὸ χωρίον Μάξι εἰς τὰς κλιτύας τοῦ Ἑλικῶνος, ἀμέσως ἀνωθεν τῆς Ἀλιάρτου, εὔρομεν τοιαύτην ἐπὶ 13 κατοίκων ἐκ 40 ἐξετασθέντων. Εἰς τὴν Σκριποῦν (τὸν ἀρχαῖον Ὀρχομένον) κειμένην κατὰ τὸ ἄκρον τῆς πεδιάδος, ὑπῆρχε τοιαύτη ἐξόγκωσις ἐπὶ 25 μετὰξὺ 50 μαθητῶν τοῦ σχολείου ἧτοι ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ ἡμίσεος αὐτῶν. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Λεβαδείας, καίτοι αὕτη εὔρισκεται εἰς ἀπόστασιν τινὰ ἀπὸ τῆς Κωπαίδικῆς πεδιάδος καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἑλικῶνος, ὑδρεύεται δὲ ἐκ ρεόντων ὑδάτων, τὰ ὅποια ἀναβλύζουσι παρὰ τὸ ἀρχαῖον μαντεῖον τοῦ Ἰροφωνίου, παρετηρήθη ἐξόγκωσις τοῦ σπληνὸς ἐπὶ 16 μαθητῶν τοῦ σχολείου ἐξ 100 ἐξετασθέντων. Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν Καδμείαν τῶν Θηβῶν παρετηρήθη ἐξόγκωσις εἰς ἓνα μόνον ἐκ 50 παιδῶν.

Ἄλλη μέθοδος πρὸς ἐκτίμησιν τῆς ἐπικρατούσης ἐλονοσίας, δηλαδὴ ἢ διὰ τῆς ἀνευρέσεως τῶν μικροβίων αὐτῆς εἰς παρασκευάσματα ἐξ αἵματος τοῦ δακτύλου τῶν πασχόντων, δὲν δύναται νὰ ληφθῇ ἐνταῦθα ὑπ' ὄψιν, διότι ἢ ἐρευνα δὲν συνετελέσθη εἰσέτι. Ὅπωςδὴποτε ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐξαγομένων τῆς ἐρέυνης ταύτης ἐπιβεβαιούται ἢ σημασία τῆς ἐξογκώσεως τοῦ σπληνός, ἧτις καὶ μόνη ἐπαρκεῖ πρὸς ἐκτίμησιν τῆς συχνότητος τῆς ἐλονοσίας ἐν Ἑλλάδι. Ἀνευρέθησαν εὐκόλως ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἐλωδῶν παρασίτων καὶ δὲν ὑπολείπεται ἢ ἐλαχίστη ἀμφιβολία ὅτι ἢ ἐλονοσία εἶνε εὐρύτατα διαδεδομένη. Πολλὰ ἐκ τῶν ἀτυχῶν μικρῶν παιδῶν, ὅταν παρήλαυγον ἐνώπιον ἡμῶν ἐν τῇ σχολείῳ, παρίστων λυπηρὸν θέαμα—ὡχρὰ καὶ κάτισταχνα μετὰ σπληνὸς τεραστίως ἐξωγκωμένου καὶ συχνῶν προσβολῶν πυρετοῦ. Δὲν εἶδα τίποτε χειρότερον εἰς τὰ μᾶλλον ἐλώδη μέρη τῶν Ἰνδιῶν καὶ δὲν εἶδα ὁμοίον εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ὅπου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ ἐντόπιοι εἶναι πεπρωκισμένοι διὰ μεγαλητέρας ἀνοσίας. Ἰποπτεύω ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχει πολὺ μεγαλητέρα θνητότης τῶν παιδῶν, ἢ ὅση ἐξάγεται ἐκ τῶν στατιστικῶν, καὶ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐνήλικοι, καίτοι κατὰ μέρος ἀνοσοποιηθέντες, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ χάνουν μέρος τῆς ὑγείας καὶ τῆς βίωμης αὐτῶν ἕνεκα τῆς νοσηρᾶς παιδικῆς ἡλικίας, δι' ἧς συχνότατα διῆλθον.

Μέγα ἐνδιαφέρον ἔχει τὸ ζήτημα: κατὰ πόσον ἢ ἐλονοσία ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας καὶ τῆς μεταγενεστέρως ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος, ἐλπίζω δὲ ὅτι τοῦτο θέλει ἐρευνηθῆ ἐν τῇ μέλλοντι. Πρέπει ν' ἀναμνησθῶμεν ὅτι ἅπασα σχεδὸν ἢ ἐπιφάνεια τῆς χώρας ταύτης εἶναι ὀρεινὴ, αἱ δὲ ἐπιδεκτικαὶ καλλιέργειας ἐκτάσεις ἀποτελοῦνται ἐκ μικρῶν κοιλάδων καὶ πεδιάδων, ὅπου ζῆ τὸ πλεῖστον τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ. Ἀκριβῶς δὲ εἰς τὰς εὐφόρους ταύτας ἐκτάσεις ἐπικρατεῖ κατ' ἐξοχὴν ἢ νόσος. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τινὲς ἐκ τῶν μεγαλητέρων πόλεων φαίνονται εἰς μικρότερον βαθμὸν προσβεβλημένοι. Ἄλλ' ὁμοίως τὰ ἔθνη δὲν δύνανται νὰ ἐξαρτήσωσι τὴν εὐημερίαν των ἐκ μόνου τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ. Δυσκολευόμεθα νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρω περιγραφέντας ὄρους εἶναι δυνατὴ ἢ ὑπαρξίς εὐρώστου ἀγροτικοῦ λαοῦ. Ἐδικαιοῦτό τις νὰ προσδοκᾷ ὅτι θὰ

ἔδη διεσπαρμένα εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν πολυάριθμα χωρία, ἐκκλησίας, ξενοδοχεῖα καὶ ἀγροτικὰς ἐπαύσεις. Ἀλλὰ τὰ χωρία εἶναι ὀλίγα καὶ πτωχικά, οὐδεμία δὲ σχεδὸν ἐξοχικὴ ἐπαυλις ὑπάρχει. Κύριός τις ἐξ Ἀθηναίων διηγεῖτο ὅτι ἠγόρασεν οἰκίσκον διὰ τὸ κυνήγιον, μόλις ὅμως μετέβη ἐκεῖ προσεβλήθη ὑπὸ ἐλειωγῶν πυρετῶν. Ἰσοδικαιοῦτό τις ἐπίσης νὰ προσδοκᾷ ὅτι θὰ εὕρη ἀφθονα καὶ κατάλληλα ἐνδαιτήματα διὰ περιηγητὰς εἰς χώραν ὅπου πάντα λόφον, πάντα βράχον καὶ πᾶν βυάκιον κατέστησαν ἱερὰ ἢ φιλολογία, ἢ τέχνη καὶ ἢ ἱστορία — εἰς χώραν, τὴν ὅποιαν κατ' ἔτος ἔπρεπε νὰ ἐπισκέπτονται χιλιάδες ξένων ἐξ ἑλλων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου. Σήμερον εἰς ἕλας αὐτὰς τὰς μεγάλας κοιλάδας δὲν βλέπομεν παρὰ σκηναὺς ἐρημιώσεως, γυμνοὺς λόφους, ἐρήμους ἐκτάσεις, πληθυσμὸν πτωχῶν καὶ ἀραιόν.

Παρῆλθον ἔτη πολλά, ἀφ' οὗτου ὁ Βύρων ἐθυσίασε τὴν ζωὴν του ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Τὰς συμφορὰς αὐτῆς ἀπέδιδεν εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐλευθερίας τῆς. Μήπως ὅμως αἰτία τούτων εἶναι ἄλλος ἐχθρὸς φοβεριώτερος τῶν Τούρκων; Βλέπων εἰς τὰ χωρία τὰ ἀτυχῆ αὐτὰ παιδία, κλίνω νὰ πιστεύσω μᾶλλον τὸ δεύτερον.

Ἡ Μεγάλη Βρετανία συνέδραμε κατὰ τι τὴν Ἑλλάδα ἄλλοτε. Δύναται καὶ τώρα νὰ τὴν συνδράμῃ, ἴσως ἀποτελεσματικώτερον. Ἡ ἐπιστήμη ἐδίδαξεν ἡμᾶς ἐπὶ τέλους πῶς καταπολεμεῖται ἡ ἐλονοσία. Ἡ Ἰσραηλία, ἡ Ἀβάνια, ἡ Ρωμαϊκὴ πεδιάς, τὸ Χόγκ-Κόγκ, τὸ Καρτούμ, αἱ Ἰνδιάνοι Μαλαϊκαὶ Πολιτεῖαι εἶναι μαρτύρια τούτου ἀναντίρρητα καὶ, καθ' ἕσπον ἢ πείρα μ' ἐδίδαξε, φρονῶ ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ εἶναι εὐκολιώτερον. Ὡς ἐκ τῆς ξηρότητος τοῦ κλίματος καὶ τῆς καταπτώσεως βαρβαρίων βροχῶν μόνον ἐν καιρῇ χειμῶνος, λιμνάζοντα ὕδατα ἀρμιόδια πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν νοσογόνων κινιόπων φαίνεται ὅτι εἶναι τόσον ὀλίγα καὶ μεμονωμένα, ὥστε πιστεύω ὅτι εὐκόλως δύνανται νὰ κατασταθῶσιν ἀκατάλληλα πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἐντόμων τούτων. Ἐξ ἄλλου οἱ κάτοικοι εἶναι τόσον νοήμονες, ὥστε εὐκόλως θὰ παραδεχθῶσι τὰ λοιπὰ πολυάριθμα μέτρα τὰ κατάλληλα πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἐλονοσίας. Ἐολμῶ δὲ νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι ἂν τὸ ἔργον ἐπιχειρηθῇ μετὰ τῆς αὐτῆς μεθοδικότητος καὶ ἐπιμονῆς, ὥς καὶ εἰς τὰς χώρας, ὅσας ἀπηρρίθησα πρὸ ὀλίγου, ἢ νόσος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξαφανισθῇ ἐκ τῆς Ἑλλά-

δος ἐντὸς πενταετίας καὶ τοῦτο διὰ μικρᾶς σχετικῶς δαπάνης. Τοιοῦτον ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο ἐνδοξοτάτη νίκη οὐχὶ ἔθνους ἐναντίον ἄλλου ἔθνους, ἀλλὰ τῆς ἐπιστήμης ἐναντίον ἑνὸς τῶν κυριωτέρων ἐχθρῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ὡς εἶπον, ὁ ἐν Ἑλλάδι πρὸς περιστολὴν τῆς νόσου Σύλλογος, ὁ διατελῶν ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν προστασίαν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως, ἤρχισεν ἤδη τὸν ἀγῶνα, καὶ δύναμαι νὰ βεβαιώσω ὅτι ἐργάζεται κατὰ τρόπον τελείως πρακτικὸν καὶ ἐπιστημονικόν. Καθῆκον αὐτοῦ εἶναι νὰ ὑποδείξῃ μετ' ἀκριθείας τὰς πηγὰς τῆς ἐλονοσίας πλησίον τῶν μεγάλων πόλεων καὶ χωρίων, νὰ συμβουλεύσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὡς πρὸς τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα καὶ νὰ παροτρύνῃ τοὺς κατοίκους πρὸς ἀμυναν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀπλῶν ἐκείνων προφυλακτικῶν μέτρων, ὅσα σήμερον κατέχει ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη. Εἰς ἡμᾶς δέ, πολίτας ἢ φίλους τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐναπόκειται νὰ συνδράμωμεν τὸν Σύλλογον διὰ χρημάτων καὶ διὰ τῆς ἡμετέρας συμπαιθείας. Καὶ τὰ μὲν χρήματα θὰ καταστήσωσιν αὐτὸν ἱκανὸν ὅπως προδῇ εἰς τὰ ἀναγκαῖα ἔργα, ἢ δὲ συμπάθεια ἡμῶν θὰ ὠθήσῃ αὐτοὺς τοὺς Ἑλληνας, ὅπως συμπράξωσιν. Ὡς πρὸς δὲ τὴν Κυβέρνησιν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων πεποιοῦτως λέγω, ὅτι δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν πλήρη ἐμπιστοσύνην ἐπὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος αὐτῆς. Καὶ λέγω τοῦτο ὅχι ἐξ ἀπλῆς φιλοφροσύνης, ἀλλ' ὡς συνέπειαν ἐντυπώσεών μου ἐκ συνδιαλέξεων μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. Θεοτόκη καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς κ. Μπουφίδου.

Ἐν συμπεράσματι, δύναμαι θαρρῶντως νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι πᾶν λεπτὸν δαπανώμενον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παρέχει ἄμεσον καὶ διαρκὴ εὐεργεσίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διότι πᾶσα ἔκτασις ἐξυγιασθέντος ἐδάφους παρεχομένη εἰς τοὺς κατοίκους, πᾶσα ἀποξήρανσις ἢ ἐξουδετέρωσις συρροῆς ὑδάτων νοσογόνων ἀποδίδουσιν ἀνάλογον κέρδος ὑγείας καὶ ζωῆς. Καὶ καθ' ἕσπον τὸ ἔργον προσδεύει ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, ἢ ἐπικράτησις τῆς ἐλονοσίας ἐπὶ τῆς ὡραίας ταύτης χώρας θὰ περιστέλληται βαθμιαίως, μέχρις οὗτου ἐξαλειφθῇ. Ἡ νόσος θὰ ἐκλείψῃ ἐντελῶς ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἐξέλειπεν ἐκ τῆς Ἀγγλίας.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΟΣ¹

Ἡ Ἱστορική καὶ Ἐθνολογική Ἰσταιρεία τῆς Ἑλλάδος κατήρτισεν εἰς τὸ Μουσεῖόν τῆς συλλογὴν προσωπογραφιῶν τῶν ἐπισημοτέρων φιλελλήνων. Φόρος οὗτος δίκαιος ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς ξένους, ὅσοι ὑπηρέτησαν ὡς πατρίδα κοινὴν τὴν Ἑλλάδα ἀγωνιζομένην. Εἰς τὴν Συλλογὴν αὐτὴν λείπει ἐκόμη ἢ εἰκὼν τοῦ Χάου (Samuel Gridley Howe). Ἴσως πολλοὶ τῶν νεωτέρων ἀγνοοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Χάου, ἢ τὸ γνωρίζουν ὡς ὄνομα τοῦ πρώτου διευθυντοῦ τῆς μεγάλης σχολῆς τυφλῶν τῆς Βοστώνης καὶ πενθεροῦ τοῦ ἡμετέρου Ἀναγνωστατοπούλου, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν διεδέχθη. Οἱ πρεσβύτεροι ἡμῶς γνωρίζουν ἐκ παραδόσεως καὶ δὲν ἐλησιμόνησαν τὴν εὐεργετικὴν δράσιν τοῦ φιλέλληνοσ Ἀμερικανοῦ καὶ τὰς εὐλογίας, ὅσαι ἀνεπέμφθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπὸ τὰς χιλιάδας Ἑλλήνων, τῶν ὁποίων τὴν συμφορὰν ἀνεκούφισε. Δὲν ἐπεζήτησε ποτὲ ἀνταμιοῦδὰς οὔτε ἐκαυχῆθη ποτὲ δι' ὅσα ἔπραξεν ἀπ' ἐναντίας, ἐνόση ἔζη τὰ ἀπεσιώπησε. Χρεωστοῦμεν εὐγνωμοσύνην εἰς τὴν θυγατέρα του Κυρίαν Richards, ἢ ὁποία μᾶς ἀπεκάλυψε τοῦ εὐγενοῦσ καὶ φιλανθρωποῦ πατρός τῆς τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ἡμῶν ἐκδουλεύσεις, δημοσιεύσασα κατὰ τὸν Ὀκτώβριον 1906 τὸ περισηθὲν ἡμερολόγιόν του καὶ τινὰς ἐπιστολάς του γραφείσας κατὰ τὴν πενταετὴ διάρκειαν τῆς διαμονῆς του εἰς τὴν Ἑλλάδα.

✱

¹ Χάου συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του καὶ ἔλαβε δίπλωμα ἱατροῦ κατὰ τὸ 1824 εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν. Ἐὸ παράδειγμα τοῦ Βύρωνος, περισσότερο ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς φλογεροὺς στίχους

¹ Letters and journals of Samuel Gridley Howe, edited by his daughter Laura E. Richards. The Greek revolution. With notes and a preface by F. B. Sanborn. Boston; Dana Estes & Company; London. John Lane.

του, εἶχεν ἠλεκτρίσει τότε πολλοὺς νέους Ἀγγλοὺς καὶ Ἀμερικανούς. (1) Χάου δὲν ἤρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς πολεμιστής, μολονότι πολλάκις εὐρέθη εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης καὶ πολλάκις συνεπολέμησε μετὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἦλθεν ὡς ἱατρός. Ἐφθάσε κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ ἔτους 1824 καὶ ἀμέσως ἔλαβε τὸν διορισμόν του ὡς στρατιωτικὸς ἱατρός. « Ἀλλὰ—γράφει πρὸς τὸν πατέρα του, τὸν Μάρτιον 1825, — καὶ διαφαίνεται εἰς τὴν ἐπιστολὴν του ἢ προσπάθεια νὰ μετριάσῃ τὰς πατρικὰς ἀνησυχίας—« ἀλλὰ δὲν θὰ ἀναλάβω τὰ καθήκοντά μου εἰμὴ ὅταν ἀρχίσουν αἱ ἐχθροπραξίαι, ἐλπίζω δὲ ὅτι τοῦτο θὰ γείνη προσεχῶς. » Ὡς μισθὸν δὲν ἔχω τίποτε, οὔτε μὲ μέλει διὰ τοῦτο. Ἡ Κυβέρνησις δὲν ἔχει τὰ μέσα νὰ τρέφῃ καὶ νὰ ἐνδύῃ τοὺς πτωχοὺς στρατιώτας τῆς, καὶ δὲν θὰ ζητήσω βεβαίως ἐγὼ πληρωμὴν, ἀφοῦ ἡμπορῶ νὰ συντηρηθῶ μὲ ἰδιωτικὴν πελατείαν. Ἐὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι οἱ πελάται μου πληρώνουν ὅταν θέλουν ἢ ὅταν ἔχουν. Καὶ ὅταν ὁμως μὲ πληρώνουν, τὰ χρήματα φεύγουν ἀπὸ τὰ δάκτυλά μου καθὼς τὸ νερὸν ἀπὸ τὸ κόσκινον. . . » Ἀπέκτησα κάπως ὑπόληψιν χάρις εἰς τὴν τύχην, τὴν γνῶσιν τῆς ἀνατομίας καὶ τὴν στερεότητα τῆς χειρός μου αἱ ἐγχειρήσεις μου ἐπέτυχαν».

Ἄξιον ἀπορίας πῶς ὁ νεαρὸς ἱατρός εὗρισκε τὸν καιρὸν νὰ κρατῆ ἡμερολόγιον ἐν τῇ μέσῃ τῶν δυσχερῶν ἐκείνων περιστάσεων, τῶν περιπλανήσεων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, τῶν χειρουργικῶν ἐργασιῶν του εἰς στρατόπεδα, τῶν διανυκτερευσῶν του εἰς καλύβας χωρικῶν, ἢ συχνάκις εἰς τὸ ὑπαιθρον. Ἐκ τῶν σημειῶσεων ὅσας προχειρῶς ἐχάρασσε, γράφων ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὰς ἐντυπώσεις καὶ τὰ περὶ αὐτὸν γινόμενα, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς, ὅσας κατῴρθησε νὰ περισυλλέξῃ ἢ θυγάτηρ του, δὲν διαφαίνεται μόνη ἢ εὐγένεια τοῦ χαρακτῆρός του, ἀλλὰ καὶ προβάλλει παράστασις ζωντανῆ τῆς τότε καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος.

Εἶχαν παρέλθει αἱ πρώται ἐπιτυχίαι καὶ οἱ πρώτοι θρίαμβοι τοῦ Ἀγῶνος. Οἱ κίνδυνοι ἐπληθύνοντο. Ἐλειπαν χρήματα, ἔλειπε κεντρικὴ ἐξουσία ἐνιαία καὶ ἰσχυρά, ἔλειπεν εἰς ἀρχηγὸς ἐπιβάλλων σύστημα ἀμύνης, ἔλειπεν εἰς τὸν ἀνοργάνωτον στρατὸν ἢ πειθαρχία, ἤρχιζαν ἐμφύλιοι διενέξεις καὶ σπαραγμοί.

Ὁ Χάου ἐλάμβανε συχνάκις ἀφορμὰς ἀγανακτήσεως, ἀπογοητεύσεως, ἐσημείωνεν εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του τὰς ἐντυπώσεις τῆς στιγμῆς, ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ δικαιολογήσῃ τὰ κακῶς ἔχοντα καὶ ποτέ, οὔτε εἰς τὰς χειροτέρας περιστάσεις, ποτέ δὲν χάνει τὴν ἐλπίδα τοῦ τελικοῦ θριάμβου τῆς Ἑπαναστάσεως.

« Αὐτὴ ἡ στιγμή — γράφει τὸν Ἰούνιον 1825 — εἶναι ἡ κρισιμωτέρα διὰ τὴν Ἑπαναστάσιν. Οἱ στόλοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας θὰ συνενωθῶσιν εἰς τὴν Σούδαν. Οἱ Ἕλληνες, ἀποφασισμένοι νὰ διακινδυνεύσουν τὸ πᾶν εἰς αὐτὴν τὴν κρισιμωτέτην περίστασιν, ἔστειλαν ἐκεῖ ὄλα σχεδὸν τὰ πλοῖά των μὲ δέκα πυρπολικά. Ἐὰν ἐπιτύχουν, ἐξασφαλίζεται ἡ ἐλευθερία των. Ἐὰν ἀποτύχουν, ἐὰν καοῦν ἀνωφελῶς τὰ πυρπολικά των, ἴσως ἡ Ἑλλάς δὲν καταστραφῇ διὰ παντός, ἀλλ' ἡ θέσις τῆς θὰ εἶναι φοβερὰ, διότι ὁ τουρκικὸς στόλος θὰ τροφοδοτήσῃ τὰς Πάτρας, τὴν Μεθώνην, θὰ ὑπάγῃ εἰς Μεσολόγγι καὶ θὰ τὸ κυριεύσῃ!... Οἱ Τούρκοι ἐκυρλεύσαν τὰς Καλάμας καὶ ἐκεῖθεν ἡ Ἀρκαδία εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν των. Ὅλοι αἱ ὠραὶαι πεδιάδες, οἱ ὠριμοὶ σῖτοι, οἱ πλούσιοι ἐλαιῶνες καὶ οἱ πορτοκαλεῶνες, τοὺς ὅποιους διήλθα πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, τὰ πάντα θὰ εἶναι ἤδη ἴσως καμμένα ».

Οἱ φόβοι τοῦ Χάου δὲν ἦσαν ἀβάσιμοι. Ὁ Ἰβραήμης ἤλλε, καὶ ἡ Πελοπόννησος ἐφαίνετο καταδικασμένη νὰ γείνη ὀλόκληρος λεία του.

« Ἐπέρασεν ἀβλαβῆς ἀπὸ στενὰ ἕπου 500 ἀποφασισμένοι ἄνδρες ἠδύναντο νὰ σταματήσουν ὀλόκληρον τὸν στρατὸν του. Τὸ δυστύχημα δὲν εἶναι τόσο ἡ ἀπώλεια τῶν μερῶν ὅσα κατέχει, οὔτε ἡ καταστροφή τὴν ὅποιαν ἐπέφερεν ἕπου ἐπέρασεν, . . . ἀλλ' ὅτι φαίνεται ἡ ἀδυναμία τῶν Ἑλλήνων, ἀφοῦ δὲν ἠμποροῦν ν' ἀντισταθοῦν εἰς στρατὸν, τὸ πέμπτον μὲν ὅσου στρατοῦ δύναται ἀκόμη νὰ φέρῃ ὁ ἐχθρὸς ».

Ἀλλὰ πῶς ν' ἀντισταθοῦν; Ἐνόσῃ εἶχαν ἀντικρὺ των τὰ ἄτακτα σῖφη τοῦ Σουλτάνου, πολεμοῦντα καὶ αὐτὰ κακῶς οἱ Ἕλληνες, δὲν ὑπῆρχε φόβος νὰ καταπνιγῇ ἡ Ἑπαναστάσις. Ἐὰ πράγματα ὁμοῦς μετεβλήθησαν, ὅτε εἰσέβαλεν ὁ τακτικὸς στρατὸς τῆς Αἰγύπτου, διοικούμενος ὑπὸ Γάλλων ἀξιωματικῶν.

« Ὁ Ἕλλην στρατιώτης εἶναι νοήμων, δραστήριος, ἐγκρατής,

» ἀντέχει εἰς τὰς στερήσεις καὶ τὴν κακοπάθειαν. Εἶναι ἀξίος
» νὰ πηδᾷ ὅλην τὴν ἡμέραν ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, μὲ μόνην
» τροφήν ὀλίγας ἐλαίας καὶ ἐν παξιμάδι. Τὴν νύκτα κοιμᾶται
» κατὰ γῆς μὲ πέτραν διὰ προσκέφαλον καὶ μὲ μόνην τὴν κάπαν
» του διὰ σκέπασμα. Ἀλλὰ δὲν ὑποβάλλεται εἰς πειθαρχίαν,
» διότι θεωρεῖ τοῦτο ὡς δουλείαν. Δὲν ἐργάζεται, διότι νομίζει ὅτι
» θὰ ἐκπέσῃ. Δὲν θὰ ὑπακούσῃ εἰς διαταγὰς, τὰς ὅποιας δὲν θὰ
» ἐγκρίνῃ. Φρονεῖ ὅτι ἔχει καὶ αὐτὸς τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφέρῃ
» γνώμην. Δὲν ὀρμᾷ ποτέ εἰς ἔφοδον τείχους, τὸ ὅποτον διέρ-
» ρηξαν τὰ πυροβόλα, δὲν ἐκτίθεται ἐπὶ ἀνοικτοῦ ἐδάφους εἰς
» τὸ πῦρ τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς Ἑυρωπαϊκὸν στρατὸν οἱ Ἕλληνες
» στρατιῶται θὰ ἐλογίζοντο ἄνανδροι ».

Πολλάκις βλέπων τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ματαιουμένην, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως πειθαρχίας, καὶ τοὺς Ἕλληνας φεύγοντας εἰς συμπλοκάς, ὅπου ὀλίγος στρατὸς τακτικὸς θὰ ἔτρεπε τὸν ἐχθρὸν εἰς φυγὴν, ἀπελπίζεται, καὶ εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του ἐκφράζει χωρὶς περιφράσεις τὴν ἀγανάκτησίν του. Ἀλλὰ δὲν διαρκεῖ πολὺ ἡ ὀργή του, διότι δὲν ἀργεῖ νὰ φανῇ εἰς ἄλλην περίστασιν, εἰς ἄλλην συμπλοκὴν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ περιμένῃ τις περισσότεραν ἀντοχὴν ἀπὸ τοὺς ἀγυμνάστους προμάχους τοῦ Ἀγῶνος.

« Οἱ Ἕλληνες εἶναι γενναῖοι. Τίποτε ὁμοῦς κοινὸν μεταξὺ
» αὐτῶν καὶ στρατοῦ τακτικοῦ. Πολεμοῦν ἀναλόγως τοῦ ἐδά-
» φους τῆς χώρας των, ἡ ὅποια εἶναι ὀρεινὴ καὶ δύσβατος. Οἱ
» στρατιῶται εἶναι κακῶς ἐνδυμένοι, τρέφονται κακῶς καὶ
» κακῶς πληρώνονται, ὅταν πληρώνονται. Μόλις εὕρισκεις ἕνα
» μεταξὺ εἴκοσι γυναιρίζοντα ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν εἶναι ἔξυπνοι
» καὶ πονηροί, εὐκλίνητοι ὡς τράγοι καὶ ἄνδρεοι ἐνόσῃ πολεμοῦν
» κατὰ τὸν ἰδικὸν των τρόπον, πυροβολοῦντες ὀπισθεν βράχων
» ἢ δένδρων». — Καὶ ἀλλαχοῦ: « Δὲν τοὺς λείπει ἡ ἀνδρεία, ἀλλὰ
» τοὺς λείπει ἡ πεπολίθησις, τὴν ὅποιαν ἔξις μακρὰ στρατιωτικῆς
» πειθαρχίας ἐμπνέει εἰς τὸν ὀπλίτην πρὸς τὰ ὄπλα του καὶ
» πρὸς τοὺς συντρόφους του ».

*

Τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἐπαναστάσεως εἶδε καὶ ἐγνώρισε. Πολλοὺς αὐτῶν χαρακτηρίζει διὰ γραμμῶν ὀλίγων ἀλλὰ ζωηρῶν

καὶ ἐκφραστικῶν. Τοῦ Κολοκοτρώνη τὴν στρατηγικὴν ἱκανότητα δὲν ὑπερτιμᾷ.

« Ἄλλ' ὡς ἀξιωματικὸς ἐν ἐνεργείᾳ, ὡς στρατιώτης δὲν ἔχει
» εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὸν καλλίτερόν του. Εἶναι γενναῖος, ἀγρυ-
» πνος εἰς τὴν ἀναζήτησιν εὐκαιριῶν πρὸς ὄρασιν καὶ ταχὺς
» εἰς τὴν χρησιμοποίησιν πάσης εὐκαιρίας. Ἦχει πρὸ πάντων εἰς
» ὑπέρτατον βαθμὸν τὴν τέχνην νὰ προσελκύῃ τοὺς στρατιώτας
» του. Τοὺς γνωρίζει ὅλους — ἓνα ἕκαστον χωριστά. "Ὅλοι τὸν
» ἀγαποῦν, τὸν θαυμάζουν καὶ τὸν φοβοῦνται».

Ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν του ὁμῶς ὄρασιν δὲν ἐπαινεῖ ποσῶς τὸν Κολοκοτρώνη. Ἀπ' ἐναντίας τὸν θεωρεῖ ἐπικίνδυνον. « Δὲν ἐξυπηρετεῖ τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος. Αὐτὸς καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς εἶναι οἱ χειρότεροι ἐχθροὶ τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος». Τὴν φυλάκισίν του εἰς Ἰῶραν δὲν θεωρεῖ ὡς ἀδικον ἢ ἀδικαιολόγητον. Ἀλλά:

« Ἐξελοῦν τῆς φυλακῆς ὁ Κολοκοτρώνης εἰσῆλθεν εἰς τὴν
» Τριπολιτσάν ὄχι ὡς ὑπόδικος ἀποφυλακισθεὶς, ἀλλ' ὡς θριαμ-
» θευτῆς. Ἀπερίγραπτος ὁ ἐνθουσιασμὸς κατὰ τὴν ὑποδοχὴν του.
» Ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά ἐξηλλαν τῆς πόλεως πρὸς προσι-
» πάντησίν του. Ὁμίλησε πρὸς τὸν λαόν, ἐκδηλοῦν τὴν φιλοπα-
» τρίαν του, ὑποσχόμενος νὰ διώξῃ τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τὸν Μορέαν.
» Εἶναι ἀξίος νὰ στρατολογήσῃ ὅσους θελήσῃ ἢ Πελοπόννησος
» ἢ ἢ ἢ ἢ τὸν ἀκολουθήσῃ».

Ἐξ ὅλων τῶν ἐξεχόντων Ἑλλήνων τὸν Μαυροκορδάτον πρὸ πάντων ὁ Χάου ἐκτιμᾷ. Ὅτε διεδόθη ἡ φήμη ὅτι ἦτο καὶ αὐτὸς μεταξὺ τῶν φονευθέντων εἰς τὴν Σφακτηρίαν, « Ὁ Ἑλλᾶς!
» γάφει εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του — "Ἔχασες τὸν στερεώτερον
» στῦλόν σου».

Τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου ἐκθειάζει τὴν ἀρετὴν, τὸν πατριωτισμὸν. « Εἶναι φιλόπατρις καὶ γενναῖος ὅσον ὁ Οὐασιγκτῶν,
» ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἔχει τὰ ἄλλα προτερήματα ἐκείνου». « Ἐκαμιν ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ κάμῃ. Τώρα εἶναι πάλμπτωχος.
» Ἐὰν εἶχεν ἢ Ἑλλᾶς πολλοὺς τοιοῦτους πατριώτας, δὲν θὰ ἦτο
» σήμερον εἰς τοιαύτην κατάστασιν».

Πρὸ πάντων ὁμῶς θαυμάζει τοὺς θαλασσινοὺς ἥρωας τῆς Ἑλλάδος. Δι' αὐτοὺς δ' ἐπαινὸς του εἶναι ἀμέριστος.

« Εἰς τὴν Ἰῶραν, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Τομπάζη, συνήντησα τὸν
» ἐνδοξον ναύαρχον, τὸν Μιαούλην. Εἶναι μεγαλόσωμος, ἀγαθὸς
» ἐξηκοντούτης γέρον, μὲ μίαν μύτην φοβερῶν διαστάσεων.
» Ἐὰν δὲν ἐγνώριζα ποῖος εἶναι, δὲν θὰ τὸν ἐξελάμβανα ὡς
» μέγαν ἄνδρα, οὔτε θὰ μοῦ ἔκαμινεν ἐντύπωσιν δι' ἄλλο τι
» ἐκτὸς τῆς μύτης του».

« Κατόπι εἰς τὸν Πόρον, εἰς τὸν νεωστὶ (1827) ἰδρυθέντα Ναύ-
» σταθμόν, συναντᾷ πάλιν « τὸν σεβάσιμον Μιαούλην μὲ τοὺς δύο
» ἀδελφοὺς τὸν Μανιόλην καὶ τὸν Ἰακωβάκην Τομπάζην, ἐπι-
» βλέποντας ἐκεῖ τὴν γινομένην ἐργασίαν. Μὲ ὑπεδέχθησαν
» φιλικῶς καὶ ἠσθάνθησαν περισσοτέραν ὑπερηφάνειαν σφιγγῶν
» τὴν χεῖρα τοῦ Μιαούλη, παρὰ ἐὰν ἤξιούμην τοιαύτης τιμῆς
» ἀπὸ τὸν μεγαλείτερον ἡγεμόνα τῆς Χριστιανοσύνης».

Τὸν Κανάρην ἐγνώρισε κατὰ πρῶτον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1827.

« Ὅταν εἰσῆλθα εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ πλοίου, εἶδα ἓνα
» ἄνθρωπον μικρὸν τὸ σῶμα καλλήμενον ἐκεῖ, ἐνδυμένον ἀπλῶς,
» σχεδὸν εὐτελεῶς, καὶ μὴ ἔχοντα τίποτε τὸ ἀξιοπαρατήρητον,
» ἐκτὸς ἴσως τῶν μεγάλων ἐξεχόντων ὀφθαλμῶν του, οἱ ὅποιοι,
» καίτοι στερούμενοι λάμπειος, ἦσαν ὁμῶς ἐκφραστικώτατοι,
» ὅταν μὲ ἠτένισαν. Τὸν συνεχάρην διὰ τὰ λαμπρά του κατορ-
» θήματα, ἀλλ' ἤκουσε τοὺς ἐπαίνους μου ψυχρῶς, ὡς πρᾶγμα
» εἰς τὸ ὅποιον ἦτο συνειλισμένος. Ἐκ τῶν ὑστέρων κρίνοντες,
» ἐξηγοῦμεν συχνάκις τὴν μορφὴν ἐνὸς ἀνθρώπου κατὰ τρόπον
» συνάδοντα μὲ τὸν χαρακτῆρά του. Οὕτως ἢ ἀπαθῆς, ἤρεμος
» καὶ ἀφελῆς ἐκφρασις τοῦ Κανάρη δύναται νὰ κριθῇ ὡς ἐνδειξις
» τῆς τόλμης, τῆς ἀποφασιστικότητος τὴν ὅποιαν μαρτυροῦν αἱ
» πράξεις του. Δὲν θὰ λησιμονήσω ποτὲ τὸ λεπτὸν ἀλλὰ κανο-
» νικὸν σῶμά του, τὸ ὑψηλὸν μέτωπον, τοὺς προέχοντας ὀφθαλ-
» μούς, τὸ κατάμαυρον χρῶμα τῆς κόμης, τῶν ὀφρύων καὶ τοῦ
» μύστακός του, καὶ τὴν ὀλίγον ἀνασηκωμένην μύτην του».

*

Ἡ ἐπαφὴ πρὸς τοιοῦτους ἥρωας δίδει θάρρος καὶ ἐμπνέει πίστιν εἰς τὸ μέλλον. Ὁ Χάου δὲν ἀπελπίζεται ποτὲ διὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Καὶ εἰς μίαν ἀκόμη στιγμὴν ἀγανακτῆσεως, ἐνῆ τοῦ ἐκφεύγου ἐκφράσεις σκληραὶ διὰ τοὺς περὶ αὐτὸν

«Έλληνας, προσθέτει τὴν εὐγενῆ αὐτὴν φράσιν: «Δὲν ἀγωνίζομαι, δὲν ὑποφέρω χάριν αὐτῶν, ἀλλὰ χάριν τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς τῶν Ἑλλήνων». Καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑποφέρῃ παντὸς εἶδους στερήσεις καὶ κακουχίας.

«Τὶ θὰ εἶπῃ πεῖνα — γράφει πρὸς φίλον του εἰς τὴν Ἀμερικὴν — σεῖς δὲν τὸ γνωρίζετε. Γνωρίζετε τί θὰ εἶπῃ ὄρεξις. Ἐγὼ ἐπέρασα μῆνας τρώγων ἀντὶ κρέατος σαλιάγκους καὶ σφήκας (!) ψητάς. Ἐπέρασα ἐβδομάδας χωρὶς ἄρτον καὶ ἡμέρας ἐλοκλήρους χωρὶς οἰανδήποτε τροφήν».

Βραδύτερον, γράφων πρὸς τὸν αὐτὸν φίλον, ἀναπολεῖ τὰ τοῦ βίου του εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ εὐχαρίστησιν μεγαλειτέραν ἢ ἐνόσφι αἱ στερήσεις ἐκείναι ὑφίσταντο.

«Μὲ ἐξωογόνει ἢ ἐξαψὶς τῶν περιστάσεων, οἱ κίνδυνοι ὅσοι μὲ περιεκύκλωναν. Ἡμὴν εὐτυχῆς ὅσον ἠδύνατο νὰ μὲ καταστήσουν εὐτυχῆ ἢ νεότης, ἢ ὑγεία, ἢ συναίσθησις ὅτι προκινδυνεύω χάριν σκοποῦ ἱεροῦ, καὶ πρὸς τούτοις ἢ καθαρά μου συνειδήσις. Γράφων πρὸς σὲ δύναμαι νὰ τὸ εἶπῃ: Δὲν ἐκινούμην ἀπὸ κανὲν ἐγωϊστικὸν ἐλατήριο. Χρήματα δὲν ἐπεζήτην, δόξαν δὲν ἐπεδίωκα πέραν τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν περὶ ἐμέ. Ταῦτα καὶ ἢ εὐκολία νὰ ὀμιλῶ τὴν γλῶσσάν των καὶ ἢ συμμετοχὴ μου εἰς ὅλας τὰς κακοπαθείας των μὲ ἔκαμναν ἀγαπητὸν εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ εἰς τοὺς χωρικοὺς — πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν συνέβαινε διὰ τοὺς περισσοτέρους τῶν ξένων. Ἐκεῖνοι ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ ν' ἀπολαύσουν δόξαν καὶ τιμὰς. Ἦσαν ἀνδρεῖοι, ἐξετρίβοντο εἰς τοὺς κινδύνους διὰ νὰ διαπρέψουν, ἀλλ' ἦσαν μετανοημένοι, δυσανασχετοῦντες διὰ τὰς στερήσεις, διὰ τὰς κοπιώδεις ὁδοιπορίας... καὶ ἀπὸ δόξαν τίποτε! Ἐγνώρισα πολλοὺς πανταχόθεν ἐλθόντας μὲ μεγάλας ἐλπίδας καὶ μεγάλας ἀξιώσεις. Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἦσαν πολὺ διάφορα παρ' ὅ,τι τὰ ἐπερίμεναν. Πολλοὶ δὲν εἶχαν τὴν ὑπομονὴν νὰ μείνουν μέχρι τέλους. Δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρουν τὴν κακὴν καὶ ἀνεπαρκῆ τροφήν, τὰς κακουχίας τοῦ ὑπαίθρου βίου, τὴν ἔλλειψιν χρημάτων καὶ μάλιστα δόξης... τῆς δόξης τῶν ἐφημερίδων. Μερικοὶ ἐφρονεύθησαν, ἄλλοι ἀπέθαναν ἀπὸ κόπωσης καὶ στερήσεις, τινὲς ἐδόθησαν εἰς τὸ ζῆκί, ἄλλοι ἐλιποτάκθησαν. Πολὺ ὀλίγοι ἐπέζησαν καὶ ἔμειναν πιστοὶ μέχρι

» τέλους εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἡ ἰδική μου ἐπιθυμία ἦτο νὰ φανῶ ὡς χρήσιμος. Δὲν μὲ ἔμελε τί ἔτρωγα, τί ἐφόρουν, οὔτε ἂν μ' ἐλάμβανε κανεὶς εἰς σημείωσιν, ὥστε μ' ἐκαλόβλεπαν οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ. Ἀπέκτησα πολλοὺς ταπεινοὺς φίλους. Ἄς ἔχουν τὴν εὐχὴν τοῦ Θεοῦ! Ἡμπορῶ ἐν πάσῃ εὐλικρινείᾳ νὰ εἶπω ὅτι ἠῦρα τοὺς Ἑλληνας ἀγαθοὺς, πιστοὺς, εὐγνώμονας καὶ, καθόσον εἶχα νὰ κάμω μὲ αὐτοὺς, τοὺς ἠῦρα καὶ τιμῶς».

Καὶ πῶς νὰ μὴ τὸν ἀγαπήσουν οἱ Ἕλληνες! Ἦν ἔβλεπαν παντοῦ ὅπου ἦτο κίνδυνος, παντοῦ ὅπου ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ θεραπεύων τοὺς πληγωμένους καὶ περιθάλπων τοὺς ἀσθενεῖς! Εἶχε συνταυτίσει τὴν ζωὴν του μὲ τῆς ἀγωνιώσεως Ἑλλάδος τὰς τύχας. Πᾶσα συμφορὰ τῆς ἦτο ἰδική του συμφορὰ, πᾶσα ἐπιτυχία τῆς ἦτο χαρὰ του. Ἐκλαυσε τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου, τὴν δὲ ἡμέραν, ὅτε ἔμαθε τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, ὀνομάζει εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του «τὴν εὐτυχέστεραν ἡμέραν τῆς ζωῆς του». Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης θεωρεῖ ἐξασφαλισθεῖσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἢ χώρα εἶναι κατεστραμμένη, ὁ λαὸς ἐξηντλημένος, ἢ ἔνδεια γενικὴ, ἀνάγκη ἐπικουρίας διὰ νὰ μὴ ἀποθάνουν τῆς πείνης ὅσοι ἔμειναν ἀκόμη ζῶντες.

*

Ὁ Χάου μεταβαίνει εἰς τὴν Ἀμερικὴν διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἀποστολὴν βοηθημάτων εἰς τὴν δεινοπαθοῦσαν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ περιέρχεται ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἐπικαλεῖται τὴν συμπάθειαν τῶν συμπατριωτῶν του πρὸς λαὸν χριστιανικὸν θυσιάσαντα τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλευθερίας, καὶ μεταδίδει τὸν ἐνθουσιασμόν του εἰς τὰς πολυπληθεῖς συνελεύσεις, αἱ ὁποῖαι συναθροίζονται ν' ἀκροασθῶν τὸν φλογερὸν ἀπόστολον.

Ἐνίοτε ἀναγκάζεται νὰ θερμάνῃ τοὺς ἀδιαφοροῦντας, ἢ καὶ ν' ἀντικρούσῃ τὰς γνώμας τῶν ἐχθρικῶς διακειμένων πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ὡς δεῖγμα τοιούτων προκαταλήψεων ἀναφέρει τὸν ἐξῆς διάλογον μετὰ πλουσίου καὶ ἰσχύοντος συμπολίτου του:

— «Γνωρίζω τοὺς Ἕλληνας. Ἔθνος κατεργαρέων! Πειραταὶ ὅλοι των καὶ λησταί. Δεκάκις χειρότεροι ἀπὸ τοὺς Τούρκους!

— Πῶς ἐγνώρισάτε τοὺς Ἕλληνας, κύριε;

— Πώς! και μήπως δὲν ἐταξείδευσα εἰς τὴν Ἀνατολήν!

— Γνωρίζετε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν;

— Οὔτε λέξιν! Καὶ οὔτε θέλω νὰ τὴν μάθω!

— Ἐταξείδεύσατε εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος; Γνωρίζετε τοὺς χωρικοὺς τῆς;

— Ὁχι, κύριε. Ἀλλ' εἰς τὸ Αἰγαίον μὰς ἐκινήγησε πλοῖον πειρατικόν. Ἀναμφιδόλως θὰ ἦτο Ἑλληνικόν.

— Ἐγνωρίσατε πολλοὺς Ἑλληνας;

— Ἐγνώρισα δύο, τὸν διερμηνέα καὶ τὸν ὑπηρέτην μου· ὁ πρῶτος ἔλεγε ψεύματα, ὁ δεύτερος μὲ κατεχράσθη. Ὅλοι τινι ἀχρεῖοι, κύριε, χειρότεροι ἀπὸ τοὺς Τούρκους!

— Καὶ Τούρκους ἐγνωρίσατε πολλοὺς;

— Ἐγνώρισα ἓνα, τὸν Νασάνογλου. Λαμπρὸς ἄνθρωπος! Μὲ ἐφιλοξένησεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Τουρκίας. Μὲ ἐκράτησε δύο ἑβδομάδας, μὲ παρεχόρτασε μὲ γλυκύσματα καὶ μὲ πιλάφι. Ὅλην τὴν ἡμέραν κάπνισμα, καφέδες, λουτρὰ καὶ ἑπασίαν. «Φράγκε μου, εἶπεν ὁ, τι βλέπεις ἐδῶ περὶ το ἰδικόν σου, —» ὁ, τι θέλεις νὰ σοῦ τὸ δώσω...»

— Καλὰ αὐτά. Ἀλλὰ δὲν ἐπληρώσατε τίποτε;

— Τίποτε! Ὅταν ἀνεχώρησα, ἠθέλησα νὰ προσφέρω χρήματα, ἀλλὰ τὰ ἀπέρριψεν ὑπερηφάνως! «Δὲν εἶμαι ξενοδόχος,» εἶπεν. Ἐὐχαριστοῦμαι νὰ ἔχω ξένους. Πρὸ δύο μηνῶν ἐφιλοξένησα τὸν λόρδον Κ. Μοῦ ἐχάρισε τὸ ἰσραὶον ὄπλον, τὸ ἑπλοῖον βλέπεις κρεμασμένον ἐκεῖ. Εἶχα καὶ τὸν κόμητα Ρ. Μοῦ ἐχάρισεν αὐτὸ τὸ ὠρολόγιον». Ἀφοῦ εἶπεν αὐτά, ἐρρόφησε τὸν καπνὸν ἀπὸ τὸ τσιμποῦκί του, τὸν ἔβγαλεν ἀπὸ τοὺς βώθωνάς του καὶ παρετήρησε μὲ προσοχὴν τὴν ζώνην μου. «Ὁρατα τὰ πιστόλια σου», μοῦ εἶπε. Μοῦ ἦρκεσεν ἡ νύξις αὐτὴ καὶ τοῦ τὰ ἐχάρισα προθύμως».

»

Ἐντὸς ὀλίγου τρία πλοῖα ἀπαπλέουν μὲ φορτία τροφῶν, ἐνδυμάτων καὶ πάντων τῶν ἀναγκαίων πρὸς συντήρησιν τῆς ζωῆς. Ἐν τῶν πλοίων τούτων φέρει πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν εὐεργετικὸν φίλον τῆς.

Κατὰ τὴν διανομὴν τῶν βοηθημάτων τούτων ἐφάνη πάλιν ὄχι μόνον ἡ φιλανθρωπία, ἀλλὰ καὶ ὁ πρακτικὸς νοῦς τοῦ Ἀμε-

ρικανοῦ ἱατροῦ. «Διατί—γράφει εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του—διατί νὰ»
 » διανέμω τὰς δωρεὰς τῶν συμπολιτῶν μου εἰς τρόπον ὥστε νὰ
 » καταναλίσκωνται ἀπὸ ἀέργους, ἐνῶ ἡμπορῶ νὰ εἶδω ἐργα-
 » σίαν εἰς ἑκατοντάδας ἀνθρώπων καὶ νὰ τοὺς σφίξω ἀπὸ τὴν
 » ὀκνηρίαν, ὠφελῶν συγχρόνως τὸν τόπον διὰ τῆς κατασκευῆς
 » μιᾶς ὁδοῦ, τῆς ἀποξηράνσεως ἐνὸς ἔλους ἢ τῆς ἀνεγέρσεως
 » νοσοκομείου ἢ σχολείου;»

Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐφαρμιόζει κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Αἴγιναν. Ἡ νῆσος ἦτο πλήρης προσφύγων ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, τὴν Ρούμελην, τὴν Χίον, τὴν Κρήτην.

«Ὁ λιμὴν τῆς Αἰγίνης κατεστράφη δι' ἔλλειψιν προχώματος.
 » Ἡ ἐπισώρευσις λάσπης καὶ ἀκαθαρσιῶν τὸν κατέστησεν ἔλος.
 » Τὰ πλοῖα δὲν ἡμποροῦν νὰ προσεγγίξουν εἰς τὴν ξηρὰν,
 » ἢ δὲ ἀποφορὰ εἶναι νοσογόνος. Διὰ νὰ καθαρισθῇ, νὰ ἐξυγιασθῇ
 » καὶ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ λιμὴν, ἀρκεῖ νὰ κτισθῇ τὸίχωμα στε-
 » ρεὸν ἐντὸς τῆς θαλάσσης καὶ νὰ γεμισθῇ τὸ πρὸς τὴν ξηρὰν
 » κενὸν μὲ λίθους καὶ χόματα».

Πρὸς τοῦτο ἡμπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσῃ 400 ἢ 500 ἄνδρας καὶ γυναῖκας, δίδων ἀντὶ χρηματικοῦ ἡμερομισθίου τὴν ἐπιούσιον τροφήν.

«Ἔρχονται μὲ δάκρυα καὶ μὲ παρακαλοῦν νὰ δώσω ἐργασίαν, πρὶν ἀκόμη ἀρχίσῃ τὸ ἔργον. Θὰ διανείμω πρὸ τούτου τροφὰς διὰ δύο ἡμέρας. Ραγίζει ἡ καρδίᾳ μου, ὅταν βλέπω τὴν δυστυχίαν μερικῶν γυναικῶν. Ὑπόσχομαι ὅτι αὔριον ἢ ἀρχίσῃ ἡ ἐργασία. Ἀλλὰ σήμερον, λέγουν, ποῦ θὰ εὐριωμεν ψαμί!... Εἶς μερικοὺς ρακενδύτους, σχεδὸν γυμνοὺς, εἶπα νὰ ἔλθουν εἰς τὴν οἰκίαν μου· ἔδωκα ἀνὰ ἓν ὑποκάμισον καὶ ἓν ἐσώδρακον».

Τὸ ἔργον ἐπερατώθη: «Ἐπρόκισα τὴν Αἴγιναν μὲ προκῶμαλιν καλὴν καὶ στερεὰν καὶ ἔθρεψα ἑπτακοσίους ἀνθρώπους ἐπὶ τέσσαρας μῆνας κατὰ τὴν χειροτέραν περίοδον τοῦ ἔτους».

Εἶς πολλὰς τοῦ ἡμερολογίου σελίδας περιγράφεται σπαρακτικῶς ἢ καθ' ἕλλην τὴν Ἑλλάδα ἐπικρατοῦσα τότε ἐνδεΐα. Τὸν βαθμὸν αὐτῆς δύσκολον νὰ φαντασθῶμεν σήμερον. Ἀληθῶς ἐσυνηθίσαμεν νὰ βλέπωμεν ἐξόδους ὀμοφύλων διωκομένων καὶ ζητούντων ἄσυλον εἰς τὴν ἐλευθέραν πατρίδα. Ἀλλ' οἱ δυστυ-

χαῖς οὔτοι πρόσφυγες δὲν μένουσιν ἄνευ ἀδελφικῆς περιθάλψεως. Τότε ἡ περιθάλψις δὲν ἦτο δυνατὴ, διότι πάντες ἔστεροῦντο τῶν πάντων. Ἡ ἐξ Ἀμερικῆς καὶ ἄλλοθεν βοήθεια ἀπέβη ἀληθινῆς σωτηρίας διὰ χιλιάδας δυστυχῶν.

Μετὰ τὴν Αἴγινα ὁ Χάου ἐπεσκέφθη διαφόρους νήσους, διανέμων βοηθήματα. Κατόπιν μετέβη εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀπὸ τοῦς Μύλους ἀνέβη εἰς τὰ πλησίον βουνά: «Εὗρισκαμεν ἐδῶ » πέντε, ἐκεῖ δέκα ἢ δεκαπέντε οἰκογενεῖας φυγαδευθείσας ἀπὸ τὰ » χωρία των. Ἐξῶν ὑπὸ τὴν σκέπη τῶν βράχων ἢ ἐντὸς σπη- » λαίων. Ἦσαν ὄλοι πεινασμένοι καὶ ἡμίγυμνοι. Ἔμαθα ὅτι » ὑψηλότερα εἰς τὰ βουνὰ ἐκρύπτοντο καὶ ἄλλοι πολλοί. Μετὰ » κοπιώδη ἀνάδρασιν δύο ὥρων ἐφθάσαμεν εἰς μικρὸν ὄροπέδιον, » ὅπου εἶδαμεν ἑξακοσίας περίπου ψυχάς, ἀλλ' οὔτε μίαν καλύ- » θην, ἐκτὸς προχείρων τινῶν κατασκευασμάτων ἀπὸ ξύλα καὶ » κλώνους. Ἦ θέαμα! Ἐξακόσιοι ἄνθρωποι, — τὸ πλεῖστον χῆραι » γυναῖκες καὶ ὄρφανά — διωγμένοι ἀπὸ τῆς οἰκίας των, κυνη- » γημένοι εἰς τὰ ὄρη ὡς ἀγρία θηρία, ἔξῶν ἐκεῖ, τρεφόμενοι » μὲ βότανα. Πολλὰ γυναῖκες μὲ ἐπερικύκλωσαν, κάτωχροι, » ἰσχυαί, μὲ τὸ πρόσωπον ἡλλοιωμένον ἀπὸ τὸν ἥλιον, μὲ τοῦς » πόδας πληγωμένους ἀπὸ τὰς πέτρας, ἡμίγυμνοι. Ὁρκίζοντο » ὅτι ἐπὶ πολλὰς ἑβδομάδας δὲν ἔφαγαν οὔτε εἶδαν ψωμί!».

Ἀπὸ τὰ ὀλίγα ταῦτα ἀποσπάσματα, σταχυολογηθέντα τυχαίως ἐκ τῶν 419 σελίδων τοῦ βιβλίου, φαίνεται ἀρκούντως πόση χάρις ὀφείλεται εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ γράψαντος διὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Ἡμερολογίου του. Αἱ σελίδες του, μετὰ ὀγδοήκοντα ἐτῶν παρέλευσιν, δίδουν νέαν ζωὴν εἰς τὰ συμβάντα τῆς δραματικῆς ἐκείνης ἐποχῆς καὶ φέρουν εἰς φῶς τὸν εὐγενῆ χαρακτήρα καὶ τὴν πρὸς τὴν ἀναγεννωμένην Ἑλλάδα ἀκραιφνῆ ἀγάπην τοῦ φιλέλληνος Ἀμερικανοῦ.

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

ΑΙ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

«Ἡ εὐδαιμονία τῆς Ἀγγλίας ὀφείλεται εἰς τὴν ἰκανότητα καὶ τὴν εὐσυνειδησίαν τῶν ὑπαλλήλων της», εἶπεν ὁ Σαλισβουρύ. Οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους ἀποτελοῦν τῇ ἑντι τὰ ὄργανα τῆς πολιτειακῆς μηχανῆς· ἐκ τῆς καλῆς δὲ καταστάσεως τῶν ὀργάνων τούτων ἐξαρτᾶται καὶ ἡ κανονικὴ λειτουργία της.

Ἄλλ' ὅπως ὁ φρόνιμος ἐργοστασιάρχης, εὐθύς ὡς ὄργανόν τι τῆς κινητηρίου τοῦ ἐργοστασίου του μηχανῆς φθορῆ διὰ τῆς χρήσεως ἢ πάθῃ ἄλλην τινὰ βλάβην, παρακιωλύουσιν τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ ἐργοστασίου του, ὀφείλει ταχέως νὰ τὸ ἀντικαταστήσῃ, ἂν προτίθεται νὰ ἐξακολουθήσῃ τελεσφόρως ἐργαζόμενος, οὔτω καὶ τὸ Κράτος ὀφείλει νὰ ἀντικαθιστᾶ τὰ ὄργανα τῆς πολιτειακῆς μηχανῆς εὐθύς ὡς, ἐκ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ λόγου, δὲν δύνανται πλέον ταῦτα νὰ συντελέσουν εἰς τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν.

Καὶ ὁ μὲν ἐργοστασιάρχης ῥίπτει τὸ ἀχρηστον ὄργανον εἰς τὸν σωρὸν τῶν «παλαιοσιδῆρων». Εἰς τὴν πολιτείαν ὁμοίως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ῥίψῃ τὸν ὑπάλληλον ἢ τὴν οἰκογένειάν του εἰς τοῦς δρόμους ἐνδεᾶ καὶ ἀπροστάτευτον περὶ τὸ τέρμα τοῦ σταδίου του, ἄνευ μειώσεως αὐτῆς τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ Κράτους, ἥτις καταπίπτει ὅταν ταπεινῶνται ὅσοι ἐτιμήθησαν διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης του καὶ ἐξήσκησαν ὅπως δῆποτε τὴν ἐξουσίαν του.

Ἴδου ὁ λόγος ὁ προκαλέσας εἰς τὰ πολιτισμένα Κράτη καὶ τὰς καλῶς διοικουμένας ἐπιχειρήσεις τὸν θρασυὸν τῆς συντάξεως· ἴδου ὁ ἀληθινὸς χαρακτηρισμὸς της· ἡ πολιτεία ὀφείλει νὰ ἐξασφαλίσῃ τοῦλάχιστον τὴν διατροφήν καὶ τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὰς λοιπὰς πρώτας ἀνάγκας, ὅχι μόνον εἰς τὸν ἀπόμαχον πλέον ὑπηρέτην της, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας ὅσοι ἀπέζων ἐκ τοῦ μισθοῦ

του, ἐφ' ὅσον εἶναι οὗτοι ἀνίκανοι νὰ πορισθοῦν ἀφ' ἑαυτῶν τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὸ ζῆν.

Καὶ τίθεται ἀμέσως τὸ ἐρώτημα: πόση πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀπονεμομένη εἰς τὸν συνταξιούχον ἢ τὴν οἰκογένειάν του σύνταξις;

Ἀνάλογος πρὸς τὰς παρασχεθείσας ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ Κράτος ὑπηρεσίας, λέγουσιν οἱ μὲν ἐπαρκῆς, ἀπαντοῦν οἱ ἄλλοι, διὰ νὰ ἐξαρκέσῃ οὗτος εἰς τὰς ἀπολύτους ἀνάγκας αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του.

Τίτι τρόπῳ πρέπει νὰ ἐξασφαλισθῇ τὸ ἐπίδομα τοῦτο τῆς συντάξεως;

Διὰ τῆς συνεχοῦς ἀποταμιεύσεως τῶν ἀναγκαίων πρὸς τοῦτο ποσῶν, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ σταδίου τοῦ ὑπαλλήλου, ἀπαντοῦν αἱ ἑρθεῖαι οἰκονομικαὶ ἀρχαί.

Ἄς ἴδωμεν κατὰ πόσον τὰς ἀρχὰς ταύτας τηρεῖ ἡ ἰσχύουσα ἐλληνικὴ νομοθεσία.

✱

Τὰ τῶν συντάξεων (τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων, περὶ ὧν κυρίως ὁ ἀσχοληθῶμεν ἐνταῦθα) διέπει, γενικῶς, ὁ Νόμος ΧΝΒ' τῆς 3ης Αὐγούστου 1861 τροποποιηθεὶς κατὰ πολλὰ διὰ μεταγενεστέρων Νόμων καὶ ἰδίως διὰ τοῦ ἀπὸ 13 Ἰουλίου 1905 τελευταίου Νόμου ΓΡΓ'.

Συμφώνως πρὸς τὸν Νόμον τοῦτον, δικαίωμα συντάξεως (ὀριζομένης κατὰ τὸν μέσον ὅρον τοῦ μισθοῦ τῶν ἐξ τελευταίων ἐτῶν τῆς ὑπηρεσίας), ἔχουν οἱ διὰ Β. Δ. εἰς δημοσίαν ὑπηρεσίαν διοριζόμενοι καὶ μισθοδοτούμενοι παρὰ τοῦ δημοσίου ταμείου, οἱ δημοδιδάσκαλοι ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ οἱ ὑπογραμμιατεῖς, πρωτοκολληταὶ καὶ γραφεῖς, οἱ εἰς δημόσια γραφεῖα θυνάμει τῶν κειμένων Νόμων διοριζόμενοι:

α') Ἐάν ἔχουν 25 ἐτῶν ὑπηρεσίαν καὶ 60 ἐτῶν ἡλικίαν, ἢ ἐάν, μετὰ 25 ἐτῶν ὑπηρεσίαν, ἀπολυθοῦν καίτοι μὴ συμπληρώσαντες τὸ 60^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας¹, ὅποτε ἡ σύνταξις ὀρίζεται εἰς τόσα πεντηκοστὰ τοῦ μέσου ὅρου τοῦ μισθοῦ τοῦ ὑπαλλήλου, ὅσα εἶναι τὰ ἔτη τῆς ὑπηρεσίας του.

¹ Ἢ ἐνεκεν ὑποβιβασμοῦ παρατήσεως ἐξομοιοῦται μὲ ἀπόλυτον.

β') Ἐάν, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν καὶ ἔνεκα ταύτης, ὑπέστησαν σωματικὴν ἢ διανοητικὴν βλάβην, συνεπαγομένην πρὸς τὸ ὑπηρετεῖν ἀνικανότητα διαρκοῦσαν ὑπὲρ τοὺς 3 μῆνας, ἢ ἐκ λοιμωδῶν ἢ ἐνδημικῶν νόσων ὑπέστησαν ὁμοίαν βλάβην, ἐφ' ὅσον χρόνον διαρκέσῃ ἡ ἀνικανότης αὕτη, ὅποτε ἡ σύνταξις ὀρίζεται εἰς τόσα πεντηκοστὰ τοῦ μέσου ὅρου τοῦ μισθοῦ τοῦ ὑπαλλήλου, ὅσα εἶναι τὰ ἔτη τῆς ὑπηρεσίας του, προστιθεμένων εἰς τὰ ἔτη ταῦτα ἐπὶ πλεόν καὶ πέντε ἐτῶν, ἀλλὰ μόνον μέχρι συμπληρώσεως 25 ἐτῶν.

Δικαίωμα εἰς σύνταξιν ἔχουν προσέτι:

α') Ἡ χήρα τοῦ συνταξιούχου ἢ τοῦ ἀποκτήσαντος τὸ πρὸς σύνταξιν δικαίωμα ἢ τοῦ συμπληρώσαντος τὴν ὑπηρεσίαν τῶν 25 ἐτῶν, ἀποδιώσαντος δὲ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ πρὸ τῆς συμπληρώσεως τῆς ἡλικίας τῶν 60 ἐτῶν.

β') Τὰ ἀνήλικα νόμιμα, ὅχι δὲ καὶ μετὰ τέκνα αὐτοῦ.

γ') Ἡ χήρα καὶ τὰ ὄρφανὰ τοῦ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν καθηκόντων αὐτοῦ καὶ ἔνεκα ταύτης φονευθέντος, ἢ τραυματισθέντος καὶ ἐκ τῶν τραυμάτων ἀποθανόντος, ὡς καὶ ἡ χήρα καὶ τὰ ὄρφανὰ τοῦ ἐκ λοιμωδῶν ἢ ἐνδημικῆς νόσου ἀποθανόντος ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν καθηκόντων αὐτοῦ.

(Ἡ μετὰ συνταξιούχου συζευχθεῖσα καὶ τὰ ἐκ τοῦ γάμου τούτου τέκνα δὲν ἔχουν δικαίωμα συντάξεως, ἐκτὸς ἐάν ὁ σύζυγος ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ διατελέσῃ ἐν αὐτῇ πλεόν τῶν δύο ἐτῶν).

Ὀρίζεται δὲ ἡ σύνταξις:

1^{ον}) Εἰς τὸ ἡμισυ τῆς συντάξεως, ὅσῃν ἐλάμβανεν ἢ εἶχε δικαίωμα νὰ λάβῃ ὁ σύζυγος ἢ ὁ πατήρ.

α') Διὰ τὴν χήραν τὴν μὴ ἔχουσαν ἀνηλίκους υἱοὺς ἢ ἀγάμους θυγατέρας¹,

β') Διὰ τὸ μόνον τέκνον (ἀνήλικον υἱὸν ἢ ἀγαμὸν θυγατέρα).

¹ Ἢ ἐκ παρερμηγείας τῆς φράσεως ταύτης « ἀγάμους θυγατέρας » ἡ σύνταξις πληρῶνεται εἰς ταῦτας, καίτοι ἐνηλικιωθείσας, ἐνῆ βητῶς τὸ ἄρθρον 10 τοῦ Νόμου ἀποδίδει δικαίωμα συντάξεως εἰς τὰ ἀνήλικα νόμιμα τέκνα, ὅπερ δικαίωμα ἀφαιρεῖται διὰ τοῦ 11^{ου} ἄρθρου ἀπὸ τῆς θυγατέρας, εὐθὺς μετὰ τὸν γάμον των, καίτοι ἀνηλίκους.

τὸ ὄρφανὸν μητρὸς (ἢ τὸ ἔχον μητέρα ἀπολέσασαν τὸ πρὸς σύνταξιν δικαίωμα).

2^{ον}) Εἰς τὰ τρία τέταρτα τῆς συντάξεως, ὅσην ἐλάμβανεν ἢ εἶχε δικαίωμα νὰ λάβῃ ὁ σύζυγος ἢ ὁ πατήρ·

α') Διὰ τὴν χήραν τὴν ἔχουσαν ἓνα ἢ περισσοτέρους ἀνηλικους υἱοὺς ἢ ἀγάμους θυγατέρας,

β') Διὰ τοὺς περισσοτέρους τοῦ ἑνὸς ἀνηλικους υἱοὺς ἢ ἀγάμους θυγατέρας, ὄρφανούς μητρὸς (ἢ ἔχοντας μητέρα ἀπολέσασαν τὸ πρὸς σύνταξιν δικαίωμα).

Αἱ κρατήσεις ἐκ τῶν μισθῶν τῶν ὑπαλλήλων λόγῳ συντάξεως ὀρίζονται εἰς 9 %.

Ἴδου αἱ διατάξεις τῶν Νόμων. Παρατηροῦμεν δὲ ἀμέσως τὴν ἀνεπάρκειαν αὐτῶν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ.

*

Καὶ πρῶτον: ἡ 25ετής ὑπηρεσία, τὴν ὁποῖαν ἀπαιτεῖ ὁ Νόμος πρὸς ἀπόκτησιν δικαιοῦματος συντάξεως, παρακωλύει πολλάκις τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῆς πολιτειακῆς μηχανῆς, ἐνῶ, καθὼς εἶδαμεν, ἀκριβῶς τοῦτο εἶναι εἰς ἕκ τῶν λόγων, ἕνεκα τῶν ὁποῶν ἐθεσπίσθη ὁ θεσμός τῆς συντάξεως.

Ὁ ὑπάλληλος Α, ἀφοῦ διήνυσεν 20 ἔτη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἐπιτελέσας εὐδρόκως τὸ καθήκον του, διὰ τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν λόγον δὲν ἐκπληροῖ πλέον ἀνελλιπῶς τὰς ἀνάγκας, τὰς ὁποίας ἐτάχθη νὰ ὑπηρετήσῃ, καὶ ἡ πολιτεία διστάζει νὰ τὸν ἀποπέμψῃ, ἀναλογιζομένη ὅτι θὰ ἦτο ἀδίκημα νὰ στερήσῃ αὐτὸν ἴσως καὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου. Ἀναγκάζεται οὕτω, ἂν δὲν θέλῃ νὰ παρανομήσῃ, νὰ κρατῇ τὸν ὑπάλληλον ἐπὶ 5 ἀκόμη ἔτη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ διὰ νὰ ἀποκτήσῃ οὗτος τὸ πρὸς σύνταξιν δικαίωμα. Ἀλλὰ τότε ὄχι μόνον ἡ λειτουργία τῆς πολιτειακῆς μηχανῆς πάσχει, ἀλλὰ καὶ ἀποθαρρύνονται οἱ νεώτεροι, τῶν ὁποῶν ἡ προαγωγή παρακωλύεται ἐκ τῆς διατηρήσεως τῶν ἀνικάνων εἰς τὰς ὑπηρεσίας.

Ἀλλὰ καὶ ἀδικήματα δύναται νὰ προξενήσῃ ἢ ἐφαρμογῇ τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ Νόμου.

Ἴδου δύο ὑπάλληλοι ὁ Α καὶ ὁ Β· εἰσήλθαν συγχρόνως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν· ἐβάδισαν παραλλήλως καὶ ἔβλησαν τὴν διάρκειαν

τοῦ σταδίου των, παρέχοντες τὰς αὐτὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν πολιτείαν ἐπὶ 25 ἔτη. Ὁ ὑπάλληλος Α εἶχε τὸ ἀτύχημα ν' ἀποθάνῃ τὴν προτελευταίαν ἡμέραν τοῦ 25^{ου} ἔτους τῆς ὑπηρεσίας του, ἐνῶ ὁ ὑπάλληλος Β ἐπέζησεν ἐπὶ τινὰς ἀκόμη ἡμέρας. Ἡ οἰκογένεια τοῦ ὑπαλλήλου Α θὰ μένῃ ἐγκαταλελειμμένη καὶ ἀπροστάτευτος, ἐνῶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Β δικαιούται εἰς σύνταξιν. Ὅταν δὲ σκεφθῇ τις, ὅτι τὸ ἐπελθὼν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Α δυστύχημα διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὄχι μόνον στερεῖ ταύτην τῆς περιθάλψεως, τὴν ὁποῖαν ἡ πολιτεία ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ χορηγήσῃ τὴν ἐπαύριον τοῦ προῦρου τούτου θανάτου, ἀλλὰ καὶ ἐπιφέρει τὴν ἀπίυλειαν εἰκοσιπενταετῶν κρατήσεων λόγῳ συντάξεως, αἱ ὁποῖαι εἶναι κτῆμα τοῦ ἀπολλανόντος, ἐννοεῖ κάλλιστα πόσιον ἀδικημάτων ἢ τοιαύτη τοῦ Νόμου διάταξις δύναται νὰ γίνῃ πρόξενος.

Ἡ σύνταξις ὀρίζεται, λέγει ὁ Νόμος, κατὰ τὸν μέσον ὄρον τοῦ μισθοῦ τῶν ἕξ τελευταίων ἐτῶν τῆς ὑπηρεσίας.

Ἀλλὰ τότε, οὔτε πρὸς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπαλλήλου πρὸς τὸ Κράτος εἶναι ἀνάλογος, οὔδὲ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπίδομα σκοποῦν τὴν ἐπάρκειαν τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων εἰς τὸν ὑπάλληλον καὶ τὴν οἰκογένειάν του, συντελεῖ δὲ ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν ἐσπευσμένην προαγωγὴν ἀνικάνων ὑπαλλήλων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐπιτύχουν μεγαλειτέραν σύνταξιν, ὅταν μετὰ δύο ἢ τρία ἔτη ἀποκτήσουν τὸ πρὸς τοῦτο δικαίωμα.

Ἴδὲ δὲ ἀποτέλεσμα; Παραλυσία τῆς ὑπηρεσίας, ὡς ἐκ τῆς ἀπογοητεύσεως τῶν παραγκωνιζομένων ὑπαλλήλων, ὄχι σπανίως δὲ καὶ ἀδικήματα.

Διότι καὶ τοῦτο δύναται νὰ συμβῇ· δύο ὑπάλληλοι νὰ εἰσέλθουν συγχρόνως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν· ὁ Α, εὐφυῆς καὶ δραστήριος, προάγεται κανονικῶς, αὐξάνει ἢ μισθοδοσία του, καὶ συνεπῶς καὶ αἱ λόγῳ συντάξεως κρατήσεις ἐπὶ μίαν εἰκοσαετίαν. Καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ὁ Β ἔμεινε στάσιμος ἢ ἐλάχιστα προήχθη· ἡ μισθοδοσία του δὲν γῆξῃσεν οὐσιωδῶς καὶ αἱ λόγῳ συντάξεως κρατήσεις τοῦ ὑπαλλήλου τούτου εἶναι κατὰ πολὺ μικρότεραι τῶν κρατήσεων τοῦ Α. Ἀπὸ τοῦ 20^{ου} ἔτους μέχρι τοῦ 25^{ου} ἔτους τῆς ὑπηρεσίας ὁ Β κατῴρωσε νὰ προαχθῇ εἰς θέσιν μὲ μισθὸν διπλάσιον τοῦ Α.

Ὅποιον τὸ ἀποτέλεσμα; Ἡ σύνταξις τοῦ Β θὰ εἶναι διπλάσια τῆς τοῦ Α, μολονότι αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ τελευταίου τούτου πρὸς τὸ Κράτος ἦσαν διπλάσιαι τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Β, ἀφοῦ αἱ λόγῳ ἰσυντάξεως κρατήσεως τοῦ Α εἶναι διπλάσιαι τῶν τοῦ Β, αἱ δὲ παρεχόμεναι ὑπηρεσίαι εἶναι προφανῶς ἀνάλογοι τοῦ συνόλου τῶν μισθῶν ἢ τῶν κρατήσεων ἑνὸς ἐκάστου.

• *

Ἄλλὰ καὶ ἡ διάταξις τοῦ Νόμου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ὑπάλληλος δικαιούται πρὸς σύνταξιν ἐὰν μετὰ 25ετῆ ὑπηρεσίαν ἀπολυθῇ, ἔστι καὶ ἂν δὲν συνεπλήρωσε τὸ 60^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἐνέχει τι τὸ παράδοξον, διὰ τὸ μὴ εἶπω τὸ παράλογον διότι, διὰ τῆς τιαύτης διατάξεως, ἡ πολιτεία φαίνεται σκοποῦσα τὴν βράβευσιν τῆς ἀνικανότητος καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν ἱκανῶν.

Διατί θὰ ἀπολυθῇ ὁ ὑπάλληλος ὁ συμπληρώσας ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ 25ετίαν; Δι' ἀνεπάρκειαν προφανῶς ἐκτὸς ἐὰν ὑποτεθῇ, ὅτι διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ὁ Νόμος ἠθέλησε νὰ διευκολύνῃ τοὺς ἀσυνειδήτους ἐκείνους προϊσταμένους τῶν ὑπηρεσιῶν, ὅσοι, ὀχυρούμενοι ὀπισθεν αὐτοῦ, ἀπομακρύνουν πολλάκις τῆς ὑπηρεσίας ὑπαλλήλους ἱκανούς, διὰ τὸ διευκολύνουν προβιθασίμους τινας, ἢ νέους διορισμούς, μετὰ τὴν ἐπιφύλαξιν τοῦ ἀναδιορισμοῦ τοῦ συνταξιούχου. Διότι βλέπω εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ 1907 ἐπαναδιορισθέντας 39 συνταξιούχους.

Ἄλλὰ διὰ τῆς ἀπολύσεώς του, μετὰ 25ετῆ ὑπηρεσίαν εἰς ἡλικίαν 45 ἐτῶν λ. χ., ὁ ἀνεπαρκὴς ὑπάλληλος γίνεται συνταξιούχος, δικαιούμενος νὰ λαμβάνῃ ἑτησίως τὸ ἡμισυ τοῦ μέσου ὄρου τῆς μισθοδοσίας τῶν ἑξ τελευταίων ἐτῶν. Ἄν ὁ ἐτήσιος μισθὸς του ἦτο 5.000 δρ. ἡ ἑτησία σύνταξις ἀνέρχεται εἰς 2.500. Ὁ συνταξιούχος παρουσιάζεται εἰς προεξοφλητικὴν Τράπεζαν καὶ ἐκχωρεῖ τὴν σύνταξιν του ἀντὶ κεφαλαίου καταβαλλομένου εἰς αὐτὸν ἀμέσως καὶ ἐφάπαξ. Πῶς ποῖον ποσὸν ἀνέρχεται τὸ κεφάλαιον τοῦτο; Ὁ ἐκχωρῶν τὴν σύνταξιν του θὰ λάβῃ παρὰ τῆς Τραπεζῆς 27.800 δραχμὰς (ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ τόκος τοῦ κεφαλαίου εἶναι 5 %). Ἐν τούτοις ὁ ἱκανὸς ὑπάλληλος, χρήσι-

μος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, παραμένει (μετὰ τὸν αὐτὸν ἂς ὑποθέσωμεν μισθὸν τῶν 5.000 δρ. διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς συγκρίσεως) ἐργαζόμενος ἐπὶ 15 ἀκόμῃ ἔτη, μέχρις ὅτου συμπλήρωσῃ τὸ 60^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας του· κατ' ἔτος δὲ κρατοῦνται ἐκ τοῦ μισθοῦ τοῦ 450 δραχμὰς λόγῳ τῆς συντάξεως, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τέλους λαμβάνει, μετὰ 40ετῆ ὑπηρεσίαν, ἴσην πρὸς τὰ $\frac{1}{5}$ τοῦ μισθοῦ του, ἢτοι 4.000 δρ. Φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι ὁ ἱκανὸς ὑπάλληλος ἀμείβεται περισσότερο τοῦ ἀνικάνου, ἀφοῦ ἡ σύνταξις του εἶναι κατὰ 60 % ἀνωτέρα.

Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω· διότι ὑποθέσατε, ὅτι παρουσιάζεται καὶ οὗτος εἰς τὴν προεξοφλητικὴν Τράπεζαν, ἐκχωρεῖ τὴν σύνταξιν του καὶ ἀντ' αὐτῆς λαμβάνει ἐφάπαξ τὸ ἰσοτίμιον εἰς κεφάλαιον. Πόσον θὰ εἶναι τὸ κεφάλαιον τοῦτο; Κατὰ 60 % ἀνώτερον τοῦ κεφαλαίου, τὸ ὅποion ἔλαβεν ὁ πρῶτος, θὰ εἶπη τις. Καὶ ὅμως ὅχι· ὁ ἐξηκοντούτης συνταξιούχος θὰ λάβῃ μόνον 33.760 δρ., διότι ἡ ἐκχωρουμένη σύνταξις μιᾶς δραχμῆς, διὰ τὸν 45ετῆ ὑπάλληλον ἔχει ἄμεσον ἀξίαν 11^{ος}, 13, ἐνῶ ἡ αὐτὴ σύνταξις μιᾶς δραχμῆς διὰ τὸν 60ετῆ ὑπάλληλον ἀξίζει μόνον 8^{ος}, 14.

Ἀπομένει οὕτως ὑπὲρ τοῦ ἱκανοῦ ὑπαλλήλου διαφορὰ 6.000 δρ., ἀλλὰ καὶ αὕτη εἶναι φαινομενικὴ· διότι ὁ ἀνικανὸς ὑπάλληλος ἔλαβεν ὡς ἀντίτιμον τῆς συντάξεώς του 27.800 δραχμὰς πρὸ 15ετίας· αὗται δέ, ἀνατοκιζόμεναι πρὸς 5 % ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, θύνανται νὰ αὐξηθοῦν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς 15ετίας εἰς 57.800 δρ., τὰς ὁποίας ὁ ἀνικανὸς ὑπάλληλος κατέχει εἰς τὸ 60^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀντὶ τῶν 33.600, ὅσας λαμβάνει παρὰ τῆς Τραπεζῆς κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ὡς ἀντίτιμον τῆς ἐκχωρουμένης συντάξεώς του, ὁ ἱκανὸς ὑπάλληλος.

Ἄλλὰ καὶ μὴ λησμονῶμεν, ὅτι, ἀφ' ἧς ἐπαύθη ὁ ἀνικανὸς ὑπάλληλος, ἐξηκολούθησεν ὁ παραμένων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, ὁ ἱκανός, ὑποχρεούμενος νὰ καταθέτῃ ἑτησίως καὶ ἐπὶ δεκαπενταετίαν 8λην 450 δραχμὰς εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον λόγῳ συντάξεως. Αὗται ἀνατοκιζόμεναι, ἀποτελοῦν εἰς τὸ τέλος τῆς 15ετίας κεφάλαιον 9.600 δρ., τὸ ὅποion πρέπει νὰ ἀφαιρέσωμεν ἐκ τῶν 33.600 δρ. τοῦ ἰσοτίμου τῆς συντάξεώς του. Τοῦτο δὲ τὸ ἐξ 24.000 δρ. ὑπόλοιπον πρέπει νὰ συγκρίνωμεν πρὸς τὰς 57.800

δρ. διὰ νὰ ἴδωμεν ἂν ὁ ἀνίκανος ὑπάλληλος, ποριζόμενος κατὰ τὸ 60^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας του κεφάλαιον 57.800 δρ., ὡς ἰσότιμον τῆς συντάξεώς του, ἀμείβεται περισσότερο τοῦ ἱκανοῦ, ποριζομένου, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἡλικίαν, κεφάλαιον 24.000 μόνον δραχμῶν.

Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἀρκεῖ νὰ καταδείξῃ ὅτι ἡ πολιτεία, παρέχουσα τὴν αὐτὴν σύνταξιν εἰς δύο ὑπαλλήλους ὑπηρετήσαντας ἴσα χρονικὰ διαστήματα μὲ ἴσους μισθοὺς (καὶ παρασχόντας συνεπῶς τὰς αὐτὰς εἰς τὸ Κράτος ὑπηρεσίας), ἐγκαταλείποντας ὁμῶς τὴν ὑπηρεσίαν εἰς διάφορον ἡλικίαν, δὲν τοὺς ἀνταμείβει, ὡς ὀφείλει, ἐξ ἴσου. Διότι, ἐπαναλαμβάνομεν, σύνταξις 1.000 δρ. ἑτησίως λ. χ., παρεχομένη εἰς ὑπάλληλον 50ετῆ, ἔχει ἄμεσον ἀξίαν 10.400 δραχμῶν, ἐνῆ ἡ αὐτὴ σύνταξις παρεχομένη εἰς ὑπάλληλον 65ετῆ ἀξίζει μόνον 7.400 δραχμῶν.

*

Τὰ ὡς ἄνω ἄτοκα παρουσιάζονται μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους εἶναι μόνιμοι μεγεθύνονται δὲ καὶ πολλαπλασιάζονται ταῦτα μὲ τὸ παρ' ἡμῶν κρατοῦν σύστημα τῆς διηνεκοῦς ἀλλαγῆς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, δι' οὗ καταρθίσαμεν ὥστε, ἀντὶ νὰ ἔχωμεν ἓνα ὑπάλληλον ὑπηρετοῦντα ἐπὶ 40 ἔτη καὶ λαμβάνοντα ὡς σύνταξιν τὰ $\frac{1}{6}$ τοῦ μισθοῦ του, νὰ ἔχωμεν 2 ὑπαλλήλους ὑπηρετοῦντας ἀνὰ 20 ἔτη ἕκαστος καὶ λαμβάνοντας ἑμῶς σύνταξιν ἴσην πρὸς δλοκλήρον τὸν μισθὸν των.

Ἄλλ' αὐτε ἔφθασεν ἀκόμη εἰς τὴν κανονικὴν αὐτῆς λειτουργίαν ἡ ὑπηρεσία τῶν συντάξεων, ὥστε νὰ υποθέσωμεν, ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Κράτους πληρωνόμενον ἑτησίως ποσὸν δὲν θὰ ἀυξήσῃ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ νὰ μὴ δύναται ἴσως ἡ πολιτεία νὰ ἐκπληρώσῃ ἀνελλιπῶς τὴν πρὸς τοὺς συνταξιούχους ὑπαλλήλους ὑποχρέωσίν της.

Τοιαύτας τιμὰς ἀνησυχίας ἐμπνέει τοῦλάχιστον ἡ μελέτη τοῦ παρατιθεμένου ἐνταῦθα πίνακος, ἐν ᾗ ἀναγράφονται, ληφθέντες ἐκ τῶν προϋπολογισμῶν τοῦ Κράτους, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπαλλήλων καὶ οἱ συντάξιμοι μισθοὶ κατὰ τὰ ἔτη 1886 καὶ 1907.

Υπηρεσία	1907		1886	
	Υπαλλ.	Μισθοί	Υπαλλ.	Μισθοί
Βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων	20	55,980	20	55,980
Υπουργεῖον Ὀικονομικῶν	1,210	2,187,391	871	1,866,500
" Στρατιωτικῶν (πολιτ. ὑπιάλλ.)	33	73,080	106	181,320
" Ναυτικῶν	16	59,700	78	119,520
Ταμεῖον Φάρον	13	21,900	—	—
Υπουργεῖον Ἐξωτερικῶν	172	1,102,200	141	760,240
" Δικαιοσύνης	1,277	2,621,120	1,138	2,150,080
" Ἐσωτερικῶν	1,267	2,576,400	1,030	1,700,000
" Παιδείας	1,135	3,680,228	752	1,868,720
Ἐν ὅλῳ ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ	5,443	12,374,099	4,136	8,502,360
Ἰδιουκλήρητα Γυμνάσια καὶ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα	117	358,524	—	300,000
Δημοδιδασκαλοὶ καὶ Δημοδιδασκαλεῖα	2,653	3,627,960	—	1,800,000
Ἐν Συνόλῳ	8,213	16,360,583	—	9,602,360

Ἢὰν λάθωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν μέχρι πρὸ μικροῦ ἰσχύουσαν διάταξιν τοῦ Νόμου, καθ' ἣν, μετὰ 20ετῆ ὑπηρεσίαν, ὁ ὑπάλληλος παύομενος ἀπέκτα τὸ πρὸς σύνταξιν δικαίωμα, δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν, ὅτι τὰ 3.034.822 δρ. ὅσας πληρώνομεν σήμερον εἰς τοὺς συνταξιούχους πολιτικούς ὑπαλλήλους, ἔχουν ἀναλογίαν πρὸς τοὺς κατὰ τὸ 1886 πληρωνομένους συνταξίμους μισθοὺς ἐκ δρ. 9.600.000, οἷαν ἀναλογίαν θὰ ἔχουν αἱ συντάξεις ὅσαι θὰ πληρώνονται μετὰ 25ετίαν πρὸς τοὺς σημερινοὺς συνταξίμους μισθοὺς ἐκ 16.360.000 δρ. Ἀπλοῦς πολλαπλασιασμοῦ μᾶς δεικνύει ὅτι αἱ συντάξεις τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων θὰ ὑπερβαίνουν τότε τὰ 6.000.000 δρ.

Τοῦτο ἄλλως ἐπιβεβαιοῖ καὶ τὸ παρελθόν, ὡς δεικνύουν οἱ κάτωθι ἀριθμοὶ (ληφθέντες καὶ οὗτοι ἐκ τῶν προϋπολογισμῶν τοῦ Κράτους), καθ' οὓς ἐπληρώθησαν συντάξεις:

Κατὰ τὸ ἔτος	1881	1896	1907
Εἰς πολιτικούς ὑπαλλήλους	1,450,000	2,415,000	3,635,000
Εἰς στρατιωτικοὺς καὶ ναυτικοὺς	1,527,000	2,394,000	3,240,000
Εἰς διαφόρους	135,000	152,000	229,000
Ἰσὺ ἐν ὅλῳ	3,112,000	4,961,000	7,104,000

Ἡ παρατηρησμένη αὕτη αὐξήσις θὰ ἐξακολουθήσῃ δυστυχῶς ἐπὶ πολὺ ἀκόμη ὑπολογισμοὶ δὲ προσεγγίζοντες μεγάλως εἰς τὴν ἀλήθειαν ἀποδεικνύουν, ὅτι, μετὰ μίαν εἰκοσαετίαν, τὸ βᾶρος τῶν συντάξεων ἐν γένει δὲν θὰ εἶναι κατώτερον τῶν 12.000.000 δρ., ἐὰν δὲν ληφθῶν ἀπὸ τοῦδε μέτρα ἐπιβαλλόμενα πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Δημοσίου, ἀλλὰ κυρίως πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶν τῶν συνταξιούχων.

ΓΝΩΜΑΙ ΤΟΥ ΡΩΣΚΙΝ

Ἡ καλλιτέρα προσευχή εἰς τὴν ἀρχὴν μιᾶς ἡμέρας εἶναι νὰ μὴ χάσωμεν τὰς στιγμὰς τῆς· ἡ καλλιτέρα ἐπιτραπέζιος προσευχή εἶναι ἡ συναίσθησις ὅτι ἐκερδήσαμεν τιμίως τὸν ἄρτον μας.

*

Πιστεύω ὅτι, ἂν αἱ ἀνώτεροι κοινωνικαὶ τάξεις ἐπροσπάθουν μετ' ἐπιμονῆς νὰ ἐπιδιώξουν τὴν σωματικὴν ἀσκησιν — ὄχι, καθὼς τώρα, πρὸς διασκέδασιν, ἀλλὰ πρὸς ὠφέλιμον ἐργασίαν, ἡ προσπάθειά των νὰ ἐπέφερον ἀνυπολόγιστον κέρδος καὶ ὡς πρὸς τὴν υἰεὶαν καὶ ὡς πρὸς τὴν εὐτυχείαν των.

*

Αἱ ἀπολαύσεις τοῦ κόσμου ὄλου εἶναι ἰδικαί σας. Ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον διὰ νὰ εὕρισκῃ εὐχαρίστησιν μεταχειριζόμενος τὰς αἰσθήσεις καὶ τὸ λογικόν του. Ἀλλὰ τὸ ἀνόητον αὐτὸ πλάσμα προσπαθεῖ πάντοτε νὰ ζῇ χωρὶς νὰ βλέπῃ τίποτε, χωρὶς νὰ συλλογίζεται τίποτε, χωρὶς νὰ κάμνῃ τίποτε, καὶ τοιοῦτοτρόπως καθίσταται ὄχι μόνον θηρίον, ἀλλὰ καὶ τὸ δυστυχέστερον ὄλων τῶν θηρίων.

*

Ἡ Ἐλευθερία εἶναι τὸ πλεόν ἀπατηλὸν ἐξ ὅλων τῶν φαντασμάτων. Καὶ ἡ ἀμυδροτέρα ἀκτίς φρονήσεως ἀρκεῖ διὰ νὰ μιᾶς δελεῖσθαι ἀσφαλῶς ὅτι εἶναι ἀδύνατος ὄχι μόνον ἡ ἀπόκτησις τῆς Ἐλευθερίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπαρξίς τῆς ἐν γένει. Δὲν ὑπάρχει τοιοῦτον πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον καὶ οὔτε ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ποτέ. Ἡ ἀστρα δὲν τὴν ἔχουν. Ἡ γῆ δὲν τὴν ἔχει. Καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἔχομεν ἐμπρὸς μας τὴν σκιάν καὶ τὴν γοητελίαν τῆς Ἐλευθερίας μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ὑποφέρωμεν θεινῶς.

*

Ὅστις εἰς τὸν καθημερινὸν τοῦ βίου συνηθίζει νὰ ἐπιζητῇ εἰς πᾶν ὅ,τι βλέπει τὴν ἀγνήν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, αὐτὸς βλέπει καὶ μετὰ τὴν ψυχὴν του τὰ γεγονότα ὑπὸ τὸν εὐγενέστερον συνδυασμὸν αὐτῶν. Καὶ ὅστις πάλιν ζητεῖ μὴδαιμνότητας καὶ ψεύδη, αὐτὸς βλέπει καὶ εἰς τὰ ὄνειρά του ψεύδη καὶ μὴδαιμνότητας.

Μετάφρασις Θ. Φ.

Ὁ Λέων Φραππιέ (Léon Frappié), ἐκ τῶν συγχρόνων Γάλλων διηγηματογράφων, ἀρέσκειται ἰδίως εἰς τὴν περιγραφὴν σκηνῶν τοῦ σχολικοῦ βίου καὶ συνήθη πρόσωπα τῶν ἔργων του εἶναι παιδιὰ καὶ διδάσκαλοι. Ἐν ἐκ τῶν μυθιστορημάτων του «Τὸ Μηπιαγωγεῖον» (La Maternelle) ἀβραβεύθη πρὸ διετίας ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Γκογκούρ. Τὸ κάτωθι δημοσιευόμενον διήγημά του Μανὰ ἐλήφθη ἐκ νεωτάτου τόμου του, ἐπιγραφομένου «L'Écolière».

Σ. τ. Σ.

ΜΑΝΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ ΛΕΟΝΤΟΣ ΦΡΑΠΠΙΕ

Ἡ Μανὰ ἦτο σκύλλα γένους περακατινοῦ. Ἴδουντρόφευε τοὺς γύφτους ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ γάμου των καὶ πρὶν ἀποκτήσουν τὰ τέσσαρα τέκνα των, τῶν ὁποίων τὸ μεγαλύτερον ἦτο τώρα ἑπτὰ ἐτῶν. Ἀπετέλει μέρος τῆς οἰκογενείας. Οἱ γύφτοι τὴν εἶχαν ὡς συγγενῆ παιχίην. Ἦν ἐπεριποιούντο καὶ τὴν ἐκακομεταχειρίζοντο, τὴν ὕβριζαν καὶ τὴν ἐσυμβουλεύοντο.

— Νὰ πάρωμεν αὐτὸν τὸν δρόμον, Μανὰ; τὴν ἠρώτων με σοβαρότητα.

Καὶ ἐκείνη ἔλεγε τὴν γνώμην τῆς· ἐγαύγιζεν, ὅταν ἦτο σύμφωνος, ἐγύριζε τὴν κεφαλὴν μετὰ δυσαρέσκειαν, ὅταν δὲν συγκατένευεν, ἀναλόγως τῶν ἀποκρύφων πληροφοριῶν, ὅσας ἐμυρρίζετο εἰς τὸν ἀέρα.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο, ὅτι ἂν δὲν ἐπωλοῦντο τὰ κόσκινα καὶ τὰ καλάθιά των, ἐξεθύμαιναν εἰς τὴν σκύλλαν. — Αὐτὴ ἡ ἀνόητη τὰ πταίει!

Καὶ τὰ οἰκογενειακὰ μαλλώματα ἐτελείωναν πάντοτε εἰς τὴν ῥάχην τῆς. Πιστὴ εἰς τὸ καθήκον καὶ ὑπέρμαχος τῆς εἰρήνης, ἐχώνετο ὡσάν ἐπίτηδες μεταξὺ τοῦ ἀνδρογύνου καὶ ἐδέχετο αὐτὴ ἐπὶ τέλος τὰ λακτίσματα, ὅσα ἦσαν ἀπαραίτητα διὰ τὴν συζυγικὴν συμφιλίωσιν.

Φύλαξ φοβερός, ήτο αξία ν' αντιταχθῆ νικηφόρως ἐναντίον ομάδος ἀνθρήπων. Ὡς προσφιλέστερον ἔργον της εἶχε νὰ ἐπιβλέπη καὶ νὰ προστατεύῃ τὰ παιδία. Καὶ ὄχι μόνον τὰ ἐφρόντιζεν, ἀλλ' ἄφινε καὶ νὰ παίζουσι μαζί της καὶ νὰ τὴν βασανίζουσι. — Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν παιδία νὰ παίζουσι μὲ ζῆλον ἂν δὲν τὸ τυραννοῦν. Εἰς ἕλα αὐτὰ ἡ ἀφοσίωσις της εἶχε κἄτι τὸ ἀνθρήπινον.

Μίαν φορὰν τὸ ἔτος ἐγένετο καὶ αὐτὴ μήτηρ. Ὅταν ἐπαιρναν τὰ μικρά της διὰ νὰ τὰ πωλήσουσι, ἐπήγαινε καὶ ἔκλαιε παράμερα καὶ ἤσυχα. Ἐπὶ ἑβδομάδας ἔπαιζεν, εἰργάζετο, ὑπέφερε μὲ τὴν ἰδίαν ἀφοσίωσιν καθὼς πάντοτε, ἀλλ' εἰς τὸ βλέμμα της διεκρίνετο μία λύπη βαθεῖα καὶ ἀπαρηγόρητος.

Ἐκεῖνο τὸ ἔτος, τὴν ἀνοιξίν, βροχαὶ ἀδιάκοποι ἔφεραν εἰς ἀπελπισίαν τοὺς σκηνίτας.

Τὰ καλάθια καὶ τὰ κόσκινα ἔμεναν ἀπώλητα, τὰ παιδία ἐζητιάνευαν χωρὶς ἀποτέλεσμα, εἰς τὰ χωράφια δὲν εὕρισκαν ἀκόμη τίποτε νὰ σταχολογήσουσι. Ἡ Μανὰ ἐθύζαινε τὰ μικρά της.

Ἐξαφνα ἐπρόβαλεν ἀπὸ μακρὰν κυνηγός. Ἦτο εὐθυμὸς καὶ ῥοδοκόκκινος. Τὸ ἀνάστημά του ὑψηλόν. Τὰ σκέλη μακρά, τυλιγμένα ἕως τὰ γόνατα μὲ δερματίνης περικνημιδῆς. Μὲ τὸ κυνηγετικὸν του ἔνδυμα καὶ κοκκινογέννης εἶχε κἄτι τὸ διαβολικόν.

Ἡ Μανὰ ἦτο δεμένῃ μὲ χονδρὴν ἀλυσίδαν εἰς ἓν δένδρον καὶ τὰ μικρά της ἔπαιζαν τριγύρω της. Ἰμμούγγρισεν, ἄμα ἐπλησίασεν ὁ κυνηγός, ὁ ὅποιος ἐπεριπάτει καὶ ἐσφύριζεν ἀμέριμος.

Ἐξαφνίσθη καὶ ἐστάθη. Ἰστράφη καὶ παρετήρει τὸ ἀγριευμένον ζῆλον καὶ τὰ μικρά του.

Ὡσὰν νὰ τοῦ ἦλθεν ἐξαφνικὴ ἰδέα ἐγέλασε καὶ εἶπε :

— Αἶ τοῦ λόγου σου πόσον τὰ σκυλλάκια; Ἄπὸ δέκα δραχμῆς; Καλὰ. Ἄκουσε· θέλω νὰ δοκιμάσω κἄτι περιεργὸν τὸ εἶδα ἀλλοῦ εἰς μίαν πανήγυριν· ἦλλα νὰ τουφεκίσω τὰ μικρά ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια τῆς σκύλλας. — Στάσου. Ἔχεις ὅ,τι χρειάζεται. Θὰ κλείσωμεν τὰ σκυλλάκια εἰς αὐτὸ τὸ «καφάσι», καὶ θὰ τὸ βάλλῃς τόσον κοντὰ εἰς τὴν σκύλλαν, ὥστε, ὅσον καὶ ἂν τεντίωση τὴν ἀλυσίδαν της, ν' ἀπέχη ἕως μίαν σπιθαμὴν. Νά, διὰ τὰ τέσσαρα σκυλλάκια, ἀντὶ νὰ σοῦ δώσω σαράντα δραχμῆς, σοῦ δίδω ὅ,τι ἔχω ἐπάνω μου· δύο εἰκοσιπεντάρικα.

Οἱ γύφτοι, ἀπὸ τὸν πατέρα ἕως τὸ μικρότερον παιδί, ἤκουσαν μὲ φρίκην τὴν πρότασιν. Ἦν ὥραν ἐκείνην ἠσθάνθησαν πόση ἦτο ἡ ἀγάπη των διὰ τὴν σκύλλαν. Καὶ ἡ Μανὰ ἐμουρμούριζεν ἀνήσυχος, ὡς νὰ ἐμάντευε τὸν κίνδυνον ἀπὸ τὴν ἔκφρασιν τῶν φυσιογνωμιῶν.

Ὁ κυνηγὸς ἦτο ἰδιότροπος ἀνθρώπος· ἡ ἀντίστασις ἔκαμνε πλέον ἐπιθυμητὴν τὴν ἀπόλαυσιν τῆς διασκεδάσεως. Ἐπέισμωσεν. Ἡ οἰκογένεια τοῦ γύφτου εὕρισκετο εἰς τοιαύτην ἀνάγκην, ὥστε ἐπὶ τέλους ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν του.

Ἄλλ' ὁ κυνηγὸς ἔκαμε τὸ λάθος νὰ μὴ προσέξῃ, πόσον πονηρὰν ἔκφρασιν εἶχεν ὁ γύφτος, ἐνῶ ἐλάμβανε τὰ δύο χαρτονομίσματα.

Ἀφοῦ εἶδαν μὲ προσοχὴν ἂν εἶνε καλὰ δεμένῃ ἡ σκύλλα, ἔκλεισαν τὰ μικρά εἰς τὸ κλωβίον, τὸ ὅποιον εἶχε χρησιμεύσει δι' ὄρνιθας.

Ἡ σκύλλα ἀγρίευσε καὶ ὠρμησεν ὅσον τὴν ἀφινεν ἡ ἀλυσίδα. Ὅλιγον ἔλειπε διὰ νὰ φθάσῃ τὰ κλεισμένα μικρά της.

Ἡ γύφτισσα ἐχώθη εἰς τὴν καλύβην διὰ νὰ μὴ βλέπη καὶ νὰ μὴ ἀκούῃ.

Ὁ κυνηγὸς ἐσήκωσε τὸ ἔπλον του.

— Στάσου, στάσου! ἐφύναξεν ὁ γύφτος.

Καὶ ἐπλησίασε τὰ γυφτόπουλά του, μαζευμένα παρέκει. Χωρὶς νὰ εἰπῆ λέξιν ἤρπασε τὸν πρωτότοκόν του, τὸν ἔσυρε πρὸς τὴν καλύβην καὶ τὸν ἔδεσε χειροπόδαρα. Τὸ μέτρον ἦτο φρόνιμον, διότι ὁ μικρὸς ἔσφιγγεν εἰς τὰς παλάμας του μεγάλας πέτρας καὶ ἤξευρε πῶς νὰ τὰς μεταχειρίζεται.

Τὸ φονικὸν παρετάθη ἐπὶ πολὺ. Ὁ κυνηγὸς ἤθελε νὰ σκοπεύῃ ἀπὸ μακρὰν καὶ πολλαὶ βολαὶ ἀπετύγχαναν, ἐνῶ τὰ σκυλλάκια τρομαγμένα ἐσάλευαν καὶ ἐφύναζαν τὴν μητέρα των.

Τὰ φυσίγγια του ἐτελείωναν καὶ οἱ γύφτοι ἤρχισαν νὰ ἐλπίζουν ὅτι ἴσως γλυτίσῃ ἐν τοῦλάχιστον. Ἀλλὰ μὲ τὸ τελευταῖον του φυσίγγιον ἐσχότισε καὶ τὸ τελευταῖον σκυλλάκι.

Τὸ θέαμα τῆς Μανᾶς ἦτο τρομακτικῶς ὥραλον. Μὲ τὰς τρίχας ὠρθημένας, ἀφρισμένη, ἐν ὅσῃ ὁ κυνηγὸς ἐπυροβόλει, αὐτὴ ἐξέπεριπε κραυγὰς, ῥόγγους, ὀλολυγμούς, ὡσὰν νὰ ἐξεφράζετο μὲ ἀνθρωπίνην γλῶσσαν, καὶ εἶχεν ἀκόμη ἀνθρωπίνην ἔκφρασιν εἰς τὰ κλαμένα μάτια της, εἰς τὸ τρεμούλιασμα τῶν σιαγόνων της.

Ἐκείνη ἀπελπισμένη καὶ ἔξω φρενῶν δὲν θὰ ἐπροφέροντο μὲ περισσότερον πάθος αἱ λέξεις :

— Μή, μή! Στάσου!... Ἔλεος!...

Ἐπειτα ἤρχισε τινάγματα μανιῶδη, πηδῆματα τυφλά, ὡς νὰ ἤθελε νὰ καταστρέψῃ τὰ πάντα, ἔστι καὶ νὰ σκοτιῶθῃ, ἀλλὰ νὰ φθάσῃ τὸν ἐχθρὸν τῆς. Καὶ τέλος οὐρλιάσματα ἀπαίσια, τὰ ὅποια ἤκούοντο ἕως τὰ πέρατα τῶν ἀγρῶν, καὶ τόσον σπαρακτικά, ὥστε ἡ γύφτισσα καὶ τὰ γυφτόπουλα ἐπανελάμβαναν καὶ ἐκείνα τὴν κραυγὴν τοῦ πόνου, ὡς νὰ ἐξερριζιώνοντο τὰ σπλάγχνα τιν.

— Τί λαμπρὸν ζῆον! Ἴγρις, λέαινα!... εἶπεν ὁ κυνηγός, ἀφοῦ ἐκρέμασε τὸ ὄπλον εἰς τὸν ὠμὸν του.

— Σοῦ φαίνεται! ἀπήντησεν εἰρωνικῶς ὁ γύφτος. "Ὅπως καὶ ἂν εἶναι, τοῦ λόγου σου ἐτελείωσες." Ἐκαίμα ἔτι ἐσημειώσαμεν. Ἐἴμεθα ἔξωφλημένοι.

Ἐσταμάτησεν ὀλίγον καὶ ἐπανέλαβε ψυχρά, ψυχρά :

— Λοιπὸν, τὸ καλὸν ποῦ σοῦ θέλω τώρα, νὰ τὸ στρήψῃς. Θὰ λύσω τὴν σκύλλαν. Δικαίωμά μου εἶναι.

Ὁ κυνηγὸς ἀνετινάχθη κάτωχρος καὶ ἐτραύλισε μὲ τρόμον :

— Τί; τί; Βοήθεια! Αὐτὸ εἶναι προδοσία.

Μὲ παραζαλισμένα βλέμματα ἀνεξήτει καταφύγιον ὀλόγουρά του. Ἴχνος κατοικίας δὲν ἐφαίνετο εἰς τὸν ὀρίζοντα. Ἀνεσήκωνε σπασμωδικῶς τοὺς πόδας του, ὡς νὰ ἐπάτει εἰς πυριωμένον χῶμα καὶ μὲ τὰς χεῖρας ἐψηλάφα τὸν κόλπον του, μολονότι ἐγνώριζεν ὅτι δὲν τοῦ ἔμεναν οὔτε χρήματα οὔτε φυσίγγια.

— Νά... σοῦ δώσω ὀμόλογον... ἑκατὸν δραχμῶν... χιλιάς δραχμῶν...

— "Ὅχι, ἀπήντησεν ὁ γύφτος ἀμετάπειστος. Ἦλθε καὶ ἡ ἰδική μου σειρά τώρα νὰ μὴν ἀλλάξω γνώμην.

Ἡ Μανὰ ἐτεντώνετο, ὅσον τὴν ἄφινεν ἡ ἀλυσίδα τῆς, καὶ ἡ φωνή τῆς ἐμαρτύρει ἀνυπομονησίαν ἐκδικήσεως.

Ὁ κυνηγὸς ἐστρηφογύριζεν, ἐξερριζίωνε τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του, ἔκαμνεν ὡς νὰ ἤθελε νὰ κρεμασθῇ ἐπάνω εἰς τὸν γύφτον.

Ἐκεῖνος εἶπεν ἀποφασιστικά :

— "Ἄκουσε λοιπὸν: Μόνον αὐτὴν τὴν χάριν ἠμποροῦν νὰ σοῦ κάμω. Σ' ἀφίνω νὰ τρέξῃς ἕως τετρακόσια βήματα: νὰ, ἐκεῖ ὅπου γυρίζει ὁ δρόμος. Ἀλλὰ νὰ τρέχῃς καλά. Ἰκατάλαθε; Νὰ τρέχῃς καλά! Φθάνουν τὰ λόγια: ἐμπρός!

Ὁ κυνηγὸς ἐνόησεν ὅτι δὲν εἶχε καιρὸν διὰ χάσιμον." Ἐρριψε τελευταῖον βλέμμα εἰς τὸ ἀφρισμένον ζῆον, καὶ ἤρχισε νὰ φεύγῃ ὡς τρελλός.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ γύρισμα τοῦ δρόμου· ἡ Μανὰ ἐλευθέρα πλέον ἐχύθη κατόπιν του μὲ πηδῆματα τεράστια.

Οἱ γύφται ἔδλεπαν νὰ ὀλιγοστεύῃ ὀλονὲν τὸ διάστημα μεταξὺ τῆς σκύλλας καὶ τοῦ κυνηγοῦ καὶ ἤκουαν τὴν φοδερὰν φωνὴν τοῦ ζῆου νὰ γίνεται ὀξυτέρα, ἀγριωτέρα, καλλιῶς τοῦ κυνηγετικοῦ σκύλλου, ἔταν πλησιάζῃ τὸ θήραμα.

Ὁ κυνηγὸς ἠσθάνετο ὅτι ἡ σκύλλα τὸν φθάνει, ὅτι εἶναι χαμένος.

Τότε, ἐνῶ ἔτρεχεν, ἤρχισε νὰ φωνάζῃ καὶ αὐτὸς φωνὰς ζῆου.

Καὶ αἱ φωναὶ του ἦσαν ὡς χρεμετισμὸς πένθιμος, ἀκαταλόγιστος, τόσον φρικιώδης, ὥστε τὸ παιδάκι τῶν ποιμένων, τὸ ὅποιον ἐκάθητο ἐκεῖ καὶ ἐφύλαττε τὰ πρόβατα, ἐτρόμαξεν, ἔτρεξε νὰ σωθῇ καὶ ἀπὸ τὴν παραζάλην του ἐκατρακύλισεν ἀπὸ τὸν δρόμον καὶ ἔπεσεν εἰς ἓνα βαθὺν βάλτον.

Συγχρόνως ἔφθανεν ἡ σκύλλα ὀλίγα μόνον βήματα τὴν ἐχώριζαν ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν τῆς. Ἡ φωνή τῆς ἤλλαξε διὰ μᾶς, ἡ ὀρμή τῆς ἐκόπη καὶ ἐκυλίσθη εἰς τὸ χῶμα, ὡς νὰ ἐπυροβολήθη θανασίμως. Ἀνεσηκίωθη μὲ φωνὴν παραπόνου· ἐμπόδιον ἀνυπέροβητον ἔφρασε τὸν δρόμον τῆς. Ἦπρεπε ν' ἀφήσῃ ἀτιμώρητον τὸν φονέα τῶν τέκνων τῆς, ἔπρεπε! Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προχωρήσῃ, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ σιώσῃ τὸ παιδί...

Ἀμέσως ἐπήδησεν εἰς τὸ νερόν, ἤρπασε τὸ μικρὸν καὶ τὸ ἔφερεν ἔξω εἰς τὰ χόρτα. Ἦὰ λασπωμένα μαλλιά του εἶχαν κολλήσῃ εἰς τὰ μάτια του καὶ ἡ σκύλλα ἤρχισε νὰ γλύφῃ τὸ μέτωπόν του καὶ νὰ τὰ καθαρίζῃ μὲ τὴν γλῶσσάν τῆς. Ἐσυρε μὲ τοὺς ὀδόντας τὰ ἐνδύματά του καὶ, ἀφοῦ τὸ εἶδεν ὀρθιον, ἔρριψε βλέμμα μελαγχολικὸν πρὸς τὸ μέρος, ὅπου εἶχε φύγῃ ὁ κυνηγός, καὶ ἐγύρισε βιαστικῶς εἰς τὴν καλύβην τῶν γύφτων, ταραγμένη δι' ἔσα συνέθησαν, συμμαζευμένη καὶ ταπεινή, μὲ μικροὺς γογγυσμοὺς ἀνθρωπίνης ὀδύνης καὶ ἀνθρωπίνης στοργῆς.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΛΛΑΣ

Ἐδημοσιεύθη τὴν 9 Ἰανουαρίου Β. Διάταγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον εἰσάγεται ἡ διδασκαλία ξένων γλωσσῶν εἰς τὸ Ἑθνικὸν Πανεπιστήμιον. Ἐπὶ τοῦ παρόντος θὰ διδάσκωνται: ἡ Γαλλικὴ, ἡ Ἀγγλικὴ, ἡ Γερμανικὴ, ἡ Ἰταλικὴ καὶ ἡ Τουρκικὴ. Ὡς σπουδασταὶ τῶν γλωσσῶν αὐτῶν δύνανται νὰ ἐγγράφωνται ἔχι μόνον οἱ φοιτηταὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἔχοντες ἀπολυτήριον Γυμνασίου μετὰ δοκιμασίαν ἐνώπιον ἐπιτροπῆς. Ἡ διάρκεια τῶν μαθημάτων ἐκάστης γλώσσης ὁρίζεται τριετής. Ὡς δικαίωμα ἐγγραφῆς διὰ τὴν διδασκαλίαν ἐκάστης γλώσσης θὰ πληρώνωνται ἐτησίως δρ. 10.

— Ἡ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ὀίκος Ὑψλῶν» ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸν παρελθόντα Μάϊον ἐταιρεία πρὸς ἐκπαίδευσιν καὶ προστασίαν τῶν τυφλῶν, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Συλλόγου πρὸς Διάδοσιν Ὀφελίμων Βιβλίων, ἤρχισε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ φιλανθρωποῦ προγράμματός της διὰ τῆς συστάσεως Σχολῆς Ὑψλῶν. Ἡ σχολὴ αὕτη ἐγκατασταθεῖσα εἰς ἰδιωτικὴν οἰκίαν παρὰ τὴν Καλλιθέαν, πλησίον τῶν Ἀθηγῶν, λειτουργεῖ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Δ^{ας} Εἰρήνης Λασκαρίδου, τὴν ὁποῖαν ὁ Σύλλογος εἶχεν ἀποστείλῃ ὡς ὑπότροφον πρὸς σπουδὴν τῶν νεωτάτων μεθόδων τῆς διδασκαλίας τῶν τυφλῶν εἰς Γερμανίαν, Σουηδίαν, Ἀυστρίαν καὶ Ἑλβετίαν. Ὁ «Ὀίκος Ὑψλῶν» διοικεῖται ὑπὸ πενταμελοῦς Ἐφορείας, ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ Σ. Μητροπολίτου Ἀθηγῶν, ὡς προέδρου, τοῦ κ. Σ. Στρέϊτ διοικητοῦ τῆς Ἐθν. Γραπέζης, ὡς ἀντιπροέδρου, τοῦ κ. Κλ. Καλογερῆ κεντρικοῦ ταμίου τοῦ Κράτους ὡς ταμίου, τοῦ κ. Γ. Ἀθανασάκη, ὡς γραμματέως καὶ τοῦ κ. Ἰμ. Δραγούμη ὡς ἐπιμελητοῦ. Τὴν κοσμη-

ταίαν τῶν κήρυκων ἀποτελοῦν αἱ κυραὶ Ἑλένη Ν. Μαυροκορδάτου, Περγυνία Καλλιᾶδου καὶ Ἰουλία Ρ. Στρέϊτ. Αἱ μέχρι τοῦδε εἰσφοραὶ ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοεργοῦ τούτου ἱερήματος μαρτυροῦν, ὅτι κατενοήθη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἡ σκοπιμότης του, τὰ δὲ ὀνόματα τῶν διακοσούντων αὐτὸ ἐγγυῶνται περὶ ταχείας προόδου καὶ πλήρους εὐδοκμηθείσεως.

— Ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ γενομένου λόγου, καὶ διὰ τοῦ τίτου καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς, περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς σκοπευτικῆς ἀσκήσεως τῶν ἐλληνοπαίδων δύνανται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἀνακοινωθείσα πρὸς τὸν Σύλλογον πρὸς Διάδοσιν Ὀφελίμων Βιβλίων πρόθεσις φιλοπάτριδος δημογενοῦς, ὅπως ἱδρῶσθαι ἰδίᾳ δαπάνῃ πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον Ἡρότυπον Σκοπευτικὴν Σχολὴν ἐν Ἀθήναις. Πραγματουμένης τῆς ἱδρύσεως τῆς Σχολῆς ταύτης, θὰ χρησιμοποιηθῶσιν πρὸς ἐναρξιν ἀσκήσεως, τὰ εἰς τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Μουσεῖον τοῦ Συλλόγου δωρηθέντα 10 σχολικὰ ἔπλα μετὰ 70,000 βολῶν ὑπὸ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀποκατεστημένων φιλογενῶν κ. κ. Ἀλεξάνδρου Βόλτου καὶ Πρακλέους Βόλτου.

ΑΓΓΛΙΑ

Τὴν 29 παρελθόντος Ὀκτωβρίου ὁ λόρδος Ρόσβερο ἐνεκρίνασεν ἐπισημῶς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου. Ἡ νέα αὕτη βιβλιοθήκη, ἐγκατασταθεῖσα ἐντὸς τῶν πανεπιστημιακῶν κτιρίων, περιέχει, ἐπὶ τοῦ παρόντος, μόνον 60 χιλιάδας τόμων, ἀλλ' ἐκλεκτοῦ περιεχομένου. Ὁ πυρὴν αὐτῆς ἀποτελεῖται ἐκ τῶν βιβλιοθηκῶν τριῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν: τοῦ ἱστορικοῦ Γρότ, τοῦ μαθηματικοῦ Μόργαν καὶ τοῦ οικονομολόγου Φόξονελ. Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Γρότ ἀποτελεῖται

κυρίως ἐξ Ἑλληνῶν καὶ Λατίνων συγγραμμάτων καὶ ἐξ ἱστορικῶν συγγραμμάτων. Ἐκάστη δὲ τῶν τριῶν ταύτων βιβλιοθηκῶν περιλαμβάνει σπανιτάτας ἐκδόσεις, τῶν ὁποίων κατάλογον ἐδημοσίευσαν οἱ «Καιροὶ» τοῦ Λονδίνου τῆς 23 Ἀυγούστου 1906. Πλὴν ἄλλων εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μόργαν εὑρίσκονται αἱ τέσσαρες πρῶται ἐκδόσεις τοῦ Ἑὐκλείδου.

— Κατὰ τὴν ἐσχάτως δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου ἐκθεσιν τῶν πεπραγμένων τοῦ ἔτους 1905, παρετηρήθη ἐκπληκτικὴ καὶ ἀπότομος ἐλάττωσις τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ ἱεροῦ μαιῶτος. Οὕτως, ἐνῆ κατὰ τὸ 1904 οἱ ἐπισκέπται ἀνῆλθον εἰς 954,441, κατὰ τὸ 1905 περιωρίθησαν εἰς 813,659. Ἀλλ' ἐνῆ παρατηρεῖται ἡ ἐλάττωσις αὕτη εἰς τοὺς ἐπισκέπτας τοῦ κυρίως Βρετανικοῦ Μουσείου, ἐξ ἄλλου ἠβῆσαν οἱ ἐπισκέπται τοῦ ἐν εἶδει παραρτήματος αὐτοῦ Μουσείου τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας, ἧτοι ἀπὸ 470,557 κατὰ τὸ 1904 ἀνῆλθον εἰς 566,313 κατὰ τὸ 1905.

— Κατὰ τὰς ἐφέτος γενομένας βουλευτικὰς ἐκλογὰς εἰς τὸ Ἠνωμένον Βασίλειον, εἰς μὲν τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ὀυαλίαν ἐπὶ 4,880,730 ἐκλογέων οἱ 19,758 ἀνεγράφησαν ὡς ἀγράμματοι, εἰς τὴν Σκωτίαν ἐπὶ 585,891 ἐκλογέων οἱ ἀγράμματοι ἦσαν 2,041, εἰς δὲ τὴν Ἰρλανδίαν 12,510 ἐπὶ 135,282 ψηφισάντων.

— Ἡ Ἱατρικὴ Ἐταιρεία τοῦ Λονδίνου εἰς μίαν τῶν συνεδριάσεων αὐτῆς ἐσχάτως ἐψήφισεν δημοφώνως τὴν ἐξῆς πρότασιν: «Ἡ παροῦσα συνάθροισις ἱατρῶν ἐκφράζει τὴν πεποίθησιν αὐτῆς ὅτι ἡ ὑπερβολὴ ἰσορροπίας εἰς τὰς δόσεις τοῦ Λονδίνου εἶναι σήμερον τσοσῆτη, ὥστε ἀποβάλλει κινδυνώδεστάτη εἰς τὴν ὑγίαν τῶν κατοίκων, καὶ ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ ἀνευ ἀναβολῆς λήψις νομοθετικῶν μέτρων πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀλξάνοντος κακοῦ».

— Ἐἰς τὸ Λονδίνον ἤρχισεν ἀπὸ τοῦδε ἡ μελέτη τῆς ἱδρύσεως τοῦ σταδίου, ὅπου θὰ τελεσθῶσιν οἱ διεθνεῖς ἀγῶνες τοῦ 1908. Θὰ ἐχῆ σχῆμα ἐλλειψοειδές καὶ θὰ περιλα-

βάνῃ μέχρις 130 χιλιάδων θεατῶν. Τοῦ σταδίου τὸ μῆκος θὰ εἶναι 150 μέτρων καὶ τὸ πλάτος 50. Ἀλλὰ τὸ μᾶλλον καινότροπον θὰ εἶναι, ὅτι τὸ στάδιον αὐτὸ θὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ διὰ τοῦς ἀγῶνας αὐτοκινήτων ὡς ἐξῆς: Ἐὰ αὐτοκίνητα, τὰ ὁποῖα θὰ τρέξουν πέριξ τοῦ σταδίου εἰς διάστημα ἐνὸς καὶ ἡμίσεος μιλίου, θὰ εἰσελθῶσιν καὶ ἐντὸς τοῦ σταδίου διὰ σήραγγας ἀπὸ τῆς σφενδόνης καὶ θὰ ἐξέλθῶσιν διὰ τῆς πύλης τοῦ σταδίου.

— Κατὰ τὴν ἐν Λονδίνῳ ἐτησίαν συνέλευσιν τῶν συνδρομητῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, ἀνεγνήσθη ἡ ἐκθεσις τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1906 ἐργασιῶν. Κατ' αὐτὴν ἐγένετο τὴν ἀναξιν ἐναρξιν δοκιμαστικῶν ἀνασκαφῶν εἰς τὴν Σπάρτην, τὰ δὲ ἀποτελέσματα εἶναι πολὺ ἐνθαρρυντικά. Εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἡρώτα ἀνεκαλύφθη τὸ ἱερόν τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος, ὅπου οἱ ἔφηβοι τῆς Σπάρτης ὑφίσταντο τὴν δοκιμασίαν τῆς μαστιγώσεως. Εἰς τοὺς ἀνοιχθέντας γάνθακας εὐρέθη σωρὸς λειψάνων τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου τῆς ἐλληνικῆς τέχνης πλειοτέρων ἢ εἰς πᾶσαν ἄλλην προγενεστέρην ἀνασκαφῆν. Κατὰ χιλιάδας ἀριθμοῦνται τὰ ἀναθήματα ἐκ διαφόρου ὕλης, πλεῖστα δὲ εἶναι καὶ τὰ πήλινα προσαιπετα. Ταῦτα πιθανῶς ἐχρησίμευσαν εἰς ἱεροσκευτικὰς παραστάσεις καὶ ἔχουν σχέσιν πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἱστορίας τοῦ δράματος ἐν Ἑλλάδι. Ἡ Σχολὴ προτίθεται νὰ ἀνασκάψῃ ἐλόκληρον τὸν ἀπαλλοτριωθέντα ἤδη γῆρον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, νὰ προβῇ δὲ ἕσον τὸ δυνατόν ταχύτερον εἰς τὸ ἔργον, καθόσον αἱ κλυμμήραι τοῦ Ἡρώτα δύνανται νὰ διακινδυνεύσωσιν τὴν διατήρησιν τῶν ἐρείπων. Ἡ δαπάνη τῶν ἀνασκαφῶν προβολογίζεται εἰς λίρας 1500, ἐλπίζεται δὲ ὅτι θὰ εἰρεθῇ τὸ ἀναγκαῖον τοῦτο ποσόν.

— Ἦρχισαν νὰ γίνωνται εἰς τὸ Λονδίνον δοκιμαὶ πρὸς χρησιμοποίησιν τῶν ἠλεκτρικῶν τροχοδρόμων διὰ τὴν μεταφορὰν ἐμπορευμάτων καὶ ὑλικῶν οἰκοδομῶν κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας, ὅτε δὲν λειτουργοῦν αἱ ἄμαξαι τῶν ἐπιβατῶν.

ΑΜΕΡΙΚΗ

Νεωτάτη εφεύρεσις τοῦ "Ιθίουσιν εἶναι ἢ χρῆσις τοῦ κοβαλτίου διὰ τὴν κατασκευὴν ἠλεκτρικῶν συμπτυκνωτῶν πρὸς λειτουργίαν τῶν αὐτοκινήτων. Οἱ συμπτυκνωταὶ αὗτοι θὰ δοθοῦν εἰς κοινὴν χρῆσιν εὐθὺς ὡς τὸ εἰδικὸν ἐργαστάσιον κατασκευῆς εἰς Νέαν Ἰερσέην καταστήσῃσαν γὰρ κατασκευαστὴν χιλίους καθ' ἑκάστην εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ βαθιμῶδόν περισσοτέρους, διότι ὁ "Ιθίουσιν προβλέπει πολὺ μεγαλειότεραν ζήτησιν. Διὰ τοῦ κοβαλτίου οἱ συμπτυκνωταὶ γίνονται σχεδὸν κατὰ τὰ τρίτα τέταρτα ελαφρότεροι τῶν μέχρι τοῦδε ἐν χρήσει, δηλαδή ἔχουν βάρος, ἀντὶ 4½ χιλιογράμμων, μόνον 12-13. Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν ἐπὶ τῶν αὐτοκινήτων ἀπλοποιεῖται τὸ ἔργον τοῦ ὁδηγοῦ, οὔτε θ' ἀποτελεῖ ἰδιαιτέρον ἐπάγγελμα πλέον, διότι ἕκαστος θὰ δύναιτο ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας γὰρ διδασθῆναι πῶς θὰ ὁδηγῆι τὸ αὐτοκίνητόν του. "Ἐν μόνον ἀκόμη δὲν ἐγνωσθή: ποία θὰ εἶναι ἡ τιμὴ τῶν ἐκ κοβαλτίου συμπτυκνωτῶν, διότι τὸ μέταλλον αὐτὸ θεωρεῖται ἐκ τῶν σπανίων. "Οπωσδήποτε ἡ ἐφαρμογὴ τῆς εφευρέσεως τοῦ "Ιθίουσιν θὰ φέρῃ ἀληθινὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν χρῆσιν τῶν αὐτοκινήτων, ἐκ τούτου δὲ προσέρχεται ἴσως καὶ ἡ ἀπὸ τινος παρατηρουμένη ἑκπτώσις τῆς τιμῆς αὐτῶν.

—Οἱ Ἀμερικανοὶ ἐργαστασιάρχαι, ἔχι μόνον ἐξ αἰσθήματος φιλοανθρωπίας, ἀλλὰ καὶ ἔχοντες πλήρη γνῶσιν ὅτι ὁ ὑγιὴς καὶ ῥωμαλέος ἐργάτης παράγει πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὸν φιλάσθενον καὶ τὸν ἀδύνατον, ἤρχισαν ν' ἀμιλλῶνται ποῖος γὰρ παρέχῃ μέσα ἀναπαύσεως καὶ ψυχαγωγίας ἀψιθονώτερα καὶ ποικιλώτερα εἰς τοὺς ἐργάτας του. Οὕτω εἰς πολλὰ ἐργαστάσια ὑπάρχουν «ἀψιθουσα ἀναψυχῆς» με ἀναπαυτικὰ καθίσματα, με ἀνάκλιτρα, με ἐφημερίδας, με βιβλία, με μικρὸν φαρμακεῖον. Ἐἰς ἄλλα καταστήματα τὸ πρωτὶ καὶ τὸ ἀπόγευμα ἀφίονται ἐπὶ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας οἱ ἐργάται ἐλεύθεροι, καὶ, κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ὅσοι

εἶναι ὑποχρεωμένοι γὰρ ἐργάζονται καθήμενοι ἐκτελοῦν γυμναστικὰς ἀσκήσεις. "Ἐν μέγα ἐργαστάσιον τῆς Ν. Ὑόρκης ἔχι μόνον ἀφίει ἐλευθέρους τοὺς ἐργάτας τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου, ἀλλὰ καὶ τοὺς μεταφέρει δι' ἰδιαιτέρου ἀτμοπλοίου εἰς τερπνὴν παραλίαν, ἔπου ὑπάρχουν λουτρά, ποδήλατα, παιγνίδια παντὸς εἴδους, ἔλα δωρεάν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐργατῶν. "Ἄλλο μεταλλουργεῖον παρέχει εἰς τοὺς ἐργάτας του δεκαπέντε ἡμερῶν διαμονὴν εἰς ἔξοχὴν ἐν τῇ μέσῃ θαλάσῃ.

—Μεταξὺ τῶν νέων γυμνασμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν διαδίδονται εἰς τὴν Ἀμερικὴν, πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει ὁ ἀλλήθως δρόμος τῶν ἀρχαίων, μετερρυθμισμένος συμφώνως πρὸς τοὺς σημερινούς ὁρους τοῦ πολέμου. Οἱ γυμναζόμενοι, φέροντες πλήρη ὅπλισμόν στρατιώτου ἐν ἐκστρατεία, τρέχουν εἰς ὀρισμένην ἀπόστασιν. "Ἐκεῖ ἀποθέτουν τὰ ὅπλα καὶ τὰς ἀποσκευὰς καὶ ἐξακολουθοῦν ἐλεύθεροι τὸν δρόμον μέχρι νέου σημείου, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐπανερχόμενοι ἀναλαμβάνουν πάλιν ταῦτα καὶ φθάνουν εἰς τὴν πρώτην ἀφετηρίαν. Τὸ γυμνασμά τοῦτο ὀνομάζουσι οἱ Ἀμερικανοὶ Equilibrium race.

—"Ἡ παρὰ τὴν Νέαν Ὑόρκην νήσος Staten Island ἐμαστιζέται ὑπὸ κοινῶπων. "Ἄλλ' ἀπὸ πενταετίας ὁ ἰατρός Dailly ἀποταλὸν μέρος τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ λιμένος, ἐπεδόθη εἰς ἀμειλικτον καὶ συστηματικὴν καταδίωξιν αὐτῶν. Μολονότι δὲ τὸ κοινὸν ἐδουσιεῖται κατ' ἀρχάς, ὁ εἰρημνός ἐπιστήμων κατώρθωσε γὰρ φθάσῃ εἰς τοιαύτην ἐπιτυχίαν, ὥστε ὑπολογίζει ὅτι ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους δὲν θὰ ὑπάρχῃ οὔτε εἰς κίνωψ εἰς τὴν νήσον. "Ο Dailly δὲν ἔκαμε τίποτε ἄλλο ἢ τὴν μεθοδικὴν καὶ ἐπίμονον ἀποξήρανσιν, τῶν μικρῶν συρροῶν ὑφαλμῶρου ἕδατος, αἱ ὁποῖαι ἐσχηματίζοντο καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τῆς παραλίας, ὁσάκις ὑψοῦτο ἢ θάλασσα. Παρατήρησεν ὅτι αἱ κίνωπες τῆς νήσου ἀπέθεταν ἐκεῖ τὰ αἰγῶ τιν, ὁσάκις δὲν ὑπερχαν ἕδατα, ἢ δὲ

θάλασσα τὰ ἐσκέπαζε κατόπιν καὶ ἐγονιμοποιοῦντο. Διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἡ ὁποία ἀπῆτησε καὶ κόπον πολὺν καὶ ὑπομονὴν ἀνεξάντλητον, ἔδαπανήθησαν ἕως τῶρα ἐνανήκοντα χιλιάδες φράγκων. "Ἄλλὰ καὶ ὁ κόπος καὶ ἡ δαπάνη θεωροῦνται ἐλάχιστα ἀπέναντι τῆς ἐπιτευχθείσης ἐξυγιάνσεως τῆς νήσου.

ΑΥΣΤΡΙΑ

Εἰς τὰ μικροβιολογικὰ ἐργαστήρια τῆς Βιέννης ἐγιναν ἐβδομήκοντα ὁκτὼ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἀκαθάρτων ὑλῶν, ὅσαι συλλέγονται εἰς τοὺς ὄνυχας τῶν χειρῶν, ἀνεκαλύφθησαν δὲ ἐντὸς αὐτῶν τριακονταεξ εἶδη μικροκόκκων, δεκαοκτὼ εἶδη βακτηρίων καὶ ἔχι σπανίως σπόροι τοῦ κοινοῦ εὐρώτου. Συνεπῶς ἀπλῆ ἀμυγὴ διὰ ρυπαροῦ ὄνυχος δύναται γὰρ μεταδώσῃ μόλυσμα. "Ὡστε, παρεκτὸς τῆς εὐπρεπειας, καὶ λόγοι ὑγιεινοὶ ἐπιβάλλουν τὴν καθαριότητα τῶν ὄνυχων. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῶν πολιτισμένων χωρῶν πολλὴν προσοχὴν καταβάλλουν οἱ διδάσκαλοι ἐπὶ τῆς καθαριότητος τῶν ὄνυχων τῶν μαθητῶν καὶ διανέμουν μάλιστα ἐπιμήκη τεμάχια χονδροῦ χάρτου, ἰδίως ἐκ παλαιῶν ἐπισκεπτηρίων, πρὸς καθαρισμῶν τῶν ὄνυχων.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

"Ἡ Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις ἐζήτησεν ἐπισήμως παρὰ τοῦ Γαλλικοῦ Ἰπουργεῖου τῆς Παιδείας τὴν ὑπόδειξιν καταλλήλου καθηγητοῦ, ἵνα ἀναθέσῃ εἰς αὐτόν τὴν διδασκαλίαν τῆς γαλλικῆς γλώσσης καὶ τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Σόφιας.

ΓΑΛΛΙΑ

Συμπληροῦται εἰκοσιπενταετία ἀπὸ τῆς ψηφίσεως τῶν νέων σχολικῶν νόμων, διὰ τῶν ὁποῖων μετερρυθμίσθη ἐκ θεμελιῶν τὸ παλαιὸν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τῆς Γαλλίας. "Ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι ταύτῃ ὁ Γαλλικὸς Ἐκπαιδευτικὸς Σύνδεσμος ἀπηύθυνεν

ἐκκλησίαν πρὸς τοὺς λειτουργοὺς τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδείσεως καὶ τοὺς ἐν γένει φίλους τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς, ζητῶν τὸν κοινὸν ἔρανον πρὸς ἀνέγερσιν μνημείου εἰς τὸν Ἰούλιον Φερρῦ, πρωθυπουργὸν καὶ συγχρόνως ὑπουργὸν τῆς Παιδείας, εἰς τὸν ὁποῖον, ὡς γνωστόν, ὀφείλεται ἡ σχολικὴ ἀναγέννησις τῆς Γαλλίας. Τὸ μνημεῖον τοῦ Ἰουλίου Φερρῦ θὰ στηθῆ εἰς Παρισίους παραπλευρῶς τῶν μνημείων τοῦ Γαμβέττα καὶ τοῦ Βαλδῆκ Γουσσώ.

—Τὸν γαλλικὸν τύπον ἐπασχολεῖ ἡ ἰατρικὴ ἐξέτασις 4226 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων τῶν Παρισίων, τὴν ὁποίαν ἐνήργησεν ὁ ἰατρός Γρανσέ (Grancher) μετὰ τῶν βοηθῶν του. Πόρισμα τῆς ἐξετάσεως ταύτης ἦτο, ὅτι 15 τοῖς 100 περίπου μεταξὺ τῶν ἐξετασθέντων παιδίων ἦσαν προσβεβλημένα ἐκ φυματιώσεως, τὰ περισσότερα δὲ εὐρίσκοντο εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς νόσου. Πρὸς θεραπείαν αὐτῶν καὶ παρεμπόδισιν τοῦ κινδύνου τῆς μεταδόσεως καὶ εἰς ἄλλα παιδία, ὁ Γρανσέ προτείνει δύο μέσα: ἢ τὴν ἀποστολὴν τῶν φυματικῶν παιδίων ὡς οἰκοτρόφων εἰς οἰκογενεῖας χωρικῶν διὰ γὰρ διαιτῶνται εἰς καθαρὸν ἀέρα, ἢ τὴν ἰδρυσιν σχολικῶν θεραπευτηρίων εἰς ἔξοχάς, ἀναλόγων πρὸς τὰ ἐν Γερμανίᾳ ἰδρυσμένα. "Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ, κατὰ τὸν Γρανσέ, καὶ ἂν τὰ παιδία αὐτὰ θεραπευθῶν, θὰ ἔλθουν ἄλλα φυματικά κατόπιν καὶ ἡ διαδοχὴ θὰ ἐξακολουθῆ, ἐφ' ὅσον δὲν μεταβάλλονται οἱ οἰκονομικοὶ ὅροι τοῦ βίου τῶν λαϊκῶν τάξεων, οἱ ὁποῖοι εἶναι κυριωτάτη πηγὴ τῆς φυματιώσεως.

—Τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ βαρῶνου Κουδερταίν, ὁ ὁποῖος συνέγραψε καὶ σχετικὸν ἐγχειρίδιον, ὁργανώθησαν εἰς Παρισίους ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους νέου εἴδους σωματικαὶ ἀσκήσεις διάφοροι τῶν ἀρχαϊκῶν καὶ μάλλον σήμεροφαι πρὸς τοὺς ὄρους καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ συγχρόνου κοινικοῦ βίου. Αἱ ἀσκήσεις αὗται ἀποτελοῦν τὴν ὀνομασθεῖσαν Χρήσιμον Γυμναστικὴν (Gymnastique Utilitaire). Οἱ ἐπιδιώκοντες τὴν ἀπόκτισιν

πτυχίου, τὸ ὁποῖον ἀπονέμεται ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἀγιονοδικῶν, πρέπει νὰ διακριθῶν ἐξ ἴσου εἰς ποικίλα ἀγωνίσματα, ἐν ὧν δώδεκα, τὰ ἐξῆς: 1) Δρόμον ἐνὸς χιλιομέτρου μὲ τὰ συνήθη τῶν ἐνδύματα, 2) Ἄλμα εἰς μῆκος καὶ εἰς ἕψος μὲ τὰ συνήθη τῶν ἐνδύματα, 3) Σφαιροβολίαν διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς χειρὸς καὶ διὰ τοῦ δεξιοῦ καὶ ἀριστεροῦ ποδός, 4) Ἀναρρέχησιν ἐπὶ σχοινοῦ χωρὶς κόμδους, 5) Κολύμβημα μετὰ καταδύσεως, 6) Ὀπλομαχητικήν, ἢ σπαθασκίαν, ξιφασκίαν ἢ ραβδομαχίαν, 7) Πυγμαχίαν, 8) Σκοποβολήν διὰ πιστολίου καὶ τυφεκίου, 9) Πεδροδρομίαν 18-20 χιλιομέτρων, κατὰ τὴν ὁποίαν κρινεταὶ ὄχι μόνον ἡ ταχύτης ἀλλὰ καὶ ὁ βαθμὸς τῆς κοπιώσεως μετὰ τὴν ἀφίξιν, 10) Ἰππασίαν, ἢτοι ἐπίσασιν, γαλίνωσιν τοῦ ἵππου καὶ ἱπποδρομίαν, 11) Κωπηλασίαν, 12) Ποδηλασίαν, ἢτοι ἀνασύνθεσιν ποδηλάτου διαλυθέντος, ποδηλατοδρομίαν καὶ ὁδηγίαν δευτέρου ποδηλάτου παραπλεύρως διὰ χειρὸς τοῦ ἀναδάτου.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Σημαντικὴ εἶναι ἡ παρατηρουμένη αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γερμανίας κατὰ τὴν πενταετίαν 1900-1905.

Ὁ συγκριτικὸς πίναξ τῶν κατοίκων τῶν δέκα πολυανθρωποτέρων γερμανικῶν πόλεων μαρτυρεῖ τοῦτο:

	1900	1905
Βερολίνον	1,888,848	2,033,900
Ἀμβούργον	705,738	800,582
Μόναχον	499,932	538,393
Δρέσδη	496,146	514,283
Λευψία	455,124	502,605
Βρεσλάου	422,709	470,018
Κολωνία	372,529	425,914
Φραγκφούρτη	288,989	336,985
Νυρεμβέργη	261,081	293,868
Δύσσελδορφ	213,711	252,630

Ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῆς Γερμανίας τὴν 1 Δεκεμβρίου 1905 ἦτο 60,605,183. Ἡ ἀναλογία αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν ἑκτασίαν τοῦ ἐδάφους εἶναι 112.1 κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον, ἢτοι ἡ Γερμανία εἶναι ἡ πλέον πυκνὰ κατοικημένη

χώρα τοῦ κόσμου μετὰ τὴν Μεγάλην Βρετανίαν, ἀριθμοῦσαν 132 κατοίκους κατὰ χιλιόμετρον, καὶ τὴν Ἰαπωνίαν 122.

— Ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις ἀπὸ τῆς 15 Ἰουνίου 1906 ἔθεσεν εἰς κυκλοφορίαν μεταμορφολογικὰ δελτάρια, τὰ ὁποῖα διανέμει δωρεάν εἰς τοὺς αἰτούντας καὶ δέχεται ἀνεπὶ τέλους εἰς τὸ ταχυδρομείον. Ἡ δελτάρια ταῦτα διαδιέδονται πρὸς τὰ μεταμορφολογικὰ γραφεῖα τοῦ Βερολίνου, τοῦ Βρεσλάου, τοῦ Ἀμβούργου καὶ ἄλλων πόλεων ὑπὸ παντός, ὅστις θὰ ἐπιθίμει νὰ ἀνακοινώσῃ ἰδίως μεταμορφολογικὰς εἰδήσεις ἐκ τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς του.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Ἡ Βασίλισσα Ἐλισάβετ ἀπεφάσισε νὰ ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τῆς ὅλης τοῦς τυφλοῦς τῆς Ρουμανίας. Πρὸς τοῦτο, ἀντὶ τῆς ἰδρύσεως εἰδικῶν σχολῶν καὶ ἀσύλων εἰς ἑκάστην πόλιν, ἰδρύει ἰδιαιτέρων πόλιν διὰ τοῦς στερομημένους τοῦ φθοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν θάδει τὸ παρήγορον ὄνομα Φωτισθῶν Ἰστία (Vatra Luminoasa). Ἡ πόλις αὕτη θὰ κτισθῇ εἰς γαλας ὑπὸ φιλανθρωποῦ Ρουμανίδος ἐπὶ τούτῃ διορηθῆσας, θὰ συνοικισθῶν ὃ ἐκεῖ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότεροι ἐκ τῶν Ρουμάνων τυφλῶν, ἀνεργημένων κατὰ τὰς στατιστικὰς εἰς 20,000 περίπου. Ζῶντες μακρὰν τοῦ πλάγητος βίου τῆς ἐπαιτείας, θὰ διέρχονται ἡμέρας γαλήνης καὶ ἀνέσεως, κερδίζοντες τὸν ἄρτον τῶν διὰ τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν θὰ ἐκλέγῃ ἕκαστος ἀναλόγως τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς κλίσεως του. Ἐκεῖ θὰ ὑπάρχουν καὶ σχολαὶ πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν τυφλῶν παιδίων καὶ προικαρασκευῆν αὐτῶν διὰ τὸ μέλλον στάδιόν των.

ΡΩΣΙΑ

Μετὰ διετὴ διακοπὴν ἐπανεληφθῆσαν πάλιν ἀπὸ τοῦ τέλους Σεπτεμβρίου τὰ μαθήματα τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν Ἀκαδημιῶν τῆς Πετροπόλεως. Ἡ αὐτονομία, τὴν ὁποίαν ἀνεγνώρισεν διὰ τὰ ἰδρύματα τῆς ἀνωτάτης παιδείσεως τὸ αὐτοκρατορι-

κὸν οὐκ ἄξιον τῆς 27 Αὐγούστου 1905, παρέχει εἰς ταῦτα εὐρυτέραν καὶ καλλίτερον καθορισμένην ἐξουσίαν καὶ καταλύει πολλοὺς ἐκ τῶν ἀρχαίων τύπων. Τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ διοικητικῆς ταύτης ἀναγεννήσεως ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ τεραστία αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φοιτητῶν. Ἐνῶ ὑπὸ τὸ παλαιὸν καθεστῶς, ἦτοι μέχρι τοῦ 1904, οἱ σπουδασταὶ ὅλων τῶν σχολῶν δὲν ὑπερέβαιναν τοὺς 5,500, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν κατὰ τὸ τρέχον ἀκαδημαϊκὸν ἔτος ἀνήλλεν εἰς 10,984. Ἐκ τούτων 8,196 ἀνήκουν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ 2,788 εἰς τὰς διαφόρους Ἀκαδημίας.

Ἡ κατὰ σχολὰς κατάταξις τῶν σπουδαστῶν τῆς Πετροπόλεως ἔχει ὡς ἐξῆς:

Πανεπιστήμιον

1) Νομικὴ	3,985
2) Φιλολογικὴ καὶ Ἱστορικὴ	654
3) Φυσικομαθηματικὴ	3,231
4) Ἀνατολικῶν γλωσσῶν	1323

Ἀκαδημίας

α') Ἱστορικὴ Ἀκαδημία	928
β') Πολυτεχνικὴ Σχολή:	
1) Οἰκονομικαὶ ἐπιστήμαι	891
2) Μεταλλουργικὴ	380
3) Ἰλεκτρομηχανικὴ	404
4) Ναυπηγικὴ	485

ΣΟΥΗΔΙΑ

Ὁ Σουηδὸς ἀθλητὴς Ἀνδερσον ὑπερέβη τὸ παγκοσμίως θεωρούμενον ὡς ἀνώτατον ὄριον ἄρσεως βαρῶν διὰ τῶν δύο χειρῶν, 143 χιλιογράμμων, κατορθώσας νὰ φθάσῃ τὰ 149 χιλιογράμματα. Ὁ Ἀνδερσον εἶναι τέλειος τύπος ἀθλητοῦ τὸ ἀνάστημά του ἔχει ἕψος 1 μέτρον καὶ 80 ἐκατοστῶν καὶ ἡ περιφέρεια τοῦ στήθους φθάνει τὸ 1 μέτρον καὶ 31. Ὁ Ἕλλην Ἰόφθαλος, κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας τοῦ 1906, εἶχε φθάσῃ τὰ 143 χιλιογράμματα καὶ 100 γραμμάρια.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΝ

ΞΕΝΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Revue Internationale de l'Enseignement. (Παρίσις, 15 Ὀκτωβρίου 1906). — Δημοσιεύονται ἡ εἰσήγησις καὶ αἱ συζητήσεις ἐπὶ ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἐπασχολεῖ ἀπὸ τινος ὅλου τὸν ἐκπαιδευτικὸν κόσμον, ἐπισηχόλησε δὲ κατὰ τὸν παρελλόντα Μάϊον καὶ τὴν γαλλικὴν Ἑταιρείαν τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι: κατὰ πόσον δύναται τὸ πανεπιστήμιον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν λειτουργῶν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Αἱ συζητήσεις τῆς Ἑταιρείας κατέληξαν εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ἐξῆς ἀποφάσεων: 1) Ἡ Ἑταιρεία θεωρεῖ εὐκαταῖον, ἔνα, πρὸς μόρφωσιν τῶν δημοδιδασκάλων, οἱ διάφοροι βαθμοὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως συνδεθῶν μεταξὺ των διὰ σχέσεων, τῶν ὁποίων αἱ λεπτομέρειαι θὰ καθορισθῶν ἄρμο-

δίως 2) Κρίνει χρήσιμον εἰς τὰ μαθήματα τῶν διδασκαλείων νὰ προστεθῶν καὶ σειραὶ διαλέξεων ὑπὸ καθηγητῶν τῆς μέσης ἢ τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως, σκοπὸς τῶν ὁποίων θὰ εἶναι ἰδίως ἡ ἐρμηνεία τῶν μεθόδων τῶν ἐν χρήσει εἰς τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τῆς διδασκαλίας 3) Ἡ θὰ ἦτο καλὸν οἱ μαθηταὶ τῶν διδασκαλείων τῆς ἀνωτάτης τάξεως ν' ἀκροῶνται μαθημάτων τινῶν τῆς ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως.

Grande Revue. (Παρίσις, 16 Νοεμβρίου 1906). — Ὁ Alphonse Jomei συνοψίζει τὰς ἰδέας τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν στρατηγῶν Πικάρ. Ἔναι ὑπὲρ τῆς διετούς θητείας ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀλλὰ διὰ τὸ μέλλον πολεῖ τὴν μονοετή. Ἐπίσης ἐπιδιώκει τὴν μεταρρυθμίσιν τῶν τραχηλάτων ὄρων τοῦ στρατιωτικοῦ βίου, τοὺς ὁποίους θεωροῦν ὀφθαλμὸν ἀπαραιτήτους διὰ τὴν

πειθαρχίαν. Εἰς ἐκ τούτων εἶναι τὸ δικαίωμα τῶν ὑπαξιωματικῶν τοῦ τιμωρεῖν τοὺς στρατιώτας.

Independent Review. (Λονδί-
νον, Νοέμβριος 1906). — *Ποῦ θὰ
ἐβρεθοῦν τὰ χρήματα*; ἐρωτᾷ ὁ
Brougham Villers, προκειμένου περὶ
τῶν διαστάσεων, τὰς ὁποίας λαμβά-
νει ὁλονὴν ἢ εἰσποία: συντάξεις διὰ
τὸ γῆρας, ὑγιεινὴ τῶν ἐργατικῶν
κατοικιῶν, σχολικὰ συσσίτια καὶ
τόσα ἄλλα. Ἐν τούτοις ὁ ἀρθρο-
γράφος δὲν θεωρεῖ ἄλυτον τὸ ζή-
τημα. Πρὸς τοῦτο προτείνει ἀξίαν
τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος τῶν
πλουσίων καὶ τῶν κληρονομικῶν τε-
λῶν, ἀλλὰ συγχρόνως χρησιμοποιη-
σιν αὐτῶν ἀποκλειστικῆν ὑπὲρ σκο-
πῶν ἀγαθοεργῶν καὶ ὅχι δι' ἄλλας
κυβερνητικὰς ἀνάγκας. — Ἡ Miss
Constance Clyde φρονεῖ ὅτι ἀντι-
θλος ὁ κόσμος ν' ἀναζητῆ εἰς μάτην
τὴν εὐτυχίαν, τὸ καλλίτερον θὰ ἦτο
νὰ γνωρίζῃ τὴν δούλην, νὰ τὴν ὑπο-
φέρῃ καὶ νὰ διδάσκῃ τοὺς ἄλλους
πῶς νὰ τὴν νικῶν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
στον, διότι δὲν ἐγνωρίσαμεν τὸν πό-
νον, εἴμεθα ἀνίκανοι νὰ τὸν ἀνακου-
φίσωμεν ἢ καὶ δὲν συμπονοῦμεν
ποσῶς τοὺς πάσχοντας.

Nineteenth Century. (Λονδί-
νον, Νοέμβριος 1906). — Ὁ καθηγητῆς
Kenstow ἐπιτίθεται σφοδρῶς κατὰ
τοῦ Δαρβινισμοῦ, ἰσχυριζόμενος ὅτι
οὐδεμία πραγματικὴ ἀπόδειξις ὑπάρ-
χει περὶ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, οὐ-
δὲν εἶδος ζωϊκὸν ἢ φυτικὸν δύναται
νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα. — Ὁ
Hylton Dale ἐξάγει τὴν διαλεκτι-
κὴν χάριν τῶν Γαλλίδων. Ἐθριάμ-
θευσαν ἐπὶ δύο αἰῶνας καὶ ἤμισυν,
διότι ἐξήσκουν ἐπιρροὴν ἀκατανίκη-
τον ἐπὶ πάντων, ὅσοι ἐσύχναζαν τὰς
αἰθούσας των, καὶ ἰδίως διότι «ἐνέ-
πνεαν» συγγραφεῖς, καλλιτέχνας καὶ
πολιτευτὰς.

**The Journal of Hellenic Stu-
dies** vol. XXVI, Part II (Λονδί-
νον, 1906). Περιέχει, μεταξὺ ἄλλων
ὁπισθοβαλῶν πραγματειῶν ἄρθρον τοῦ
νῦν διεσθόντος τὴν ἐν Ἀθήναις
Ἀγγλικὴν Ἀρχαιολογικὴν Σχολὴν
«περὶ τῶν σημερινῶν ἐν Θράκῃ
προσωπιδεφοριῶν καὶ τῆς λατρείας

τοῦ Διονύσου». Ὁ κ. Δῶκινς ἔλαβεν
ἀφορμὴν ἐκ τινος ἄρθρου τοῦ μακα-
ρίτου Βιζυηνοῦ, δημοσιευθέντος τὸ
1897 εἰς τὴν «Θρακικὴν Ἰβπετη-
ρίδα» (δημοσίευμα ἐτήσιον τῆς Θρα-
κικῆς ἀδελφότητος, ἐν Ἀθήναις
1897), περιγράφοντος τὴν δημώδη
ταύτην πανήγυριν τελομένην κατὰ
τὴν δευτέραν τῆς Ἰουρινῆς καὶ σχε-
τίζοντος αὐτὴν πρὸς τὰς τελετὰς
τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου. Ὁ κ.
Δῶκινς πρὸς ἐξακρίθωσιν τῶν γρα-
φέντων ὑπὸ τοῦ Βιζυηνοῦ ἐπεσκέφθη
τὴν Βιζύην καὶ τὰ παρ' αὐτὴν χωρία
κατὰ τὸ 1906. Διὰ τοῦ ἄρθρου του
δὲ ἐπικυροῦ τὰ συμπεράσματα τοῦ
Βιζυηνοῦ. Τὸ ἄρθρον κοσμοῦν καὶ
εἰκόνας φωτογραφικαὶ ἀξιοπεριεργαί.

NEA BIBLIA

Homer and his Age. by An-
drew Lang. London 1906. [Ὁ
συγγραφεὺς ὑποστηρίζει ὅτι εἰς τὰ
ἔπη τοῦ Ὀμήρου ὑπάρχει ἱστορικὴ
ἐνότης, ὅτι παριστάνουν λαμπράν,
πλήρη καὶ ἁρμονικὴν εἰκόνα μιᾶς
ἐποχῆς, ἐποχῆς βραχυχρονίου ἔτους,
ὑπὸ ἐποψίν πολιτικῆν, κοινωνικῆν,
θρησκευτικῆν, ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῶν
ἐθιμῶν καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ ὀργα-
νισμοῦ. Ἀναχρονισμὸς δὲν παρατη-
ρεῖται εἰς τὰ ἔπη ταῦτα, ἐκτός εἰς
χωρία τινὰ θεωρούμενα ὡς ὑποβολι-
ματά. Τὰ ἐπιχειρήματα του ὁ συγ-
γραφεὺς ἀρύεται ἐξ ἄλλων ἀρχαίων
ἐπῶν, ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἀρχαιο-
λογίας, τῆς Μυκηναϊκῆς καὶ τῆς ἀρ-
χαϊκῆς ἐν γένει τέχνης. Β.]

**Σύστημα Ἰδιωτικοῦ Διεθνoῦς
Δικαίου** ὑπὸ Γεωργίου Σ. Στρέϊτ
καθηγητοῦ ἐν τῇ Ἑθνικῇ Πανεπι-
στημίῃ. Τόμος πρῶτος, βιβλίον Α'.
Δογματικὴ καὶ ἱστορικὴ εἰσαγωγή
εἰς τὸ ἰδιωτικὸν Διεθνὲς Δίκαιον. Ἐν
Ἀθήναις 1906.

**A. R. Persécutions des Grecs
en Bulgarie.** Athènes 1906.

**Περὶ τῆς Ὑγιεινῆς τῶν Στρα-
τευμάτων,** ὑπὸ Σπυρίδ. Κ. Χαδι-
τζιάνου ἱατροῦ. Ἐν Κερκύρα 1906.

**Gabriel Compayré. Ὁ Ἐρβάρ-
τος καὶ ἡ διὰ τῆς διδασκαλίας
ἀγωγή,** ἐξελληνισθέντα ὑπὸ Κίμων. Ν.
Λαμπέρη Δ. Μ. ἐν Πάτραις 1906.